

การประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553

“จีน อินเดีย และ ตะวันออกกลาง : ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

Annual World Muslim Conference 2010

Chindia and Middle East : World Economic Centre?

Centre for Muslim
World Policies

จัดโดย ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารวิชาการ
การประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553
(Annual World Muslim Conference 2010)

เรื่อง
“จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง : ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”
(Chindia and Middle East : World Economic Centre?)

จัดโดย
ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
12 พฤษภาคม 2553

โดยการสนับสนุนจาก

การประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553

เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

โดยการสนับสนุนจาก

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กระทรวงการต่างประเทศ

แผนงานเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย (สสม.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม.

การประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553 “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง :
ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”. — กรุงเทพฯ : ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

92 หน้า.

1. มุสลิม—แ่งเศรษฐกิจ. 2. กลุ่มประเทศอิสลาม. 3. อาหารฮาลาล. I. ชื่อเรื่อง.

305.697

ISBN : 978-616-551-203-9

ปีที่พิมพ์

ครั้งที่ 1 เดือนพฤษภาคม 2553

จำนวนพิมพ์

1,000 เล่ม

ผู้จัดพิมพ์

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ 0-2218-6193 โทรสาร 0-2218-6194

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ศานติศาสน์
นางสาวดาร์ตัน วัฒนสารศิริ

สงวนลิขสิทธิ์

ห้ามลอกเลียนแบบไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดของเอกสารนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาต

พิมพ์ที่

หจก. มาร์ค เอ็ม พรินติ้ง โทรศัพท์ 0-2540-7870-2

สืบสานจากคนที่ดี

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิมคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ค้นคว้า วิจัย และเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับมุสลิมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างโลกมุสลิมกับไทยในแง่มุมทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่การศึกษาค้นคว้าในลักษณะสหสาขาวิชา (Multi - disciplinary) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย ทั้งในภาครัฐ และเอกชน

ในการประชุมวิชาการโลกมุสลิมครั้งนี้ ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม ได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจของจีน อินเดีย และตะวันออกกลาง อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย นับตั้งแต่การส่งออกสินค้าและบริการ การลงทุนในด้านต่าง ๆ ซึ่งเชื่อได้ว่าการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก? (Chindia and Middle East: World Economic Centre?)” จะสามารถรวบรวมและนำเสนอองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถวางท่าที และนโยบายต่อโลกมุสลิมและตะวันออกกลางได้อย่างเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทุกกลุ่มต่อไป

ทั้งนี้ ขอขอบพระคุณ H.E. Mr.El Hassane Zahid เอกอัครราชทูตราชอาณาจักรมอร็อกโก ศาสตราจารย์นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านวิทยากร นักวิชาการ ผู้นำเสนอผลงานวิชาการ และผู้เข้าร่วมการประชุมวิชาการทุกท่าน ที่มีส่วนร่วมสำคัญในความสำเร็จของการจัดประชุมวิชาการครั้งนี้

ศาสตราจารย์ ดร.ตรีณ พงศ์มพัฒน์
คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์

คำนำ

จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง เป็นกลุ่มประเทศที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในโลกใบนี้ เพราะประชากรในกลุ่มประเทศนี้มีส่วนแบ่งกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรโลก และส่วนแบ่งนี้ก็เพิ่มขึ้นโดยตลอด นอกจากแรงงานแล้ว น้ำมันซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของสินค้าทุกชนิดที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตของผู้คนทั่วโลก ก็มียู้อย่างมากมายในพื้นที่นี้ และที่สำคัญที่สุด จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง เป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรมที่สำคัญของโลก

ประเทศไทยเอง แม้ว่าจะเคยมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับจีน อินเดีย และตะวันออกกลาง มาในอดีต แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวก็มิได้พัฒนาเท่าที่ควร สาเหตุสำคัญเกิดจากการที่เรามุ่งสร้างความสัมพันธ์กับโลกตะวันตก และเอเชียตะวันออกเป็นหลัก ไม่ได้สานต่อและพัฒนาความสัมพันธ์อันดีที่เคยมีมาของกลุ่มประเทศนี้ การติดต่อกับประเทศจีนที่ชะงักงันไปในยุคสงครามเย็น ก็เพิ่งได้รับการฟื้นฟูในไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา กับอินเดียความสัมพันธ์ก็ไม่ได้แน่นแฟ้นในระดับรัฐ แม้ประชากรจะติดต่อแลกเปลี่ยนกัน กับตะวันออกกลาง เราก็ไม่ได้ทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ แดกกลับอิงความรู้จากโลกตะวันตกที่มีความขัดแย้งกับตะวันออกกลางอยู่เดิม ทั้งหมดนี้ทำให้เราขาดโอกาสไปในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

การประชุมวิชาการโลกมุสลิมประจำปีนี้ และที่จะมีขึ้นในปีต่อไป เป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากการประชุมวิชาการที่ศูนย์นโยบายโลกมุสลิมเคยจัดในชื่อ “การสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา” ในปีที่ผ่านมา ซึ่งศูนย์นโยบายโลกมุสลิมหวังว่า จะเป็นก้าวกระโดดสำคัญที่จะทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับโลกมุสลิมของประเทศไทยแตกฉานและพัฒนา การประชุมวิชาการครั้งนี้เกิดขึ้นได้ด้วยการสนับสนุนจากแผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย (สสม.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ที่มองเห็นประโยชน์ และให้การสนับสนุนเอกสารการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?” ฉบับนี้ จะเป็นรายงานวิชาการที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ผมขอขอบคุณในความอุตสาหะ เพียรพยายามของคณะกรรมการจัดงานทุกคน ที่ได้ร่วมกันฝ่าฟันอุปสรรคทำให้การประชุมวิชาการครั้งนี้ ประสบความสำเร็จเกินกว่าที่ได้คาดไว้ ขอขอบพระคุณ H.E. Mr.El Hassane Zahid เอกอัครราชทูตราชอาณาจักรมอโรคโค ที่ได้กรุณามาเป็นองค์ปาฐก ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล อธิการบดี และรองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์ รองคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ ที่ได้มาเป็นเกียรติในการประชุมวิชาการ ท่านวิทยากร นักวิชาการ ผู้นำเสนอผลงานวิชาการ และผู้เข้าร่วมการประชุมวิชาการทุกท่าน ที่มีส่วนร่วมสำคัญในความสำเร็จของการจัดการประชุมวิชาการครั้งนี้ ขอของค์อิลลฮฺ (ชบ.) ประทานความสุข ความเจริญ แด่ทุกท่านต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร. อิศรา ศานติศาสน
ผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิม
พฤษภาคม 2553

สารบัญ

	หน้า
✦ โครงการประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553 (Annual World Muslim Conference 2010) เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?” (Chindia and Middle East: World Economic Centre?)	1
✦ กำหนดการประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553 (Annual World Muslim Conference 2010) เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?” (Chindia and Middle East: World Economic Centre?)	3
✦ คำกล่าวรายงาน เนื่องในโอกาสการประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553 โดย รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ศานติศาสน ผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์	5
✦ คำกล่าวต้อนรับ เนื่องในโอกาสการประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553 โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์ รองคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์	7
✦ ปาฐกถา โดย H.E. Mr. El Hassane Zahid The Ambassador of the Kingdom of Morocco	8
✦ การอภิปราย เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?” โดย ดร.อรอนงค์ เบญจบุรณันท์ เลขานุการเอก กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา รองศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์ อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	13

- ♦ ผลงานวิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล 24

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.อิศรา ศานติศาสน์

อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ สารีกา คาสวรรณ

อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

- ♦ การนำเสนอบทความวิชาการเกี่ยวกับโลกมุสลิม 27

เรื่อง อิทธิพลของความเคร่งศาสนา ความรู้สึกแปลกแยก

และค่านิยมประชาธิปไตยที่มีต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย

โดย นายมาริช คุณากร

- ♦ การนำเสนอบทความวิชาการเกี่ยวกับโลกมุสลิม 38

เรื่อง ศักยภาพกองทุนชะกาตในสังคมมุสลิมกรุงเทพมหานครประเทศไทย

โดย นายเอกรัตน์ สิทธิสาร

- ♦ การนำเสนอบทความวิชาการเกี่ยวกับโลกมุสลิม 52

เรื่อง A Study of Power Sharing in Plural Societies:

a Case Study of Lebanese Polity

โดย นายวีระศักดิ์ พุ่มเพ็ชร

- ♦ การนำเสนอบทความวิชาการเกี่ยวกับโลกมุสลิม 56

เรื่อง บทบาทนักวิชาการมุสลิมในการแก้ปัญหาสังคมมุสลิม

ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

โดย นางสาวเกาชียะห์ สาอี

- ♦ การนำเสนอบทความวิชาการเกี่ยวกับโลกมุสลิม 64

เรื่อง กระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมในพหุสังคมอีสาน

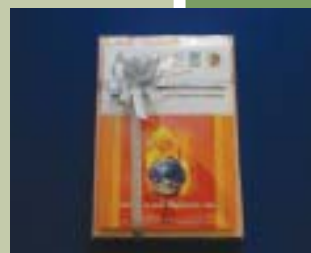
โดย นายจิรศักดิ์ โสธัน

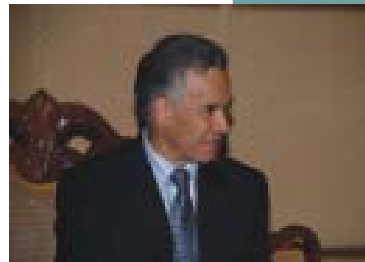
การประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553
(Annual World Muslim Conference 2010)

เรื่อง "จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง:
ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?"
(Chindia and Middle East: World Economic Centre?)

ณ ห้องเพชรรัตน์ โรงแรมเฟิร์สท์ (First Hotel) ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ
วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 เวลา 08.00 - 17.00 น.

โครงการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553
(Annual World Muslim Conference 2010)
เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”
(Chindia and Middle East: World Economic Centre?)

ณ ห้องเพชรรัตน์ ชั้น 3 โรงแรมเฟิร์สท์ (First Hotel) ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ
วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 เวลา 08.00 น. - 17.00 น.

หลักการและเหตุผล

ในช่วงไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญ และสร้างความสัมพันธ์กับโลกตะวันตก ในทางการค้า การลงทุน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างมาก ละเลยและมองข้ามความสำคัญของประเทศอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงโลกมุสลิม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งตะวันออกกลาง ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยเคยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเหล่านี้มาแต่ในอดีต แต่ในปัจจุบัน เมื่อโลกาภิวัตน์ได้ทำให้ผู้คนเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนได้ง่ายขึ้น เงินทุน สินค้า และข้อมูลข่าวสาร เคลื่อนไหวได้ง่ายและรวดเร็วเสมือนไม่มีขอบเขต สังคมมีความหลากหลายมากขึ้น การมองข้ามและการละเลย ไม่สะสมองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกมุสลิมต่อไปจึงไม่ใช่ทางเลือกที่ดีสำหรับประเทศไทย เพราะประเทศเหล่านี้มีขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะมองจากขนาดของพื้นที่ จำนวนประชากร หรือ อำนาจทางเศรษฐกิจ

ด้วยเหตุดังกล่าว ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม (CMP) คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นความสนใจในองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตะวันออกกลางซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมอิสลาม และเป็นแหล่งพลังงานสำคัญของโลก โดยการประชุมวิชาการครั้งนี้จะเน้นประเด็นที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย นับตั้งแต่การส่งออกสินค้าและบริการ การลงทุนในด้านต่าง ๆ เชื่อได้ว่าการประชุมวิชาการในครั้งนี้จะสามารถรวบรวมและนำเสนอองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถวางท่าทีและนโยบายต่อโลกมุสลิม และตะวันออกกลางได้อย่างถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ทุกกลุ่มต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นเวทีในการกระตุ้นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับโลกมุสลิม โดยการประชุมวิชาการในปีนี้จะเน้นประเด็นเศรษฐกิจของจีน อินเดีย และตะวันออกกลาง กับประเทศไทย

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้นำองค์กร ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา สื่อ ที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ ในหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ประมาณ 200 คน

วิธีการดำเนินการ

1. การระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีประสบการณ์ โดย
 - ข้าราชการในสายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ ไทย - โลกมุสลิม นำเสนอ “นโยบายโลกมุสลิมของไทยและหลักการเบื้องหลังนโยบาย”
 - นักวิชาการ หน่วยงานภาคเอกชน เสนอแนวคิด ทศนคติ ในเรื่อง “ประเด็นทางเศรษฐกิจที่สำคัญของโลกมุสลิมที่มีต่อประเทศไทย”
 - นักการทูตของประเทศมุสลิม เสนอแนวคิด ทศนคติ ในเรื่อง “วิสัยทัศน์เกี่ยวกับโลกมุสลิม”
2. นำเสนอผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับโลกมุสลิม ของศูนย์นโยบายโลกมุสลิม (CMP) คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่ผลงานวิจัย อันจะนำไปสู่การพัฒนา และผลักดันนโยบายที่สำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป
3. นำเสนอผลงานทางวิชาการ นิสิต นักศึกษา ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับมุสลิมไทยและโลกมุสลิม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการสร้าง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกมุสลิมในประเทศและนานาชาติ อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกมุสลิมของไทย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับมุสลิมต่อไป โดยมีการส่งจดหมายแจ้งประชาสัมพันธ์ข่าวแข่งขัน เสนอผลงานทางวิชาการตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินการ

กำหนดการจัดประชุมวิชาการในวันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 เวลา 08.00 - 17.00 น.
ณ ห้องเพชรรัตน์ โรงแรมเฟิสท์ (First Hotel) ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ผลผลิต
สรุปการประชุมวิชาการ (proceeding) เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก ? (Chindia and Middle East: World Economic Centre?)”
- ผลลัพธ์
 1. นักวิชาการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบ และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ต่อไป
 2. เกิดความสนใจในการสร้างและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกมุสลิมต่อไป

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม (CMP) คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

กำหนดการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553
(Annual World Muslim Conference 2010)
เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”
(Chindia and Middle East: World Economic Centre?)

จัดโดย ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ณ ห้องเพชรรัตน์ ชั้น 3 โรงแรมเฟิสท์ (First Hotel) ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ
วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 เวลา 08.00 น. - 17.00 น.

08.00 น. - 08.30 น.	ลงทะเบียน อัญเชิญพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน
08.30 น. - 08.45 น.	กล่าวรายงาน โดย รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา สานติศาสน์ ผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์
08.45 น. - 09.00 น.	กล่าวต้อนรับ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์ รองคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
09.00 น. - 09.15 น.	กล่าวเปิดงาน โดย ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
09.15 น. - 10.00 น.	ปาฐกถา นำ โดย H.E.Mr. El Hassane Zahid The Ambassador of the Kingdom of Morocco
ผู้ดำเนินรายการ 10.00 น. - 12.00 น.	อาจารย์ ดร. สวรัย บุญยमानนท์ อภิปราย เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?” โดย ดร.อรอนงค์ เบญจบุรณนันท เลขานุการเอก กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา รองศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์ อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ดำเนินรายการ 12.00 น. - 13.30 น.	คุณราชนัย สุเช็น รับประทานอาหารกลางวัน และละหมาด

13.30 น. - 14.10 น.	นำเสนอผลงานวิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล โดย รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ศานติศาสน์ อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ สารีกา คาสสุวรรณ อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
14.10 น. - 16.30 น.	นำเสนอและประเมินผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับโลกมุสลิม กรรมการผู้ประเมิน ■ รองศาสตราจารย์พิเชฐ กาลามเกษตร ■ ดร.ภาณุทัต ลัทธตะไชย ■ ดร.ศรวุฒิ อารี ■ คุณดนัย มุสา ผู้นำเสนอ - นายมาริช คุณากร (อิทธิพลของความเคร่งศาสนา ความรู้สึกแปลกแยก และค่านิยม ประชาธิปไตยที่มีต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย) - นายเอกรัตน์ สิทธิสาร (ศักยภาพกองทุนชะกาดในสังคมมุสลิมกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย) - นายวีระศักดิ์ พุ่มเพชร (A Study of Power Sharing in Plural Societies: a Case Study of Lebanese Polity) - นางสาวเกาซีเยห์ ลาอี (บทบาทนักวิชาการมุสลิมในการแก้ปัญหาสังคมมุสลิมใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้) - นายจิรศักดิ์ โส๊ะสัน (กระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมในพหุสังคมอีสาน)
ผู้ดำเนินรายการ	อาจารย์ ดร.ปภัสร ชัยวัฒน์
16.30 น. - 17.00 น.	ประกาศผลการประเมินผลงานทางวิชาการ และมอบรางวัล สำหรับผู้ชนะเลิศ
17.00 น.	ปิดการประชุมวิชาการนโยบายโลกมุสลิม

คำกล่าวรายงาน
เนื่องในโอกาสการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553
(Annual World Muslim Conference 2010)
เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”
(Chindia and Middle East: World Economic Centre?)

ณ ห้องเพชรรัตน์ ชั้น 3 โรงแรมเฟิสต์ (First Hotel) ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ
วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 เวลา 08.00 น. - 17.00 น.

ท่านเอกอัครราชทูตราชอาณาจักรมอโรคโค (H.E. Mr.El Hassane Zahid)
ท่านอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ท่านคณบดี คณะเศรษฐศาสตร์
และท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ในนามคณะกรรมการจัดการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553 ผมขอขอบคุณ
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมรรัตนกุล อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นอย่างยิ่งที่กรุณา
ให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมวิชาการครั้งนี้ และขอขอบคุณท่านเอกอัครราชทูตมอโรคโค
(H.E. Mr.El Hassane Zahid) ที่กรุณาให้เกียรติมาเป็นองค์ปาฐกในงานประชุมวิชาการครั้งนี้

การประชุมวิชาการโลกมุสลิม เป็นกิจกรรมที่ศูนย์นโยบายโลกมุสลิมตั้งใจจะจัดขึ้นในเดือน
พฤษภาคมของทุกปี โดยจัดขึ้นครั้งแรกในปีที่ผ่านมา การจัดการประชุมวิชาการ ประจำปี 2553 ในวันที่
ประกอบด้วย 2 ช่วง ช่วงเช้าให้ความสำคัญกับ จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพ
ทางเศรษฐกิจสูง และมีส่วนแบ่งประชากรเกือบครึ่งหนึ่งของโลก บรรพชนไทยในอดีตได้เห็นความสำคัญ
ของพื้นที่นี้ จึงได้มีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนมาโดยตลอด แต่ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ประเทศไทย
ได้ให้ความสำคัญ และสร้างความสัมพันธ์กับโลกตะวันตก ในทางการค้า การลงทุน และการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น จนมองข้ามความสำคัญของประเทศอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงจีน อินเดีย และโลกมุสลิม
โดยเฉพาะตะวันออกกลาง จึงทำให้ประเทศไทยสูญเสียโอกาสการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ สังคม และ
วัฒนธรรมกับประเทศเหล่านี้มาโดยตลอด การประชุมวิชาการในช่วงเช้าจึงอุทิศเวลาให้กับพื้นที่สำคัญ
ส่วนนี้ของโลก โดยคาดว่าศูนย์นโยบายโลกมุสลิมจะสามารถมีส่วนร่วมนำเสนอแนวทาง และมีบทบาท
ในการกระตุ้นความสนใจในพื้นที่นี้ให้กับสังคมไทย ในภาคบ่าย เป็นเวทีวิชาการสำหรับนักวิจัยที่สนใจ
โลกมุสลิม ที่จะนำเสนอผลงานและร่วมกันพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาการ และการวิจัยเกี่ยวกับโลก
มุสลิม ตลอดจนสร้างเครือข่ายนักวิจัยด้านนี้ที่มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่สนองตอบความต้องการ
ทางวิชาการของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

ทำนั้ขอขอบคุณ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย (สสม.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย และกระทรวงการต่างประเทศ ที่ได้เห็นประโยชน์ความสำคัญ และให้การสนับสนุนการประชุมวิชาการของศูนย์นโยบายโลกมุสลิมในปีนั้

ก่อนที่ท่านอธิการบดีจะกล่าวเปิดงานอย่างเป็นทางการ กระผมใคร่ขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์ รองคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ กล่าวต้อนรับทุก ๆ ท่านอย่างเป็นทางการอีกครั้งเรียนเชิญครับ

รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ศานติศาสน์
ผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิม
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำกล่าวต้อนรับ
เนื่องในโอกาสการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553
(Annual World Muslim Conference 2010)

เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”
(Chindia and Middle East: World Economic Centre?)

ณ ห้องเพชรรัตน์ ชั้น 3 โรงแรมเฟิร์สท์ (First Hotel) ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ
วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 เวลา 08.00 น. - 17.00 น.

ท่านเอกอัครราชทูตราชอาณาจักรมอร็อกโก (H.E. Mr.El Hassane Zahid)
ท่านอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ท่านผู้อำนวยการ และผู้บริหารศูนย์นโยบายโลกมุสลิม
ท่านวิทยากร และท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ในนามคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอต้อนรับและขอขอบคุณ ท่านเอกอัครราชทูตราชอาณาจักรมอร็อกโก (H.E. Mr.El Hassane Zahid) ท่านอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่สถานทูต มุสลิม ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีเกียรติทุกท่าน

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม เป็นหน่วยงานของคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ที่จะจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นความสนใจในองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตะวันออกกลางซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมอิสลาม และเป็นแหล่งพลังงานสำคัญของโลก โดยการประชุมวิชาการซึ่งจัดขึ้นในปีนี้จะเน้นประเด็นที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย นับตั้งแต่โอกาสในการแลกเปลี่ยนทางการค้า วัฒนธรรม และการรวมทุนในด้านต่าง ๆ ระหว่างประเทศไทยกับโลกมุสลิม เชื่อได้ว่าการประชุมวิชาการในครั้งนี้จะสามารถรวบรวมโจทย์วิจัยใหม่ ๆ และองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถวางท่าทีและนโยบายต่อโลกมุสลิม และตะวันออกกลางได้อย่างถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทุกกลุ่มต่อไป

ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มาร่วมการประชุมวิชาการโลกมุสลิมในวันนี้ เพื่อร่วมกันสานภารกิจของศูนย์นโยบายโลกมุสลิมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

ณ บัดนี้ ขอเรียนเชิญท่านอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวเปิดการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์
รองคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Speech by
H.E. Mr. El Hassane Zahid
at the Centre for Muslim World Policies' 2010 Annual Conference
Petcharath Room, First Hotel, Petchburi Road, Bangkok
Wednesday 20 May 2010

President of Chulalongkorn University, I am very delighted to see you here. This is a very clear message from you for the importance of this 2010 Annual Conference, organized by the Centre for Muslim World Policies, Chulalongkorn University. I hope that this organization will continue with more political support. This initiative is not only interesting for the Thai Muslims but also for the whole Thai society. It is very important initiative that should be encouraged, and I would like to thank all the organisers of this annual meeting.

First of all, allow me to thank the Centre for Muslim World Policies for giving me the opportunity to speak about this very important subject, which is the potential of the Middle East to be the world's economic centre on the occasion of the 2010 Annual Conference, organised by the Centre for Muslim World Policies, Faculty of Economics, Chulalongkorn University.

The potential and capability of becoming the world's economic centre and economic opportunity available in the Arab region after the resolutions of different conflict, in particular, the Arab-Israel conflict, are real and enormous as we have seen some examples in the VDO presentation in the beginning.

In my presentation about the Middle East as the world's potential economic centre, it is needed to determine what should be included in the Middle East, because as everyone knows, there is no universal definition of the Middle East. For some writers and politicians, the Middle East includes the Arab countries or the Middle East as well as Iran, Turkey, Afghanistan, and many of the former Republics of the Soviet Union. For others, it does not include Afghanistan and the former Republics, but still includes, of course, Turkey, Iran, and Israel. In this presentation, I choose to limit the area of the Middle East only to Arab countries, including countries in North Africa. There is the concept of what we call "Mena region" which is encouraged by the American government and also the Europeans. This concept includes the Arab countries or the Middle East and those of North Africa plus Iran and Israel. The reason for this limitation is that, in many forums and in many studies, the Arab countries of the Middle East and North Africa are considered together. This group of countries is more homogenous because of the history and the language, and they formed the Arab league as well as the Great Arab Free Trade Area. These countries are Algeria, Djibouti, Egypt, Iraq, Jordan, Kuwait, Lebanon, Libya, Morocco, Oman, Palestine, Qatar, Saudi Arabia, Syria, Tunisia, United Arab Emirates, Yemen, Sudan, Somalia and Comoros Islands.

As a general observation, I would like to underline that the Middle East and North Africa countries still need peace in order to realise the full potential. Peace is a serious condition for any developments everywhere, but the everlasting conflict between the Arab countries and Israel considerably limits this potential. When the Arab peace initiative would be implemented fully, it will open better future for the region on the basis of two states' solution. The implementation of the legitimate thrives of Palestinian people to freedom and to stay statehood with Jerusalem as the capital will achieve security for Israel and other countries in the region. In this case, the concept of Mena region—the one I talked about before, which includes all Arab countries, of course, Israel and Iran—could be implemented to evaluate the potential of the Middle East and North Africa for becoming the world's centre or I would say a "World Centre" for economic and trade. We may have many centres that are energy centres like India, China and others.

โครงการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

It is necessary to recall some elements of the history and geography to guarantee the situation of these countries including all their on-going efforts. It is clear that subject is too large to be interpreted in the presentation today. And you know, as Moroccan, as African, as Arab, Muslim, I may be doubted to be more optimistic with this case. Anyway, we have to be optimistic about the Middle East's perspective. This may take time because of these difficult conflicts, but I think it would be realised. However, there are facts that can be presented very objectively because they are from the history, geography or the current situation in the Middle East. Certainly, it can be argued that the facts may be a little bit subjective, but we have to make the choices for the purpose of the presentation.

However, since the subject is only to evaluate the potential, to see if there are rationales and potential in the Middle East that could lead the region to become an economic centre, I will limit myself to some positive developments without overstating that. I can say that weaknesses certainly exist and have been dealt with by many people in many publications. I can tell you that the studies done by the United Nations, cognition for the region of the Middle East, are very interesting. There are the reports on the ongoing integration efforts of these countries and they agree that the characteristics and the potential of the Middle East and North Africa could change this region into the centre for more development.

I would like to say that the history of the Middle East and North Africa shows that this region had enjoyed many centuries the greatest prosperity with rich trade, culture, science, and innovation. As such, it had been the world's centre already for trade and also for knowledge from 750 to the 15th century. The Arab countries were in the forefront of economic development as well as scientific and discovery in Medicine, Mathematics, Astronomy, and other Sciences. The Muslim world had laid the foundations for the later development by the Western countries. The prosperity era was lasted more than 600 years and during that, the Arabic became the international language. To realize to one extent is that, Spanish language and Portuguese language have been much influenced and they have so many Arabic words up to now. I was told that in Portuguese language, most technical words are Arabic. For example, Jabir Ibn Hayyan (Gibber) who lived during the 8th century was famous for his work in Chemistry, Al-Khawarizmi who lived during the 9th century was very well known for his work in Mathematics, Algebra Algorithm was developed by this person, Al-kindī who lived about the same years wrote about the psychological optics. There are some more examples of scientists who wrote so many books during that period. I would like to say that the oldest University which is still operating up to today is in Morocco, it is called Al-Karaouine University. It was founded in 859 by two rich ladies who came from Tunisia and they went to live in France afterwards. This University is still working since then. It is considered by the Guinness book of records as the oldest University in the world. Al-AZhar University was founded a little bit later than that.

It should be known that, during days of prosperity, Arab countries constituted a large part and were integrated, but with some economies in autonomy bias. I give you just some dates, the Umayyad dynasty was from 661 to 750, then came the Abbasid dynasty from 715 to 1258, then the Fatimid dynasty from 909 to 1171, the Ottoman empire from 1300 to 1923. It was only after the First World War, that the empire of Ottoman was disintegrated. I would like to say that during over this period, the Kingdom of Morocco was a separated empire. Since 1780, Morocco had become a state, Muslim state, separated from the rest of the Arab world. And, for many hundred years, it was the Kingdom of Morocco, Andalusia, sometimes it says Constantine, the border of Egypt. But I don't want to say too much about this.

After this era of prosperity, these countries went through the colonisation which had well-known consequences and, in particular, the Arab world was divided into many states by the colony of powers. Just to give you an example, I will take the example of Morocco. Morocco was divided in the beginning of the 20th century only into three parts between Spain and France. Spain took the north and the south, and France occupied the centre of Morocco. Strangely importance, the city of Tangier, they could not have an

agreement to the big powers, then it was administered by the immediate power and it was an international city until 1956. This, to show you why there was the decline of the Arab's world and the Islamic civilization. That is what happened in all Muslim world and typically the Arab world, there you see how divide it became after colonization. Then came after colonization and decolonization, many hopes of development and reintegration. All countries that you know seek regional integration for political, economical, security reasons. This is since a long time, it is not something new in the world dominated by large international corporations and most of them are from developing countries. The United Nations has been always since their creation encourages developing countries to get together and strengthen their co-operation and their integration in order to face big economic bloc.

It is well known that the Middle East and North Africa is an economically diverse region. It concludes oil-rich countries and the countries with huge work resources. The region extends from the Atlantic Ocean, Morocco and Mauritania, to the Arabian Sea. It is a huge region. The area is almost the same size as the European Union. The region is rich with very important reserves, oil, gas, minerals or even agriculture. The Middle East has over half of the world's global oil reserve and it is the centre of oil market, more than 60% of the reserve. Saudi Arabia is a region's large producer and exporter.

The Arab countries share and enter religion history, but their economic and social development is different from one country to another. Comparative with European Union, the region has the same culture, the same language and the same aborigine, with some Christian minorities in some countries like Egypt, Palestine, Syria and Lebanon. In Morocco, we do not have Christian, but we have Jewish minority. They have been living in Morocco before Islam. The country of this region shares also the same and very rich historical heritage. The people of the Arab countries have very good reputation in trade as illustrated by the success of many Arabs who immigrated like Lebanese, Syrian, Egyptian and others. Historically, Islam spread also only through trades particularly in India. There have been some conquests, but the conquest is usually a word just to go and explain Islam, was not occupation. Even if there is no word in English for Arabic to translate to the word of "Fatuhaz". If it is translated into "conquest" which is a little bit more aggressive than in Arabic which means just today "Open the Country to Listen to Islam".

Also, the population of the Arabic countries, most of which are still young people, are an important asset for this region in becoming the world's centre for economy and trade. But, I have to say that, many observers say that, the Arab countries still operate slower than their potential. They are not taking full advantage of the opportunity that their globalised economy has to offer. To this, the Arab government could reform to attract more foreign direct investment and to do more investments. They also adopted trade policies to strengthen the integration of their economy in the world market economy. And, among these countries, the region is in the early years of independence. They have engaged in the effort of regional integration. The report of the economic and social commission, the one I mentioned before about regional integration in the Arab countries published in 2007, underlined that, the growth of foreign direct investment flows was very high in Jordan, Morocco, Egypt and Saudi Arabia. The target that the Arab countries made a remarkable progress in tourism. The Arab's interest in the investment grew by 11.1% in 2006, while the Arab's transport sector in the Arab world countries grew significantly during 2006 and 2007, in comparison with the global average in percentage numbers of cargo and transportation. The same report mentioned in this context that on 18th February 2007, the Arab are able to liberalize air transport and the technology sector. The report noted that the Arab countries have made a remarkable progress. The same report said that the number of trade reform implemented was significant. As a consequence, approximately in 2000 to 2007, the average tariff had been reduced from 20-30%, which was higher than any other regions.

Regional agreement to facilitate trade and investment movement between Arab countries may

take some time because of different values created during the colonisation, because also of the cold war which did not affect at all in the Arab world and because of some still ongoing conflicts. But it is going on at the regional and sub-regional structure in order to develop this integration. The most important regional structure is Greater Arab Free Trade Area and for regional label, there is a structure of Growth Councils and one in North Africa. The World War was in a favour of creation of a large economic region. With the creation of the United Nations, many United Nations' original commissions were created. States also created the regional and sub-regional mechanism to develop co-operation and co-activities. The Middle East is not an exception to do worldwide and operational integration. The rationale of any integration is the creation of larger markets, be able of orbiting with large economic flux in the Middle East, the first step in integration was the creation in 1945, the "Arabic". The objective of the Arabic was to create consciousness of complementary and the development of co-operation among Arab countries. It aimed to call the name for the economic policies of its members as well as co-operation between them in different sectors. It is worth wanting you to know so, as a result of the integration. The creation of the Arab Monetary Fund, the Islamic Development Bank and this Islamic conference are all original arrangements for co-operational and promotional trade and investment. The most significant integration, as I mentioned before, was the creation of the Growth Council in 1981. The Arab Margaret Union, which includes Morocco, Algeria, Tunisia, Mauritania, not Egypt, was created in 1989. The Great Arab Free Trade Agreement was signed and initiated by the Social and Economic Council of the Arab league in 1991. And in 1997, the Social and Economic Council of the Arab league took resolution to establish what we call GAFTA which means, Great Arab Free Trade Area within 10 years, starting from 1998. But this agreement interdicts to force already in 2005 which means some years before the targeted date. The current members which not all the Arabs have signed already: Jordan, United Arab Emirates, Bahrain, Tunisia, Saudi Arabia, Syria, Iraq, Oman, Kuwait, Lebanon, Egypt, Morocco, Palestine and Yemen.

Now, an example of all ongoing efforts for attracting investment for liberalising the economy for development and for integration, I want to take an example of Morocco. It would not be nice to take an example from other countries. Morocco is located on the crossed road of Africa, Europe and the Arab world. It is situated in the northwest of Africa and it has two coastlines, one on the Atlantic and one on the Mediterranean. It is bordered to the south by Mauritania and to the west by Algeria. The total area of Morocco is 710,000 square kilometres. It is a bit larger than Thailand. The width of coastlines is almost 3,500 kilometres. Morocco enjoys the Mediterranean climate. The population is a little bit more than 30 million and it is estimated now at 35 million people, so half of the population of Thailand. Morocco's economy was classified 61st among the classification of the world economy by the International Monetary Fund. The country's GDP is 73 billion dollars with the growth of 2.3 in 2009. Agriculture is still important and it accounts for 12% of the GDP, industry 29%, and services 59%.

Morocco has reliable partners such as what we call an advanced state, with European Union in 2008. Morocco also signed the Free Trade Agreement with the United States on June 2004, and interdict to force the 1st January, 2006. Morocco is the second Arab and the first African nation to have signed the FTA with the United States. It is going to be the catalyst to accelerate and reinforce the country's economic reform. By the influence of the great competition and the formation of the international partnership in many sectors, Morocco is engaged in many international agreements, covering the area of all aspects of free investments—trade, fishing, industry and telecommunication. In 2004, we also signed the Free Trade Agreement with Turkey and it has already implemented.

Morocco is now a very favourite destination for foreign investment because we have the charter of investment which has been adopted. And the investors, they enjoy convertibility regime. In terms of the foreign exchange regulations, which charter currency full freedom to carry, any investment to transfer

revenues from these investments without any limitation. So Barriers to investment in Morocco declined considerably over the past 10 years but also we have created very controversial environment for investment in Morocco. Eventually all sectors are open to foreign investments. Some sectors which have been designated for the investment as a priority are tourism, real estate, telecommunication, industry, transport, energy, mining and even the banking system.

As the voluntary integration strategy has been adopted by Morocco, its seven big sectors, where we think we can be competitive are the off-shoring, automotive, electronics, aeronautics, textile, agro-industry, and transformation of sea products.

The government of the King of Morocco, with the strong support of the King, because in Morocco, the King is very active in the economic sectors, the social sectors and everything. With the strong support of His Majesty, we have launched initiative to streamline investments, especially to eliminate all bias in investments. We have launched two very important strategies, one for tourism and one for industry. The next change that took place since 1995 with adoption. Morocco has developed infrastructure for foreign direct investment such as industrial parks, techno parks, free zone, exports, seaports, like the one which has just begun functioning in Tangier and it is going to be finished, the biggest seaport in the Mediterranean and it is in Tangier. They were already opened, since the last July.

To sum up for this presentation, the Middle East without including Israel and Iran, first, all the factors to unify the Middle East are there. Because of the history, the geography, the language, the religion and everything, so these factors are there for unifying. Second, the region is huge, it is almost like the European Union, with the advantage of having common language. European has many official languages and different zones, but the Arab has the same language. The elements, all of them have the same history, same culture, same language and big area, but also they are very rich. The Middle East is very rich in some resources. North Africa and Morocco, for example, we are very rich in agriculture, we are the first exporter of fertilizer, we are one of the biggest exporters of fruits, vegetables, even mineral, and salt. Algeria is very rich also. There is a kind of complementary between all these riches.

The other element which should be taken in consideration is that, many enforcements of integration are going on by the economic conditions of the native nations, because that is their purpose which is in Lebanon. Egypt is a part of both of them. There are efforts of integration by the Arab League, this is what we call the GAFTA-Great Arab Free Trade Area, which is already implemented and enforced and it is already implemented to take time to reduce taxes of custom. The population of the Arab world is very important and it is also young population there. If you see the policies, Most Arab countries become already members of the World Trade Organization. So, liberalisation in their investment can come.

If you take all these elements, what remains is very crucial that is peace. We have to resolve all these conflicts before seeing a good result of these efforts and before seeing the potential that the Middle East can become the World Centre for Economic and Trade as has been before. As I said before you can find always difficulties. For Europe, when they began, no one believed at that time, but the European Union is what it is now. When you see how many wars between Germany and France, there have been no wars between Muslims or Arabs. The Muslims, they were unified before colonization. So, the history is already favourable and everything is favourable to creating a very important zone. I can tell you that I am happy to see that Thailand is developing important structure to negotiate with the Arabs. There is ACP, it is kind of just informed by consultation between Thailand and some Arab countries. But it may become an official instructor of consultation. The government of Thailand has been very important role for foreign policy with the Middle East and this university and the president is also an example of the interest given to the Middle East. So, thank you and I wish you success and good luck.

การอภิปราย เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

เนื่องในโอกาสการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553
ณ ห้องเพชรรัตน์ ชั้น 3 โรงแรมเฟสท์ ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ
วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 เวลา 08.00 น. - 17.00 น.

การอภิปรายเรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?” โดย รองศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม (อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) รองศาสตราจารย์ ดร.สมภพ มานะรังสรรค์ (อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ดร.อรอนงค์ เบญญูธรรมนันท์ (เลขาธิการเอก กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ) สรุปการอภิปราย ได้ดังนี้

ประเทศจีน เป็นหนึ่งในประเทศเอเชียใต้ ซึ่งสหรัฐอเมริกาเฝ้าระวังในเรื่อง นโยบายต่าง ๆ ของ จีนอยู่เสมอ และพยายามให้เหตุผลว่าจีนพยายามแทรกตัวเข้ามาในบริเวณช่องแคบมะละกา ทั้ง ๆ ที่ บริเวณเหล่านั้นมีการทำสนธิสัญญา ซึ่งให้ประเทศต่าง ๆ บริเวณนั้นดูแลกันเอง และสิ่งนี้เองเป็นเหตุผล ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประเทศสหรัฐฯ กำลังหวาดกลัวประเทศจีน เนื่องจาก ประเทศจีนมีประชากรมาก มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ และสามารถผลิตอาวุธนิวเคลียร์ได้ สินค้าที่ประเทศจีนส่งไปขายยังประเทศ สหรัฐฯ จนกระทั่งเกินดุลการค้า สินค้าที่ประเทศจีนผลิตขึ้น และจำหน่ายในประเทศต่าง ๆ ในราคาถูกนั้น ถึงแม้ว่าคุณภาพ อาจไม่สมบูรณ์แบบ แต่คนจำนวนไม่น้อย ก็นิยมซื้อสินค้าราคาถูก และซื้อบ่อย ๆ ดังนั้น สหรัฐจึงวิตกกังวลกับเรื่องนี้มากกว่า ประเทศจีนจะกลายเป็นประเทศศูนย์กลางเศรษฐกิจโลกต่อไปหรือไม่

ประเทศจีนเป็นประเทศที่น่าสนใจมากประเทศหนึ่ง ในฐานะที่ประเทศจีนเป็นประเทศที่มี ประชากรมากที่สุดในโลก ซึ่งตัวเลขทางสถิติแสดงให้เห็นประมาณ 1,300 ล้านคน ซึ่งความเป็นจริงอาจมี มากถึง 1,500 ล้านคน และสิ่งที่น่าสนใจก็คือ ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมอยู่มาก ซึ่งแสดง จากตัวเลขทางสถิติประมาณ 40 ล้านคน แต่ถ้าหากเป็นตัวเลขที่รวบรวมจาก website หลาย ๆ แห่ง ซึ่งเป็น ข้อมูลที่ตรงกันจะแสดงให้เห็นว่ามีประมาณ 70 - 80 ล้านคน โดยมีอยู่ในคุนหมิง ยูนาน ซิอาน และในอีก หลาย ๆ มณฑล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศจีนก็เป็นประเทศหนึ่งที่มีประชากรมุสลิมอยู่มากไม่ใช่น้อยเลย

ขณะนี้โลกเริ่มหายใจเป็น 2 ประเทศ คือ จีนกับอินเดีย แต่ประเทศที่มีกรกล่าวขวัญถึงกันมาก และคาดว่าจะเป็นผู้นำโลกต่อไปนั้น มีชื่อย่อว่า BRICA ซึ่งประกอบไปด้วย ประเทศบราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และกลุ่มอาหรับ (Brazil, Russia, India, China & Arab) และใน BRICA ก็ยังแยกออกเป็น 3 ประเทศ ที่มีภูมิภาคที่ใกล้เคียงกัน คือ ICA (India, China & Arab) แล้วทำไมประเทศเหล่านี้จึงโดดเด่นขึ้นมา สาเหตุที่ประเทศเหล่านี้โดดเด่นขึ้น อาจเป็นเพราะ จีนมีสิ่งมหัศจรรย์ของโลกคือกำแพงเมืองจีน ในขณะที่ อินเดียมีทัชมาฮาลหรือไม่ จนทำให้ 2 ประเทศนี้ถูกกล่าวขวัญขึ้น สาเหตุที่แท้จริงว่าทำไมโลกจึงหายใจ เป็นจีนและอินเดีย โดยเฉพาะในขณะนี้คืออะไร ในขณะที่ทั้งสองประเทศมีประวัติศาสตร์และอารยธรรม ที่ต่อเนื่องกันมาไม่ต่ำกว่า 5,000 ปี ซึ่งเป็นสองรากของอารยธรรมที่มีอิทธิพลไปทั่วเอเชีย และสองราก ของอารยธรรมนี้ มีวัฒนธรรมซึ่งมีรอยต่อที่สำคัญอยู่ที่ อินโด-ไชน่า ซึ่งหมายถึงประเทศอินเดียและจีน

เหตุใด 2 ประเทศที่มีอารยธรรมยาวนานกว่า 5,000 ปี จึงเพิ่งเป็นที่กล่าวขวัญของประเทศต่าง ๆ ในโลก 2 ประเทศนี้หายไปไหนในประวัติศาสตร์ เหตุนี้เนื่องมาจาก 200 ปี ที่ผ่านมามองยอมรับว่า ประเทศที่ครอบงำ และบงการเศรษฐกิจโลก คือ ประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนแอ่งโกลแซกซอน และกลุ่มชนแรกก็คือ อังกฤษ ซึ่งเริ่มขึ้นมาเป็นผู้นำโลกในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 18 ด้วยการปฏิวัติอุตสาหกรรม ผู้นำในการปฏิวัติอุตสาหกรรมซึ่งสามารถนำเอาเครื่องจักรไอน้ำมาใช้ในเชิงพาณิชย์ได้เป็นชาติแรก ๆ ของโลกในช่วงปี 1760 ซึ่งในประเทศไทยเป็นช่วงที่ตรงกับปลายสมัยอยุธยา และกำลังจะเริ่มต้นช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ ในปี ค.ศ. 1782 หรือใน พ.ศ. 2325 อังกฤษเริ่มผงาดเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา หลังจากทีนโปเลียนมหาราชพ่ายแพ้แก่อังกฤษในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 อังกฤษก็รุกคืบเข้ามาสู่ดินแดน South - East Asia โดยเข้ามาเช่าเกาะปีนัง ในช่วงปี ค.ศ. 1810 และมาเช่าเกาะสิงคโปร์ในปี ค.ศ. 1819 เพื่อทำท่าเรือนานาชาติ หลังจากนั้น ในปี ค.ศ. 1820 อังกฤษเริ่มทำสงครามกับพม่า และก็เริ่มเข้าไปยึดครองพื้นที่ของพม่าบริเวณริมฝั่งอันดามัน แคว้นฉะเชิงเทรา และมะริด หลังจากนั้นไม่กี่ปีต่อมา อังกฤษเริ่มรุกรานเข้าไปในจีนทำสงครามกับจีน และชนะจีนในช่วงปี ค.ศ. 1840 และเริ่มเข้ามาบังคับให้ไทยทำสนธิสัญญาเบาว์ริงด้วยในปี 1855 ดังจะเห็นได้ว่าอังกฤษเริ่มรุกรานมาเป็นมหาอำนาจโลก ด้วยกลยุทธ์สำคัญคือการพัฒนาเทคโนโลยี ในขณะที่นั้น อังกฤษสามารถใช้เรือกลไฟ ดัดเรือปืน ออกล่าอาณานิคมไปทั่วทั้งโลก และสามารถยึดครองไปได้ทั้งหมดเกือบทุกประเทศ ตามมาด้วยประเทศฝรั่งเศส ซึ่งออกมล่าอาณานิคมในภายหลัง และในที่สุดอังกฤษก็เริ่มมีแหล่งแสดงในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 พร้อมกับการขึ้นมาของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐฯ ขึ้นมาเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจด้วยเหตุผล 5 ประการ ซึ่งทำให้ปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถเป็นมหาอำนาจของโลกคือ

1. การระดมการพัฒนาแบบขนานส่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงประธานาธิบดีลินคอล์น ในปี ค.ศ. 1861-1865 ที่ตรงกับช่วงปลายรัชกาลที่ 4 ของไทย เกิดสงครามกลางเมือง ในอเมริกาที่เรียกว่า สงครามฝ่ายเหนือ - ฝ่ายใต้ และโครงการสำคัญที่ประธานาธิบดีลินคอล์นสร้างขึ้นในสมัยที่ดำรงตำแหน่งคือ การสร้างทางรถไฟสาย Trans - Pacific เริ่มสร้างในปี 1862 โดยการสร้างทางรถไฟจากฝั่ง Pacific ข้ามมายังฝั่งแอตแลนติก และหลังจากนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาให้เอกชนรับสัมปทาน โดยการสร้างทางรถไฟกระจายตัวทั่วประเทศ
2. การพัฒนาระบบการสื่อสาร โดยการใช้กลยุทธ์ที่ว่าเมื่อสร้างทางรถไฟที่ไหน ก็ตั้งเสาโทรเลขที่นั่น คู่ขนานกันไปด้วย หลังจากนั้น จึงพัฒนาจากการใช้เสาโทรเลขขึ้นมาเป็นระบบโทรศัพท์ พัฒนาเป็นการสร้างวิทยุกระจายเสียง โดยเริ่มตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลงประมาณปี 1920 สหรัฐอเมริกา ก็เริ่มมีสถานีวิทยุแห่งแรกขึ้น และหลังจากนั้น GE หรือ แม้เต Westing House เริ่มขยายตัวและเริ่มระดมเงินทุนในตลาดหุ้น
3. ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบเศรษฐกิจโดยให้เอกชนเป็นผู้นำ หรือใช้ระบบกลไกตลาด
4. พัฒนาภาคการเงิน ตลาดเงิน ตลาดทุน ภาคการเงินที่โตขึ้นมาพร้อมกับระบบเศรษฐกิจ เพราะนายทุนสร้างทางรถไฟเมื่อไม่มีงบประมาณสร้าง ก็กู้เงินจากผู้จัดการกองทุน ซึ่งทำหน้าที่ระดมเงินในตลาดเงิน ตลาดทุน โดยการออกพันธบัตรมาจำหน่าย และสาเหตุแห่งแรงจูงใจในการสร้างทางรถไฟ เนื่องจากรัฐบาลใช้นโยบายจัดสรรพื้นที่ ให้ใช้ระหว่างการสร้างทาง

รถไฟ ดังนั้นนายทุนซึ่งทำการสร้างทางรถไฟก็กลายเป็นนักพัฒนาที่ดินไปโดยปริยาย เพราะเมื่อมีทางรถไฟ การพัฒนาเมืองก็เริ่มขึ้นมา หรือที่เรียกว่า (Urbanization) และเมืองยังเป็นที่มาของโอกาส และภาคการผลิต ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิด SME ขึ้น มีร้านค้า ผสม โรงภาพยนตร์ ร้านสะดวกซื้อ และร้านค้าแฟ เป็นสาเหตุให้เกิด การพัฒนาสาขาวิชา MBA ในประเทศสหรัฐอเมริกาด้วย และเป็นสาเหตุให้เกิดการรวมตัวของสถาบันการเงินที่มีบทบาทอย่างต่อเนื่องตลอดมาจนปัจจุบัน

5. การพัฒนาเทคโนโลยี ซึ่งเป็นการพัฒนาที่โดดเด่นที่สุด หรือที่เรียกว่าการทำ Research & Development ซึ่งทำให้สหรัฐอเมริกา เป็นผู้นำนวัตกรรมในทุก ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมในด้านการผลิต และสหรัฐอเมริกา เมื่อ 100 ปีที่แล้ว ก็คือจีน ในยุคปัจจุบัน คือ ประเทศสหรัฐอเมริกาจัด World Expo's จีน ก็จัดงาน China's Expo ซึ่งเป็นงาน Expo ที่ทำให้จีนยิ่งใหญ่ขึ้นจนเป็นที่รู้จักของชาวโลก งานเกิดขึ้นในปี 1915 และปี 1926 โดยจัดแสดงรถของขาย GM, ขาย Chrysler, ขาย Ford และจัดแสดงเทคโนโลยีต่าง ๆ ของบริษัท Westing House

กลุ่มประเทศตะวันตกได้มีสถานะเป็นผู้นำโลกอย่างต่อเนื่อง มีความเฟื่องฟูต่อเนื่องทางเศรษฐกิจมาอย่างยาวนาน อย่างน้อย 200 - 300 ปี โดยศตวรรษที่ 19 เป็นยุคของอังกฤษ ศตวรรษที่ 20 จนถึงปัจจุบันเป็นยุคของสหรัฐอเมริกาแต่ขณะนี้อาจไม่ใช่แล้ว

ลำดับขั้นของการพัฒนาของสหรัฐอเมริกา สามารถสรุปลำดับขั้นของการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศจาก

1. เศรษฐกิจแห่งการรวบรวม (Collection Economy) โดยการรวบรวมทรัพยากรธรรมชาติมาขาย
2. เศรษฐกิจแห่งการผลิต (Production Economy) การผลิตทางการเกษตร (ปลูกข้าว ปลูกข้าวสาลี และปลูกข้าวโพด) ตามมาด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรม ในช่วงก่อนสงครามโลก ครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกา ก็เริ่มหมดความสามารถในการแข่งขันทางการผลิต ดังนั้น หลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกา จึงเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของประเทศ
3. เศรษฐกิจแห่งการบริการ (Service Base Economy) เช่น การสร้างภาพยนตร์ การสร้างมหาวิทยาลัยชั้นดี เพื่อให้คนทั่วโลกส่งลูกหลานไปเรียน รวมทั้งการสร้างกีฬา ให้เป็นเชิงพาณิชย์ ทุกอย่างเป็นเชิงพาณิชย์ การสร้างระบบการสื่อสาร โดยเริ่มพัฒนาจากระบบโทรเลข โทรศัพท์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และระบบเครือข่ายนานาชาติ (Internet) และขณะนี้ www.google.com เป็นของประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อถึงจุดหนึ่งของการพัฒนาภาคบริการ สหรัฐอเมริกามองว่าไม่สามารถพัฒนาได้ถึงที่สุด เนื่องจาก มีประเทศอื่นเป็นคู่แข่ง เช่น เกาหลีใต้ ในเรื่องของภาพยนตร์ จนทำให้อเมริกาต้องเปลี่ยนระบบพัฒนาเศรษฐกิจของตนต่อไป
4. เศรษฐกิจที่พึ่งพิงการการเงิน การเก็งกำไร (Speculation Economy) หรือการหาประโยชน์จากการเก็งกำไร ในตลาดเงิน ตลาดทุน ที่เริ่มต้นในสมัยประธานาธิบดี คลินตัน เป็นต้นมา เมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา ปี ค.ศ. 1983 ผลตอบแทนในภาคการเงิน มากกว่าผลตอบแทนในภาคการผลิตที่แท้จริง อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งปัจจุบัน เมื่อประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในยุคนั้น ตามมาด้วยประเทศในแถบเอเชีย ซึ่งประเทศ

ญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกในเอเชียที่เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ และประเทศไทยเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 และในปีเดียวกันนี้ประเทศไทยก็เริ่ม จัดตั้ง 2 หน่วยงานหลักทางเศรษฐกิจขึ้นมาซึ่งคือ 1) จัดตั้งสภาพัฒน์ฯ เพื่อวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 โดยเริ่มใช้ในครั้งแรก เมื่อวันที่ 1 ต.ค. 1961 2) จัดตั้ง BOI ในปี 1960 เพื่อส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ

ขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเฟื่องฟูหนัก ๆ ในช่วงศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 จีนอยู่ภายใต้การปกครองของซูซีไทเฮา ราชการหลังบ้านถูกฝรั่งเข้าไปข่มเหงรังแกครั้งแล้วครั้งเล่า แพ้สงครามอังกฤษหลายครั้ง อังกฤษเข้าไปยึดเชียงไฮ่ จนทำให้การปกครองของจีนมีปัญหา และปรับตัวไม่ทัน จีนอยู่ภายใต้การปกครองอาณานิคมของอังกฤษอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งวันที่ 1 ตุลาคม 1949 พรรคคอมมิวนิสต์ของประเทศจีน โดยการนำของเหมา เจ๋อตง เริ่มเข้าไปสถาปนาการเมืองและเศรษฐกิจใหม่ของประเทศจีน ซึ่งครบ 60 ปีไปเมื่อปีที่แล้ว ในช่วง 1949 - 1979 จีนใช้ระบบสังคมนิยม และมุ่งสู่การเป็นคอมมิวนิสต์โดยมีเจตนารมณ์จนกระทั่งจะเข้าไปปฏิวัติวัฒนธรรม จีนไม่ยอมให้คนของตัวเองเป็นนายทุน แม้กระทั่งความคิด (การปฏิวัติวัฒนธรรมคือความต้องการเปลี่ยนรูปแบบของจิตสำนึก)

ปี ค.ศ. 1960 - 1966 อาเซียนใช้ระบบเปิดประเทศ เศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาค รวมทั้งประเทศไทย เติบโตขึ้น 9 - 16% ญี่ปุ่น เติบโตสูงสุดในศตวรรษที่ 1960 และญี่ปุ่นในศตวรรษ 1960 ก็คือจีนในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดกีฬาโอลิมปิก แล้วตามด้วยการจัดงาน World Expo ญี่ปุ่นจัดกีฬาโอลิมปิกเป็นชาติแรกในเอเชีย และด้วยสาเหตุนี้ ทำให้ญี่ปุ่นเจริญเติบโตสูงสุด และในช่วงต่อมา ในปี ค.ศ. 1989 เกาหลีใต้ จัดกีฬา Olympic ต่อมาจัด World Expo ในปี 1993 และล่าสุดจีนจัดกีฬา Olympic ในปี ค.ศ. 2008 ตามด้วยเซี่ยงไฮ้ World Expo ในปี 2010 อินเดีย เศรษฐกิจก็เจริญเติบโตเช่นกันประมาณ 8 - 9% การเกิด Overlap ของการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยขณะที่ประเทศในแถบตะวันตกเติบโตเต็มที่ สหรัฐอเมริกาปรับพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตัวเองจนกระทั่งเติบโตเต็มที่ และขณะนั้น จีนกับอินเดีย เพิ่งจะเปิดประเทศ และเป็นสาเหตุที่ว่า ทำไมจีนกับอินเดียถึงได้เติบโตมาก และเติบโตรวดเร็ว

ขณะนี้ GDP ของประเทศจีนเติบโต ประมาณ 4,900 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่ประเทศต่าง ๆ ในโลกมี GDP รวมกันประมาณ 60 ล้านล้านเหรียญ และขณะนี้ GDP ของประเทศจีนมีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 8 ของ GDP โลก อินเดียมี GDP กว่าล้านเหรียญดอลลาร์ สหรัฐมีสัดส่วนของ GDP เติบโตร้อยละ 2 ของ GDP โลก รวม GDP ของอินเดียกับจีน ประมาณร้อยละ 10 ของ GDP โลก แต่ถ้าวัดจากประชากรของประเทศจีน 1,300 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20 ของประชากรโลก เนื่องจากโลกมีประชากรรวมกันประมาณ 6,700 - 6,800 ล้านคน อินเดีย มีประชากร 1,000 กว่าล้านคน คิดเป็นร้อยละ 17 ของประชากรโลก แต่มี GDP อยู่ร้อยละ 2 เพราะฉะนั้นจีน และอินเดียรวมกันแล้วมีประชากรประมาณร้อยละ 37 ของประชากรโลก แต่มี GDP ถึงร้อยละ 10 ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจว่าเหตุใดอินเดียและจีน ถึงได้เติบโตมาก และมีโอกาสเป็นที่รู้จักของโลกอย่างแน่นอน

การพัฒนาเศรษฐกิจได้ส่งต่อมายังประเทศในภูมิภาคอาเซียนเรียบร้อยแล้ว โดยเริ่มจากประเทศจีนและอินเดีย เนื่องจากนโยบายด้านการพัฒนาพลังงานของทั้ง 2 ประเทศนี้เป็นไปอย่างแนบแน่นกับกลุ่มประเทศอาหรับ และประเทศทั้งสองนี้ก็เป็นประเทศในกลุ่มสมาชิก OPEC นโยบายด้านพลังงานของจีนและอินเดียเป็นอย่างไร ทำไมจีนจึงยอมให้ ประเทศซาอุดีอาระเบีย และประเทศคูเวต ตั้งโรงกลั่น

โครงการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

น้ำมันที่มีมูลค่ากว่า หมื่นล้านเหรียญสหรัฐที่กวาดล้าง เพราะจีนเห็นว่า การสร้างการพัฒนาในด้านพลังงานระยะยาวจะต้องควบคู่ไปกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ และสามารถที่จะแชร์ผลประโยชน์ร่วมกัน ถ้ากลุ่มประเทศอาหรับหรือประเทศในอ่าวเปอร์เซียซึ่งมีน้ำมันเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ขายแต่น้ำมันดิบ ทรัพยากรซึ่งเป็นสมบัติอันมีค่าของประเทศมีแต่จะหมดไปเรื่อยๆ แต่ถ้าวประเทศเหล่านี้เปลี่ยน จากการขายน้ำมันดิบ เป็นการขายน้ำมันสำเร็จรูป และมีกิจกรรมปิโตรเคมีต่อเนื่องมาเรื่อยๆ จะทำให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เจ้าของบ่อน้ำมัน ซึ่งนี่ก็คือนโยบายที่จีนกำหนดขึ้นเป็นนโยบายด้านพลังงาน (Energy Policy) ซึ่งสิ่งนี้เป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้จีนออกมามีปฏิสัมพันธ์กับโลก เรียกว่าเป็นนโยบายด้านหน้าที่สำคัญของจีน โดยความสัมพันธ์ที่จีนมีกับประเทศแอฟริกา ก็เน้นในเรื่องของพลังงาน จีนมีความสัมพันธ์กับประเทศละตินอเมริกาก็ผ่านเรื่องพลังงาน ความสัมพันธ์ของจีนกับประเทศออสเตรเลีย ก็ผ่านเรื่อง พลังงาน เรื่องของแร่ธาตุต่าง ๆ และเรื่องของสินค้าโภคภัณฑ์ (Basic Commodity) ในขณะที่ อเมริกาและพันธมิตร ออกมาต่อต้านอิหร่าน แต่จีนหันกลับเข้าไปลงทุนในอิหร่าน และขณะเดียวกันจีนก็เป็นหนึ่งในสมาชิกมนตรีความมั่นคงซึ่งมักจะดำเนินนโยบายการถ่วงดุลกับประเทศในแถบตะวันตก เสมอ ๆ

กล่าวโดยสรุประหว่างประเทศจีนกับประเทศอินเดีย ซึ่งเริ่มพัฒนาประเทศมาตั้งแต่ในช่วงศตวรรษที่ 19 จีน เริ่มเปิดประเทศก่อนอินเดียเล็กน้อย แต่ในปี ค.ศ. 1980 ประเทศจีนกลับประสบกับปัญหาเทียน อัน เหมิน ซึ่งเป็นปัญหาที่นักศึกษาจีนเรียกร้องประชาธิปไตย เข้าไปยึดจัตุรัส เทียน อัน เหมิน และเป็นสาเหตุทำให้เกิดความรุนแรงขึ้น ดังนั้น จีนจึงกลับไปใคร่ครวญมากขึ้นเรื่องการเปิดประเทศมากขึ้น จะเกิดปัญหาอะไรตามมาอีกหรือไม่หากเปิดประเทศมากขึ้น และสาเหตุสำคัญของการเปิดประเทศในปีแรกคืออะไร ดังนั้นแล้วจีนจึงตัดสินใจเปิดประเทศอีกครั้งในปี ค.ศ. 1982 พร้อม ๆ กับการเปิดตัวของอินเดีย

อินเดียอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศอังกฤษ พอเริ่มเป็นประเทศอาณานิคม ประเทศก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของ นางอินธีรา คานธี (Indira Gandhi) เป็นระบบการปกครองแบบกึ่งสังคมนิยม ซึ่งในขณะนั้นอินเดียต้องยอมรับการปกครองเช่นนั้น เพราะเนื่องจากช่วงนั้นอินเดียใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียตมาก ซึ่งต่อมา นางอินธีรา คานธี ซึ่งปกครองอินเดียอยู่เป็น 10 ปี ได้จากไป ราจีฟ คานธี (Rajiv Gandhi) ผู้เป็นลูกก็ขึ้นมา และในที่สุดก็ต้องจากไปด้วยโศกนาฏกรรมเดียวกันกับแม่ของตัวเอง จนกระทั่งต้นศตวรรษที่ 1990 นาราสีมา เราว (Narasimha Rao) และขุนพลคู่ใจ คือ Man Mohan Singh ซึ่งผ่านการทำงานมามากมาย เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ดีที่สุดของประเทศอินเดีย จบการศึกษาระดับก่อนปริญญาเอก และจบปริญญาเอก ทางด้านเศรษฐศาสตร์จาก มหาวิทยาลัย Cambridge และ Oxford ในประเทศอังกฤษ น้อยคนมากที่จะจบมาจากทั้งสองมหาวิทยาลัยนี้ เนื่องจากทั้งสองมหาวิทยาลัยนี้เป็นดักศिलाที่แข่งขันกันมาตลอด Man Mohan Singh กลับมาที่ประเทศอินเดีย เริ่มทำงานที่กระทรวงพาณิชย์อยู่พักหนึ่ง กลายเป็นผู้บริหารอาวุโสของกระทรวงการคลัง และเป็นผู้อำนวยการแห่งประเทศอินเดีย จากผู้อำนวยการแห่งประเทศอินเดีย ก็ถูกโยกตัวไปเป็นเอกอัครราชทูต อยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และระหว่างที่ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต กรุงเจนีวา Narasimha Rao เรียกตัว Man Mohan Singh มาทำงานด้วย เพราะฉะนั้นจึงเรียกได้ว่า Man Mohan Singh เป็นสถาปนิกทางด้านเศรษฐศาสตร์ ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศอินเดีย ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าในขณะที่จีนได้เปิดประเทศเต็มที่ อินเดียก็เปิดประเทศเต็มที่

เช่นกัน เศรษฐกิจอินเดียเติบโตขึ้นได้ประมาณ 8 - 9% ตลอดช่วง แต่การเปิดประเทศเร็วไปทำให้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร และส่งผลกระทบต่อ SME ของประเทศอินเดีย

ประเทศจีนเป็นประเทศที่เริ่มเปิดตัว และมีโอกาสที่จะพัฒนาอีกยาวนาน ประชากรจีน มีรายได้ 3,600 เหรียญ/คน/ปี ชาวอเมริกันมีรายได้ 40,000 ดอลลาร์สหรัฐ/คน/ปี ในขณะที่ประชากรญี่ปุ่น มีรายได้ 30,000 ดอลลาร์สหรัฐ/คน/ปี ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา มีรายได้จากการค้าเงิน ค่าทุน และจากการเก็บกำไร เนื่องจากภาคการผลิตของอเมริกาที่ไม่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ เมื่อพิจารณาจากค่าแรงขั้นต่ำของอเมริกา เปรียบเทียบกับประเทศจีน ตัวอย่างเช่น สินค้าประเภทสิ่งทอจากประเทศจีนที่ส่งไปจำหน่ายยังประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศต่าง ๆ ในยุโรป นั้น มีค่าจ้างขั้นต่ำอยู่ที่ ประมาณ 50 เซนต์ แต่เมื่อเราไปดูค่าแรงของแรงงานผิวดำในอเมริกา ซึ่งมีค่าจ้างขั้นต่ำอยู่ที่ชั่วโมงละ 10 เซนต์ ค่าแรงขั้นต่ำ ในประเทศสหรัฐอเมริกาอยู่ที่ชั่วโมงละ 50 เซนต์ บริษัท GM ในสหรัฐอเมริกา ต้องจ่ายค่าแรงให้กับช่างเทคนิค 27 ดอลลาร์สหรัฐ/ชม. ซึ่งวันหนึ่งรายได้ของผู้ประกอบการรถยนต์ในสหรัฐอเมริกา มีรายได้คิดเป็นจำนวนเกือบหมื่นบาทไทย แต่หากเปรียบเทียบกับค่าแรงที่ บริษัท GM จ่ายให้กับแรงงานไทยที่จังหวัดระยอง เฉลี่ยประมาณเดือนละ 10,000 บาท จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่ ภาคการผลิตในประเทศสหรัฐอเมริกา ไม่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ และบริษัท GM ที่เคยพึ่งพิงฐานการผลิตในประเทศสหรัฐอเมริกาเกือบจะต้องล้มละลาย หากรัฐบาลอเมริกาไม่เข้าไปกอบกู้สถานการณ์ไว้ บริษัท GM เติบโตและขยายตัวในประเทศจีน ในปี 2552 ยอดขายรถยนต์ของบริษัท GM ในประเทศจีน กว่า 800,000 คัน ฉะนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ยุคสมัยของอินเดีย และจีนได้มาถึงแล้ว ไม่ได้เป็นเพราะ สิ่งมหัศจรรย์ที่จีนหรืออินเดียมี แต่หากเป็นเพราะว่าจีน และอินเดีย ดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่ถูกต้อง เศรษฐกิจของประเทศจีน และอินเดีย สามารถเติบโตได้อีกนาน เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั้งสองนี้ เพิ่งอยู่ในระยะเริ่มต้น

ประเทศอินเดีย ในฐานะที่เป็น Emerging Power ประเทศที่กำลังก้าวหน้าขึ้นมาในฐานะมหาอำนาจใหม่ของเอเชียใต้ ถือได้ว่ามีสถานะสำคัญอย่างยิ่ง “อินเดีย” เป็นชื่อเรียกซึ่งมาจากแม่น้ำฮินด์ส และด้วยเหตุที่พวกเปอร์เซียโบราณเข้ามาอาจจะมีการเรียกผิดเพี้ยนไปบ้าง จากแม่น้ำฮินด์ส จนทำให้ชื่อ ถูกเรียกเป็นประเทศอินเดีย และอินเดียยังมีชื่อเรียกอีกหลายชื่อ เช่น “พารด์” หรือ “ภารตะ” ซึ่งกลายเป็น “พารุส” ชุมชนที่อยู่อาศัยของชาวอินเดียในไทย ซึ่งถ้าอาศัยในประเทศอินเดีย จะพบเจอเรื่องราวซึ่งเกี่ยวข้องกันระหว่างปากีสถานและอินเดีย ซึ่งเป็นคู่แข่งที่มีความสำคัญ ถ้าหากจะศึกษาเรื่องราวของประเทศเอเชียใต้อีกก็หมายความว่าการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศอินเดียนั้นเอง เหตุเพราะว่าอินเดียเป็นประเทศยักษ์ใหญ่ในภูมิภาคเอเชียใต้ซึ่งมีภูมิประเทศซึ่งติดต่อกับทุกประเทศในเอเชียใต้ อินเดียถูกจัดอันดับให้อยู่แถวบนสุดของการเป็นมหาอำนาจขนาดกลาง หรือเรียกว่า Middle Power เช่นเดียวกับประเทศบราซิล

ลักษณะที่ตั้งของประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นเหมือนคาบสมุทรขนาดใหญ่ ที่ยื่นออกมาจากกลางมหาสมุทรอินเดียตอนเหนือ ซึ่งกั้นกลางระหว่างทะเลอาหรับ ด้านตะวันตกของอินเดียติดกับอ่าวเบงกอล ด้านตะวันออกของอินเดียมีชายฝั่งทะเลที่ขนานด้วยมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งทำให้อินเดียสามารถลำเลียงน้ำมันทางทะเลได้สะดวก ความหลากหลายทางด้านภาษา อินเดียมีภาษาราชการที่ใช้อยู่ไม่น้อยกว่า 3 ภาษา ส่วนภาษาที่ไ้ร่วมกับภาษาหลัก เช่นภาษาอังกฤษ และภาษาฮินดี นั้นมีอยู่มาก ในส่วนภาพยนตร์ของอินเดียนั้นเป็นที่รู้จักในคนหมู่มาก สิ่งนี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของอินเดียสามารถนำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมากอีกทาง

โครงการประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่เพิ่งมีการทำข้อตกลงทางการค้ากับอินเดียไปเมื่อตุลาคม 2546 และรัฐบาลไทยก็ส่งรัฐมนตรีในฐานะตัวแทนไปเยือนประเทศอินเดียถึง 3 ครั้ง และในระยะหลัง การให้ทุนการศึกษา มุ่งเน้นที่ประเทศอินเดีย และรัสเซียด้วย ดังนี้แสดงให้เห็นว่าอินเดียเริ่มมีบทบาทสำคัญต่อโลก

นักวิชาการบางคนมองว่าอินเดียจะกลายเป็นประเทศมหาอำนาจใหม่ ภายในศตวรรษนี้ (New Great Power) และเราควรติดตามดูว่าการทะยานขึ้นสู่อำนาจของอินเดียอาจทำให้เกิดการแข่งขันกับตัวแสดงอื่น โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจเดิมและอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้นจนกลายเป็นสงคราม เมื่อองค์ประกอบของการเป็นมหาอำนาจของอินเดียนั้น เกิดจากองค์ประกอบหลายประการ เช่น อำนาจทางอุตสาหกรรม ความชอบทางศีลธรรม และอำนาจทางทหาร ซึ่งเป็นที่สังเกตว่าอินเดียไม่เคยใช้กองกำลังทางทหารของตัวเองเข้าไปรวมรบกับประเทศอื่น ๆ ยกเว้นเพื่อรักษาสันติภาพ กองกำลังทางทหาร หรือการสนับสนุนของประชาชน เป็นส่วนผสมของอำนาจ ส่วนผสมเหล่านี้แตกต่างกันไปในแต่ละตัวแสดง ซึ่งตัวแสดงแต่ละตัวที่จะอธิบายต่อไปนี้จะอธิบายได้ว่าอินเดียมีความพร้อมในการเป็นมหาอำนาจ

ด้านเศรษฐศาสตร์ มองว่าประชากรเป็นปัจจัยพื้นฐานด้านการผลิตที่ดี ซึ่งสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศ ซึ่งอินเดียมีปัจจัยในด้านนี้อย่างเหลือเฟือ ซึ่งอินเดียมีประชากรมากจนกระทั่งการทำสงครามหลายต่อหลายครั้งของอินเดียก็มิอาจส่งผลกระทบต่อจำนวนประชากรที่มีอย่างเหลือเฟือ ดังนั้น แรงงานในประเทศอินเดีย จึงมีตั้งแต่ระดับ Unskilled labors ไปจนถึงระดับวิศวกรชั้นสูง แรงงานจำนวนมากของอินเดียอาจไร้ประโยชน์ หากประเทศไม่มีพื้นที่อุตสาหกรรม หรือพื้นที่ทางการเกษตร จำนวนมากพอที่จะสามารถดึงดูดแรงงานเหล่านั้น เพื่อนำมาเป็นปัจจัยการผลิต เพื่อสร้างความเติบโตให้แก่เศรษฐกิจของประเทศ

ด้านการทหาร ปัจจุบันอินเดียมีศักยภาพทางทหารเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 82 ฉะนั้นอินเดียจึงสามารถพัฒนาไปพร้อม ๆ กับเรื่องของการรักษาความมั่นคงได้ อินเดียเป็นหนึ่งในสอง ของประเทศเอเชียใต้ที่สามารถผลิตอาวุธนิวเคลียร์ได้นั้น ประเทศอินเดียทำการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ตั้งแต่ปี 1974 และทดลองอีกครั้งในปี 1998 ก่อนที่จะมีการทดลองของประเทศคู่แข่งสำคัญอย่างปากีสถาน

ด้านการเมืองการปกครอง ปัจจุบันอินเดียปกครองโดย มาน โมฮาน ซิงค์ ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง ซึ่งไม่เคยชนะการเลือกตั้งเลย แต่เนื่องด้วยสาเหตุที่ โซเนีย คานธี ไม่ยอมขึ้นมาเป็นผู้นำ อันเนื่องมาจากโศกนาฏกรรมที่เคยเกิดกับครอบครัวคานธี เนรู ตั้งแต่อินทรีรา คานธี และราจีฟ คานธี ในฐานะภรรยาของราจีฟ คานธี จึงให้มาน โมฮาน ซิงค์ ขึ้นปกครองอินเดีย และทำให้อินเดีย มีศักยภาพทางเศรษฐกิจอย่างเช่นทุกวันนี้

ด้านเศรษฐกิจ แรกเริ่มอินเดียใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม มีระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย มีพรรคการเมืองมากกว่า 700 พรรค เครื่องหมายของพรรคการเมือง แต่ละพรรคมีลักษณะหลากหลาย ตั้งแต่รูปปั้นไค มือ ไปจนถึงรูป หมี และ ไห จะเห็นได้ว่าในอินเดีย พรรคคอมมิวนิสต์ (สามัคคีมารักชีสต์-เลนินนิสต์) สามารถอยู่ร่วมกับพรรคประชาธิปไตยได้อย่างสันติ และนำพาประเทศไปสู่ความสงบสุข ปัจจุบันอินเดียหันมาใช้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด แทนที่ระบบสังคมนิยมภายใต้

นโยบายการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ หรือ ภายใต้การขับเคลื่อน ของ มาน โมฮัน ซิงค์ และนาราลิมา เราว์ ซึ่งเป็นผู้เริ่มต้นความเติบโตของอินเดีย การแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจในอินเดีย และวัตถุประสงค์หลักในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจคือ การแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ และการแก้ไขปัญหาโดยวิธีลดการขาดดุลชำระเงิน ดังนั้นในช่วงแรกของการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ อินเดียจึงใช้ความรัดกุมเข้มงวดเรื่องการเงินของประเทศ โดยส่งเสริมการนำเข้าประเทศ ซึ่งส่งผลให้อินเดียมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจหลายอย่างด้วยกัน

การที่อินเดียจะสามารถเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจโลกได้หรือไม่นั้น ควรเริ่มต้นตรวจสอบจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของอินเดีย ปัจจุบันอินเดียมีชนชั้นกลางเพิ่มขึ้นหลายล้านคน การมีชนชั้นกลางเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการคลี่คลายปัญหาระบบวรรณะที่เคยเกิดขึ้นในอดีต พบว่าผู้นำของอินเดียบางท่าน เป็นชนที่มาจากวรรณะจัณฑาล ซึ่งเป็นถึงระดับประณานิบัติของประเทศ

ปัจจุบันอินเดียเป็นประเทศที่มีขนาดทางเศรษฐกิจอยู่เป็นอันดับที่ 12 ของโลก โดยวัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) และเป็นอันดับที่ 3 ของเอเชีย รองจากญี่ปุ่นและจีน การเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับร้อยละ 7.85 ดังนั้นจะเห็นได้ว่า GDP ของประเทศอินเดียเติบโตอย่างต่อเนื่อง หลังการปฏิรูปเศรษฐกิจในปี 1991 อินเดียมีความเจริญทางด้าน Software ซึ่งทำให้เศรษฐกิจของประเทศอินเดียเติบโตขึ้น ในดินแดนที่เรียกได้ว่าเป็นดินแดนที่กำลังเติบโต เช่น Misor Bangalore Chennai และ Madras ซึ่งเป็น Hub ด้านคอมพิวเตอร์ และในดินแดนเหล่านี้ เป็นที่อาศัยของนักโปรแกรมเมอร์คนสำคัญของอินเดีย

ในมุมมองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอินเดียกับประเทศไทยทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ประเทศไทยกับประเทศอินเดีย มีความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน ทั้งในด้านวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกันตั้งแต่อดีต แม้ปัญหาทางด้านการเมืองส่งผลให้อินเดียและไทยไม่สนิทสนมกันมากเท่าที่ควร แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินเดียก็ยังไม่อย่างต่อเนื่องมาตลอด เช่น มีการจัดสัมมนา ร่วมกัน เป็นต้น ประเทศไทยมีนโยบายในการตอบสนองต่อความสัมพันธ์กับประเทศอินเดียโดยการใช้ นโยบาย Look West Policy ซึ่งเป็นนโยบายเชิงรุกที่ถูกใช้ตั้งแต่สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ “Look West” ไม่ได้หมายความว่าถึงระบบ Euro Centrism แต่หมายถึงการขยายธุรกิจ การลงทุนของประเทศไทยไปยัง ตะวันออกกลาง และเอเชียใต้ ทำให้ขณะนี้ประเทศไทยกลายเป็น Medical Hub ที่ต่างชาติเขามารักษาตัวที่เมืองไทย เนื่องจากมีความเห็นว่าการมาเยือนประเทศไทยเปรียบเสมือนการมาพักผ่อน การมานอนพักในโรงแรมหรู ผนวกกับการให้บริการอย่างดีของทีมแพทย์ในประเทศไทย แม้กระทั่งในประเทศสิงคโปร์ ก็ไม่สามารถเป็นคู่แข่งกับประเทศไทยในเรื่องนี้ได้ ดังนั้นจึงทำให้ประเทศไทยกลายเป็น Medical Destination ซึ่งต่างชาติต้องการจะมารักษาตัว และพักผ่อนในระยะยาว ทั้งผู้ป่วยจากประเทศในแถบเอเชียด้วยกันไม่ว่าจะเป็น ประเทศอินเดีย จีน หรือแม้แต่สาธารณรัฐมัลดีฟส์

ความสัมพันธ์ในด้านวัฒนธรรม ที่ประเทศไทยมีต่อประเทศอินเดียนั้นคือมหาภิกษุที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งทรงอิทธิพลต่อทั้งสองประเทศ คือ งามเกียรตี หรือรามายณะ โดยมีชาวอินเดียจำนวนมาก คิดต่างจากคนไทยโดยเชื่อว่า พระพุทธเจ้าผู้ให้กำเนิดศาสนาพุทธนั้นเป็นชาวเนปาล มากกว่าชาวอินเดีย เพราะอดีตเมื่อกาลถึงชมพูทวีปนั้น หมายรวมถึงเนปาลด้วย อย่างไรก็ตามอินเดียยังคงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศไทยอันเนื่องมาจากรากเหง้าทางพุทธศาสนา

โครงการประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กล่าวว่า ประเทศใดมีประชากรมาก ประเทศนั้นจะไม่สามารถพัฒนาทางเศรษฐกิจได้ แต่ความเป็นจริงในขณะนี้ ประเทศที่เรียกว่า BRIC ซึ่งประกอบด้วย ประเทศบราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน ระยะหลังมีการเพิ่มประเทศอินโดนีเซียเข้าไปด้วยนั้น ล้วนเป็นประเทศที่มีประชากรมากทั้งสิ้น และปรากฏตัวเป็นประเทศที่กำลังเติบโต เมื่อมองในด้านพื้นที่ อินเดีย ล้วนเป็นประเทศที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับ 7 ของโลก รองจาก รัสเซีย แคนาดา สหรัฐอเมริกา จีน บราซิล และออสเตรเลีย หากเปรียบเทียบกับประเทศในแถบอาเซียนแล้ว อินเดียมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 รองจากจีน หากเพียงแต่วัดกำลังอำนาจจากปัจจัยด้านพื้นที่เพียงอย่างเดียว ก็พอจะทำให้อินเดียมีสถานะเป็นมหาอำนาจที่ดึงดูดให้ประเทศต่าง ๆ มุ่งมาทำการค้า และการลงทุน

ประเด็นปัญหาสำคัญในประเทศอินเดียยังคงมีคือ ปัญหาการคอร์รัปชัน ปัญหาความยากจน และ ประเด็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ ปัญหาด้านสุขภาวะของประชากรในประเทศ

“ตะวันออกกลาง” เป็นคำศัพท์ที่ใช้อย่างหลวมๆ ซึ่งเรียกตามอังกฤษซึ่งมองยุโรป เป็นศูนย์กลาง มาตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่ไม่ได้มีการกำหนดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อย่างตายตัว ส่วนใหญ่หมายถึง 16 ประเทศ รวมกันเป็น 1 ดินแดน ดังนี้ 1) บาห์เรน 2) อียิปต์ 3) อิหร่าน 4) อิรัก 5) อิสราเอล 6) จอร์แดน 7) คูเวต 8) เลบานอน 9) โอมาน 10) กาตาร์ 11) ซาอุดีอาระเบีย 12) ลิเบีย 13) ซีเรีย 14) สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ 15) เยเมน 16) ปาเลสไตน์ อย่างไรก็ตามหากกล่าวถึง Greater Middle East ก็มักจะรวมเอา อัฟกานิสถาน ปากีสถาน มอร็อกโก ซูดาน แอลจีเรีย และตูนิเซีย

หากดูเฉพาะกลุ่มประเทศมุสลิมในตะวันออกกลางพบว่า มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ รูปแบบการเมืองการปกครอง และระดับพัฒนาการทางเศรษฐกิจ ในด้านความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งมีการแบ่งคร่าว ๆ เป็นกลุ่มอาหรับ (325 ล้านคน ใน 23 ประเทศรวมทั้งที่อยู่ในแอฟริกา เช่น ซูดาน ลิเบีย ตูนิเซีย อัลจีเรีย และจิบูตี เป็นต้น) และกลุ่มที่ไม่ใช่อาหรับ ที่สำคัญเช่น เปอร์เซีย (ในอิหร่าน) เคิร์ก (ตุรกี) และเคิร์ด (ในตุรกี อิรัก อิหร่าน) และ เบออร์เบอร์ (ในมอร็อกโก แอลจีเรีย และลิเบีย)

หากพิจารณาจากความหลากหลายในด้านเศรษฐกิจ อาจแบ่งอย่างง่าย ๆ เป็นกลุ่มประเทศ “เศรษฐกิจน้ำมัน” (Oil Rich) และประเทศที่ไม่มีน้ำมัน โดยประเทศเศรษฐกิจน้ำมันได้แก่ กลุ่มรัฐอ่าวอาหรับ (Gulf Cooperation Council - GCC) และอิหร่าน และประเทศที่ไม่มีน้ำมันหรือมีแต่ไม่มาก

การจัดลำดับขนาดเศรษฐกิจโดยวัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติตามความเท่าเทียมกันของอำนาจซื้อ (GDP/ Purchasing Power Parity) ของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดย IMF ในปี ค.ศ. 2009 ไม่ปรากฏว่ามีประเทศในตะวันออกกลางติดอยู่ในลำดับต้น ๆ ของโลก ประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง คือ ซาอุดีอาระเบีย จัดอยู่ในลำดับที่ 22 (593,385 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) รองลงมาคือ อัลจีเรีย โดยจัดอยู่ในลำดับที่ 47 (233,098 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ซึ่งอยู่ในลำดับที่ 54 (184,984 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ซึ่งมีขนาดเล็กมากเมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา (14,256,275 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) จีน (8,765,240 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) และอินเดีย (3,526,124 ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

ความสำคัญของตะวันออกกลางต่อเศรษฐกิจโลก น่าจะเกิดจากการที่ภูมิภาคซึ่งเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญที่สุดของโลก มีปริมาณสำรองน้ำมันของโลก ร้อยละ 61 มีปริมาณก๊าซธรรมชาติสำรอง ร้อยละ 74 ดังนั้น จึงมีบทบาทสำคัญ ในการรักษาเสถียรภาพทางพลังงาน การรักษาอุปทาน และการกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ในตลาดน้ำมันโลกได้ เนื่องจากเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้ถูกกำหนดโดยผู้ผลิตและผู้ค้า

ในเชิงยุทธศาสตร์ หรือภูมิยุทธศาสตร์ ก็มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน เนื่องจากภูมิภาคนี้ เป็นจุดเชื่อมต่อของทวีปเอเชีย แอฟริกา และยุโรป ซึ่งทำให้กลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าระหว่างประเทศ ตะวันตกและประเทศตะวันออก และเป็นเส้นทางสายใหม่เส้นทางหนึ่งที่ต้องเนื่องและเชื่อมโยงระหว่าง จีน อินเดีย ตะวันออกกลาง ยุโรป และเป็นเส้นทางที่น่าสนใจที่จะเป็นยุทธศาสตร์ ที่ทำให้จีน อินเดีย และตะวันออกกลางกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจโลกจริง ๆ ได้หรือไม่ และหัวข้อนี้ก็เป็นหัวข้อที่น่าสนใจ ในการสืบค้น เพื่อทำวิจัยต่อไป ในขณะเดียวกัน สิ่งที่สำคัญที่สุดซึ่งทำให้ตะวันออกกลางสามารถ กลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจโลกได้นั้น ก็คือ สันติภาพ ทรบไตที่ประเทศตะวันออกกลางยังขาด สันติภาพ คงจะเป็นไปไม่ได้ที่ตะวันออกกลางจะสามารถกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของโลก ไม่ว่า จะเป็นสงครามในอิรัก หรืออัฟกานิสถาน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่ง ซึ่งต้องเฝ้าดูต่อไป

การที่ตะวันออกกลางถูกมองว่ามีแหล่งทรัพยากรมากมายมหาศาล เป็นศูนย์กลางการเชื่อมต่อ ของโลกนั้น ก็เป็นอันตรายให้กับตะวันออกกลางได้เช่นกัน เพราะมหาอำนาจต่าง ๆ ก็ต้องการที่จะเข้ามา แข่งขันเพื่อจะเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา อินเดีย จีน สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น โดยพยายามที่จะเข้ามามีอิทธิพลในตลาดโลก อย่างไรก็ตามก็มีความหวังว่า ความยากลำบากหรืออุปสรรคต่าง ๆ ของประเทศตะวันออกกลางน่าจะแก้ไขได้ ถ้ามองกลับไปทางยุโรป ก็ในอดีตไม่มีใครคิดว่ายุโรป จะก้าวมาไดจนถึงทุกวันนี้

หนึ่งในแง่ของพลังงาน การผลิตน้ำมันดิบ ในตะวันออกกลางมีมูลค่าการผลิตมากที่สุด อยู่ใน อันดับที่ 31 ของโลก หากศึกษาเฉพาะกลุ่ม GCC หรือกลุ่มเศรษฐกิจน้ำมันจะมีน้ำมันสำรองอยู่ที่ 45% ของ โลก ผลิตน้ำมันวันละ 16 ล้านบาร์เรล ซึ่งประเทศไทยนำเข้าน้ำมันจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ร้อยละ 35 ส่วนประเทศที่มีก๊าซธรรมชาติสำรองมากที่สุดของโลก ได้แก่ 1) รัสเซีย 2) อิหร่าน 3) กาตาร์ 4) ซาอุดีอาระเบีย และ 5) สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์

มุมมองที่ว่าประเทศไทยจะสร้างปฏิสัมพันธ์ให้ได้รับประโยชน์เชิงสร้างสรรค์อย่างไรกับประเทศ เหล่านี้ ซึ่งต้องมองว่าประเทศไทยจะเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรมากที่สุด การผลิตน้ำมันต่อวันในแต่ละประเทศ ก็ต่างกันค่อนข้างมาก เช่น ประเทศซาอุดีอาระเบีย ผลิตน้ำมันวันละ 9 ล้านบาร์เรล ประเทศคูเวต ประเทศ UAE และประเทศบาห์เรน ผลิตน้ำมันวันละ 2.5 ล้านบาร์เรล

มุมมองของรายได้ประชาชาติต่อหัว กาตาร์มีรายได้ประชาชาติต่อหัวอยู่ที่ 1 แสน 2 หมื่นเหรียญ สหรัฐซึ่งสูงมากเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก ซาอุดีอาระเบียมีรายได้ประชาชาติต่อหัวอยู่ที่ประมาณ 2 หมื่น เหรียญสหรัฐ แต่หากมองเพิ่มในกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง เช่น ประเทศเยเมน มีรายได้ประชาชาติ อยู่ที่ 2,500 เหรียญสหรัฐ ในกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง กลุ่มประเทศเศรษฐกิจน้ำมันต่างก็มีกองทุน โดย กองทุนมั่งคั่งของโลก อยู่ที่ประเทศ UAE ซึ่งมีมูลค่าอยู่ที่ประมาณ 800 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งเป็นเงินที่รัฐเก็บเอาไว้เพื่อนำเอาไปลงทุนต่อ และในระยะหลังพบว่าในกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง มักจะมีเงินเก็บประเภทเงินกองทุนเพื่อที่จะนำไปลงทุนในประเทศอื่น ๆ เช่น ในรัฐคูไบ เป็นรัฐที่มีการ ลงทุนที่ใหญ่ที่สุด แต่กองทุนอาบูดาบี ก็ไม่ได้เข้ามาลงทุนในประเทศไทยมาก ส่วนใหญ่ลงทุนในจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ กองทุนต่าง ๆ เหล่านี้เข้าไปให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและการเข้าซื้อกิจการของ คูไบเวิลด์เพื่อช่วยพยุงเศรษฐกิจของรัฐคูไบให้ดำเนินต่อไปได้

ในช่วงที่สหรัฐเกิดวิกฤตซับไพร์ม ตะวันออกกลางมีบทบาทสำคัญมากขึ้น เพราะเงินทุนจากตะวันออกกลางโดยเฉพาะกลุ่มประเทศเศรษฐีน้ำมันเข้าไปหนุนสหรัฐอเมริกาในช่วงวิกฤตซับไพร์ม และคูไบก็เข้ามาลงทุนในประเทศไทยในรูปแบบของอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งไม่ได้มีการสร้างเครือข่ายธุรกิจที่ต่อเนื่องนัก เพราะเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ และกลุ่มประเทศตะวันออกกลางก็มีอำนาจหรือศักยภาพอยู่บ้างในการที่จะมีบทบาททางเศรษฐกิจของโลก และวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกานี้ส่งผลกระทบต่อคูไบ และสะท้อนให้เห็นว่าเงินลงทุนต่างๆ ที่เข้าไปอยู่ในโครงการภาคอสังหาริมทรัพย์ของคูไบก็พร้อมที่จะถอนตัวออกไปเมื่อไหร่ก็ได้ และคูไบก็ไม่มีเงินลงทุนที่จะสานต่อโครงการเหล่านี้ได้ และอีกสิ่งที่สำคัญที่สะท้อนออกมาให้เห็นคือ มูลค่าทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ซึ่งสูงไม่ถึงร้อยละ 0.5 ของมูลค่าทางเศรษฐกิจโลก แต่ไม่ใช่ปัญหาสำคัญที่จะทำให้ UAE ถูกมองข้ามในการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจโลกได้ แต่เนื่องจากเส้นทางสายใหม่ที่กำลังจะเข้ามามีบทบาท และเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ตะวันออกกลางมีโอกาสที่จะเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจโลกได้

เนื่องจากตะวันออกกลางมีนโยบาย Look East ในการสร้างโอกาสที่จะขยายความร่วมมือกับจีน เกาหลีใต้ สิงคโปร์ ปากีสถาน และแอฟริกา ในภาคการกลั่นน้ำมัน โรงแรม อสังหาริมทรัพย์ และประกันภัย ซึ่งกลุ่มประเทศตะวันออกกลางมีความสนใจที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศไทย เรื่องการรักษาพยาบาล แต่เหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองในปัจจุบันได้ทำให้ตะวันออกกลางไม่กล้าเข้ามาในประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างเอเชียกับตะวันออกกลางยังคงมีแนวโน้มที่จะขยายตัวต่อเนื่องโดยมีการค้าในเรื่องพลังงานเป็นพื้นฐาน และประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มนี้จะเป็นแหล่งสินค้าอุตสาหกรรมราคาถูก และเป็นแหล่งเทคโนโลยีของตะวันออกกลาง โครงการที่สำคัญของตะวันออกกลางอีกโครงการหนึ่ง คือ โครงการพลังงานหมุนเวียนซึ่งตั้งอยู่ที่ Masdar City รัฐอาบูดาบี และประเทศที่ประมูลได้โครงการนี้ไปทำคือ ประเทศเกาหลีใต้

กรอบรูปธรรม ที่จะทำให้องค์การเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเอเชียและตะวันออกกลางมากขึ้นก็คือ กรอบความร่วมมือ Asia - Middle East Dialogue ประเทศในเอเชียที่เริ่มต้นจัดประชุมเป็นประเทศแรกก็คือ ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งในการจัดประชุมครั้งที่ 3 นี้ประเทศไทยจะเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมในเดือนธันวาคม 2553 นี้ และกรอบความร่วมมือที่เรียกย่อ ๆ ว่า AMED (Asia - Middle East Dialogue) มีประเทศสมาชิกทั้งหมด 50 ประเทศ ซึ่งเป็นประเทศในภูมิภาคเอเชีย และตะวันออกกลาง รวมกัน เป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้เห็นว่า กำลังเกิดการสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือกันขึ้นระหว่างภูมิภาคเอเชียและตะวันออกกลาง

อุปสรรคที่ทำให้ตะวันออกกลางยังไม่สามารถเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจโลกได้นั้น นอกจากสันติภาพ ในตะวันออกกลางที่ยังคงเป็นอุปสรรคแล้ว ยังคงมีปัญหาทางด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและการสร้างนวัตกรรมใหม่ ประเทศในกลุ่มตะวันออกกลางควรแก้ไขปัญหาดัง ๆ เหล่านี้เพื่อที่จะสามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเองโดยลดการพึ่งพิงเทคโนโลยีจากภายนอกให้น้อยที่สุด ซึ่งหากลดปัญหาเหล่านี้ได้ก็จะสามารถตอบคำถามได้ว่า ตะวันออกกลางจะสามารถเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจโลกได้เช่นกัน

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล
เนื่องในโอกาสการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553
ณ ห้องเพชรรัตน์ ชั้น 3 โรงแรมเฟิสท์ ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ
วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 เวลา 08.00 น. - 17.00 น.

การนำเสนอผลงานวิจัยเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล โดย รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ศานติศาสน์ (ผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และ อาจารย์สาริกา คาสวรรณ (อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ) ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

เนื่องจากหลายหน่วยงานเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาวิจัยเรื่องอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จึงได้ให้การสนับสนุนทุนในการทำวิจัย ส่วนที่หนึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนอุตสาหกรรมฮาลาล ส่วนที่สองได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เรื่อง ภาพลักษณ์ของอาหารฮาลาล ประเด็นสำคัญที่ได้อธิบายในเรื่องของฮาลาลในงานวิจัยหลาย ๆ ชิ้นที่ผ่านมา เช่น เรื่องของงบประมาณจัดสรรที่นำมาสนับสนุนอาหารฮาลาลนั้น ในอดีตพบว่า งบประมาณถูกใช้อย่างผิดพลาด และอีกประเด็นสำคัญในส่วนของการท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทย ต้องการบริโภคอาหารฮาลาล ซึ่งการขยายตลาดอาหารฮาลาลจากตัวเลขทางเศรษฐกิจพบว่าประสบความสำเร็จ แต่เมื่อวิเคราะห์จากทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์พบว่า การมีมูลค่าการส่งออกมากขึ้นเกิดจากตลาดในโลกมุสลิมขยายตัวเอง ผู้บริโภคโลกมุสลิมบริโภคมากขึ้น จึงเป็นเหตุผลที่ว่าเพราะเหตุใดผู้บริโภคจึงซื้อเพิ่มขึ้น และในทางตรงข้ามถ้าบริโภคน้อย ก็จะซื้อน้อยลง เราไม่ได้มีความสามารถในการแข่งขันสูงถ้าเปรียบเทียบกับประเทศอื่น และก็ไม่ได้มีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง นั่นคือประเด็นที่พบมาก

ประเด็นสุดท้ายในเรื่องของฮาลาลคือ ผลิตภัณฑ์ที่ต้องการในแต่ละประเทศ มีความแตกต่างกัน อย่างกลุ่มประเทศในโลกอาหรับต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูง บรรลุเกณฑ์ที่ดี ในกลุ่มประเทศเอเชียด้วยกันพบว่าตลาดซัวคราว เพราะเขาคือคู่แข่งในอนาคตของเรา เขามีวัตถุดิบเหมือนเรา แรงงานราคาถูกเช่นเดียวกับเรา และตลาดในแถบแอฟริกาที่เป็นตลาดที่น่าสนใจ เพราะเป็นประเทศที่กำลังมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และอัตราการเจริญเติบโตของประชากรสูง ไม่ต้องการผลิตภัณฑ์ที่สลับซับซ้อนมากเหมือนประเทศโลกอาหรับ แต่เราคิดว่า เราต้องการทำผลิตภัณฑ์ที่ไม่สลับซับซ้อนมาก บรรลุเกณฑ์ที่ธรรมดา ก็ไปตลาดแอฟริกา แต่ต้องการขายผลิตภัณฑ์ที่มีความสลับซับซ้อน ประเด็นที่มีคุณภาพมาตรฐานสูง ตลาดอาหรับนั้นเป็นที่น่าสนใจ เนื่องจากชาวอาหรับสรรหาตราสินค้า (Brand) ซึ่งเป็นที่นิยม ดังนั้น แปรนัยและการสร้างแบรนด์จึงเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นจึงนำมาสู่งานวิจัยว่าด้วยแบรนด์ฮาลาล

ผลงานวิจัยชิ้นที่สองนี้เน้นในเรื่อง การสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้า เน้นในเรื่องของการสร้างแบรนด์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่ผลที่ออกมาเป็น Negative ดังนั้น การสร้างภาพลักษณ์เป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพราะภาพลักษณ์นั้นเกิดมาจากการเสริมปรุงแต่ง ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้ อาจเป็นประโยชน์เฉพาะหน่วยงานบางหน่วยที่พอจะนำผลงานวิจัยชิ้นนี้ไปใช้ได้บ้าง เนื่องจากประเทศไทยเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกอาหารรายใหญ่ของโลก แต่กลับพบว่าประเทศ ไม่ได้ส่งออกอาหารฮาลาลเป็นสินค้ายอดนิยมของโลกหรือติดอันดับต้น ๆ แต่เมื่อมองในแง่ของการค้าระหว่างไทย - ตะวันออกกลาง จะพบว่า ไทยมีการค้าขายกับตลาดตะวันออกกลางมานานแล้ว และสินค้าของไทยที่ส่งออกไปกลุ่มประเทศตะวันออกกลางมีลูกค้าน้อย คือ สินค้าไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคบางกลุ่มเท่านั้น และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งอิสลามอื่น ๆ พบว่า เสื้อผ้า รองเท้า และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์มีการเติบโตมากกว่าอุตสาหกรรมฮาลาล จากการนำเสนอของสื่อและการให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการต่าง ๆ พบว่าประเทศไทยมีภาพลักษณ์ เป็นประเทศที่ไม่ใช่มุสลิม เพราะฉะนั้นการกระทำใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและความเชื่อถือในมาตรฐานความเป็นฮาลาลของตราสินค้าของประเทศไทยจึงเป็นเรื่องสำคัญ รวมถึงสินค้าไทยยังมีคุณภาพไม่ดีเพียงพอ ดังนั้นข้อสงสัยจุดนี้จึงนำมาสู่โจทย์วิจัยของงานวิจัย 3 ข้อ คือ 1) ประเทศไทย มีนโยบายด้านการส่งออกและนโยบายด้านการสร้างภาพลักษณ์อาหารฮาลาล ที่ส่งไปจำหน่ายในตะวันออกกลางอย่างไร 2) ภาพลักษณ์ปัจจุบันของอาหารฮาลาลไทยที่จำหน่ายในตะวันออกกลางเป็นอย่างไร ในมุมมองของนักวิชาการหน่วยงานรัฐบาล องค์การศาสนา องค์การธุรกิจ เช่น ผู้ส่งออกไก่ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคมุสลิมในตะวันออกกลาง และ 3) ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อภาพลักษณ์ อาหารฮาลาลไทยในกลุ่มผู้บริโภคตะวันออกกลาง ผู้บริโภคระดับประเทศ ผู้นำเข้า องค์การที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนำเข้าสินค้าเขาประเทศและผู้บริโภคระดับครัวเรือน และประชาชนผู้บริโภคทั่วไป

ภาพลักษณ์ด้านความเชื่อมั่นในเครื่องหมายฮาลาลของประเทศไทย และมาตรฐานฮาลาลของอาหารไทย ที่ผู้บริโภคชาวตะวันออกกลางให้เหตุผล 2 ประการในความเชื่อมั่น ซึ่งก็คือ 1) เรื่องของฮาลาลเป็นเรื่องของศาสนา เพราะฉะนั้นเครื่องหมายฮาลาลนั้นทุกประเทศทั่วโลก จึงใช้เกณฑ์มาตรฐานเดียวกัน คือมาตรฐานตามหลักการของศาสนาอิสลาม ไม่ใช่มาตรฐานที่คนทั่วไปสร้างขึ้น ดังนั้นจึงไม่มีประเทศใดมีมาตรฐานดีกว่าประเทศใด จากการสัมภาษณ์ผู้บริโภคชาวตะวันออกกลางพบว่า ไม่ได้พิจารณาภาพลักษณ์เครื่องหมายฮาลาลของแต่ละประเทศเป็นหลัก เชื่อว่ามาตรฐานทุกประเทศเท่าเทียมกัน แต่ตัวผู้ประกอบการจะมีความน่าเชื่อถือมากแค่ไหนนั้น เป็นอีกประเด็น และลงลึกไปในรายละเอียดอีกต่างหาก 2) ประเทศผู้ออกเครื่องหมายฮาลาลเป็นประเทศอิสลาม ก็น่าจะมีความน่าเชื่อถือมากกว่า เพราะการรับรู้ข่าวสารมาจากสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่องว่า สินค้าไทยไม่ได้รับมาตรฐาน สินค้ามาเลเซียดีกว่าหรืออินโดนีเซียดีกว่า เนื่องจากมีการนำเสนอข่าวสารออกไปเช่นนั้น ทำให้ผู้บริโภคตะวันออกกลางเชื่อตามข่าวสารนั้น ผู้ที่ให้สัมภาษณ์ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่สำคัญในหน่วยงานหรือองค์กรของภาครัฐหรือเอกชน สิ่งที่สำคัญคือ วิธีการให้สัมภาษณ์ในการสร้างประเด็นในการประชาสัมพันธ์ เราต้องระบุเจาะจงว่าสินค้าฮาลาลของไทยดีมีคุณภาพ แต่มีผู้ประกอบการบางคนที่ไม่ได้มาตรฐาน เราต้องเจาะจงว่าสินค้าประเภทใดบ้างที่ไม่ได้มาตรฐาน เป็นสินค้าอะไร เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของสินค้าไทย และ 3) เรื่องของความมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักสินค้าไทย ถึงแม้ว่าผู้บริโภค

ตะวันออกกลางจะชอบ แต่ไม่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักเท่าที่ควร เพราะว่าผู้ประกอบการของไทยแต่ละรายไม่สนใจทำตลาดในตะวันออกกลาง เพราะเนื่องจากผู้ประกอบการแจ้งยอดการสั่งซื้อน้อย ไม่คุ้นเคยกับตลาด และผู้ประกอบการไทยต้องอยู่กับภาพลักษณ์ที่ว่า ชาวตะวันออกกลางน่ากลัว เนื่องจากเรารับรู้ข่าวสารมาจากโลกตะวันตก เลยไม่กล้าที่จะติดต่อค้าขายด้วย ดังนั้น การติดต่อค้าขายกับชาวยุโรป และอเมริกาจึงเป็นที่น่าสนใจมากกว่า และเนื่องจากผู้ประกอบการไทยขาดการสร้างตราสินค้า จึงทำให้สินค้าของไทยไม่เป็นที่จดจำของผู้บริโภคตะวันออกกลาง แต่ถ้าวลองเปรียบเทียบกับกลุ่มสินค้าที่มาจากกลุ่มประเทศอเมริกา และจากการสัมภาษณ์นั้น ผู้บริโภคตะวันออกกลางเขาจดจำชื่อและตราชื่อได้มากกว่าผู้ประกอบการและนักวิชาการ รวมถึงผู้บริโภคของไทยคิดว่า ผู้บริโภคตะวันออกกลางไม่อ่านฉลากสินค้า และผลการวิจัยในเรื่องนี้ ยืนยันว่าผู้บริโภคในตะวันออกกลางอ่านฉลากสินค้า เพราะวาสินค้าส่วนใหญ่ในตะวันออกกลางเกิดจากการนำเข้า ดังนั้นผู้บริโภคจึงต้องพิถีพิถันกับสินค้าต่าง ๆ เหล่านี้ว่ามาจากประเทศไหนบ้าง

ข้อสรุปของงานวิจัย พบว่า ทักษะคิดของผู้บริโภคตะวันออกกลางที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทยชอบอาหารไทยมากขึ้น และการเปิดร้านอาหารของคนไทยในตะวันออกกลาง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวตะวันออกกลางได้ลิ้มรสอาหารไทย หากเมืองไทยมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประชากรมุสลิมที่เคร่งครัดในหลักการศาสนา ไม่ว่าจะในเรื่องของการแต่งกายและเรื่องอาหาร ประเด็นนี้สามารถทำให้ผู้บริโภคตะวันออกกลาง มั่นใจในการบริโภคอาหารที่มาจากประเทศไทยมากยิ่งขึ้น และในโลกตะวันออกกลางมีแนวโน้มว่าจะไม่ให้เกิดการสนับสนุนประเทศที่เป็นภัยต่อมุสลิม ถ้าประเทศใดที่มีนโยบายให้การต้อนรับมุสลิมและดูแลมุสลิมในประเทศนั้นอย่างดี ผู้บริโภคตะวันออกกลางจะมีทัศนคติที่ดีต่อสินค้าด้วย ซึ่งสินค้าไทยจะมีภาพลักษณ์ที่ดีได้นั้น ต้องเริ่มมาจากการต้องทำให้ผู้บริโภคชั้นสุดท้ายรู้จักตราสินค้าก่อนและเมื่อรู้จักตราสินค้าแล้ว คุณภาพของผลิตภัณฑ์ต้องดีและผู้ประกอบการไทยต้องเข้าใจถึงสนิยมของผู้บริโภค ต้องเข้าใจความต้องการของผู้บริโภคที่แท้จริง ผู้ผลิตหรือประเทศที่ผลิตมีความสำคัญด้วยเหตุที่เป็นปัจจัยเชื่อมโยง และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือต้องมีวิธีการสื่อสารที่ดี จึงจะแสดงภาพลักษณ์ที่ดี เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตราสินค้านั้น ๆ ประโยชน์จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ทำให้ทราบถึงภาพลักษณ์ที่แท้จริงของอาหารฮาลาลในตะวันออกกลาง และปัจจัยที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของอาหารฮาลาลไทยในเชิงบวกและลบ วิธีแก้ปัญหา ซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดการกับภาพลักษณ์ในทางที่ต้องการได้ สามารถแก้ไขปัญหามิติด้านที่ถูกต้องได้ และวางภาพลักษณ์ไปสู่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การนำเสนอบทความวิชาการเกี่ยวกับโลกมุสลิม
เรื่อง อิทธิพลของความเคร่งศาสนา ความรู้สึกแปลกแยก
และค่านิยมประชาธิปไตยที่มีต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย

(The Influence of Religiosity, Alienation and Democratic Values on Democratic Behaviors)

โดย นายมาริช คุณากร

บทคัดย่อ

ผลการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่าอาจารย์และนักศึกษา มีระดับความเคร่งศาสนาที่ฝังลึกในจิตใจเพียงเล็กน้อย (ค่าดัชนี mean เท่ากับ 4.8927 - 6.4408) โดยอาจารย์มีความเคร่งศาสนามากกว่านักศึกษาเล็กน้อย (ค่าดัชนี mean อาจารย์เท่ากับ 5.3374- 6.4743 ค่าดัชนี mean นักศึกษาเท่ากับ 4.6471 - 6.4223) ไม่มีความรู้สึกแปลกแยก (ค่าดัชนี Mean เท่ากับ 5.4891 - 5.8681) โดยอาจารย์มีความรู้สึกโดดเดี่ยวแต่มีความรู้สึกในเชิงมิตรภาพมากกว่า นักศึกษามีค่านิยมประชาธิปไตยปานกลาง (ค่าดัชนี Mean เท่ากับ 7.2737 - 7.5269) ไม่ค่อยแสดงพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองและต่อต้านเผด็จการ (ค่าดัชนี Mean เท่ากับ 4.3823 6.2904) โดย อาจารย์แสดงพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองและต่อต้านเผด็จการมากกว่านักศึกษา (แต่ยังکمมีระดับต่ำ) อย่างไรก็ตาม ไม่ชอบให้มีผู้มีอำนาจเด็ดขาดเหนือผู้อื่น (ค่าดัชนี Mean เท่ากับ 6.2904) และในภาพรวมของตัวแปรแฝง พบว่าความเคร่งศาสนา ความรู้สึกแปลกแยก ค่านิยมประชาธิปไตย และพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการต่อต้านเผด็จการ) มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม เมื่อแยกวิเคราะห์ความสัมพันธ์ออกเป็นคู่ๆ พบว่าค่านิยมประชาธิปไตยมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยมากที่สุด โดยมีค่า R^2 คิดเป็นร้อยละ 31 ความเคร่งศาสนา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยรองลงมา โดยมีค่า R^2 คิดเป็นร้อยละ 11 และความรู้สึกแปลกแยกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยน้อยที่สุดในเชิงบวก โดยมีค่า R^2 คิดเป็นร้อยละ 5.1 จากการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรด้วย โปรแกรม LISREL พบว่าให้แบบจำลองทางเลือกลูกกลมกลืนและเข้ากันได้ดีที่สุดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนีบอกความกลมกลืน และ สอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ได้แก่ Relative Chi-Square = 1.8271, RMSEA = 0.037, CFI = 0.99, GFI = 0.97, AGFI = 0.95 และ CN = 476.44 ซึ่งเมื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่รวบรวมได้ พบว่า

1. ความเคร่งศาสนา มีอิทธิพลต่อค่านิยมประชาธิปไตย และพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการต่อต้านเผด็จการ) ในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ความรู้สึกแปลกแยก มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการต่อต้านเผด็จการ) ในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม้ความรู้สึกแปลกแยกนั้นจะมีความไม่ชัดเจนว่าเป็นผลจากความเคร่งศาสนา
3. ค่านิยมประชาธิปไตย มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการต่อต้านเผด็จการ) มากกว่าอิทธิพลที่มาจากความเคร่งศาสนาประมาณ 3 เท่าของอิทธิพลที่มาจากความเคร่งศาสนา
4. ความรู้สึกแปลกแยก มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างไม่ชัดเจน (ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) ต่อค่านิยมแบบประชาธิปไตย

คำสำคัญ : ความเคร่งศาสนา ความรู้สึกแปลกแยก ค่านิยมประชาธิปไตย และพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย

Abstract

From manifest information, it was found that Faculty members and Students are less religious (means = 4.8927 – 6.4408), no alienation (means = 5.4891 – 5.8681), moderate on Democratic Values (means = 7.2737 – 7.5269) and no indication of political participation and anti - dictatorship (means = 4.3823 – 6.2904), except dislike monopoly of absolute power by one individual (means = 6.2904). For latent variables, the data indicates that all 4 latent variables (religiosity, alienation, democratic values and democratic behaviors) are correlated and influent significantly but appears to be weakly related. According to R^2 individual relationship among the followings are: Democratic Value and Democratic Behaviors (the highest influence) = 0.31, Religiosity and Democratic Behaviors = 0.11, Alienation and Democratic Behaviors = 0.051, and Religiosity and Democratic values = 0.041. According to the LISREL program, the fittest structural equation model is the following: Relative Chi-square = 1.8271, RMSEA = 0.037, CFI = 0.99, GFI = 0.97, AGFI = 0.95 and CN = 476.44. Thus, the significant results are:

1. Religiosity, positively and significantly affects Democratic Values and Democratic Behaviors (Political participation and Anti – Dictatorship).
2. Alienation, positively and significantly affects Democratic Behaviors (Political participation and Anti – Dictatorship). Nevertheless, those effects do not come from Religiosity.
3. Democratic Values have more effects to Democratic Behaviors (Political participation and Anti – dictatorship) than Religiosity.
4. Alienation, positively but non – significantly affects to Democratic Values

Keywords : Religiosity, Alienation, Democratic values and Democratic behaviors

อิทธิพลของความเคร่งศาสนา ความรู้สึกแปลกแยก และค่านิยมประชาธิปไตยที่มีต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย

1. บทนำ

เหตุการณ์รัฐประหาร เมื่อ 19 กันยายน 2549 กลุ่มปัญญาชนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้นำทางความคิดของสังคมได้ออกมาเรียกร้องให้ทหารก่อการรัฐประหาร เหตุการณ์ดังกล่าว ส่งผลต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน ให้เกิดการแบ่งข้างอย่างชัดเจนของประชาชน และ เกิดการปะทะกันจนเกิดการเสียชีวิต ระหว่างกลุ่มประชาชนที่เรียกร้องประชาธิปไตย กับทหาร ซึ่งทำให้เกิดได้ว่าการศึกษาสูงอาจไม่ได้แสดงถึงแนวโน้มการมีจิตสำนึกหรือจิตใจเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สิ่งที่น่าพิจารณากลับเป็นค่านิยมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งส่งผลต่อเนื่อง เป็นทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2546; ลิจิต ธีรเวคิน, 2552; 2546) ผู้วิจัยจึงเริ่มศึกษาข้อมูลจากประวัติศาสตร์การเมืองไทย เอกสารวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ จากนั้นกำหนดหัวข้อวิจัย และระเบียบวิธีวิจัย ศึกษากลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นอาจารย์และนักศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ

1. เพื่อทราบถึงระดับของการแสดงออกของพฤติกรรมทางการเมือง (การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการต่อต้านเผด็จการ) ความรู้สึกแปลกแยก ความเคร่งศาสนา (ความเชื่อ ความศรัทธา และการปฏิบัติทางศาสนา) และระดับความมาก-น้อยของค่านิยมประชาธิปไตย ของอาจารย์และนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย
2. เพื่อทราบถึงอิทธิพลของความเคร่งศาสนา ความรู้สึกแปลกแยกและค่านิยมประชาธิปไตยที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมือง (การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการต่อต้านเผด็จการ) ของอาจารย์และนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

การศึกษาวิจัยนี้ เน้นการศึกษาอย่างเป็นระบบทั้งในแนวกว้าง และแนวลึกในการวิจัยเดียว ให้ประกอบรวมเข้าเป็นเนื้อเดียว เพื่อให้สามารถเข้าใจภาพรวม และสามารถเปรียบเทียบน้ำหนักของอิทธิพลระหว่างตัวแปรได้ การศึกษาวิจัยนี้จึงเปรียบเสมือนเป็นการวางพื้นฐานการศึกษาวิจัยในประเด็นอื่นๆ ให้ได้ละเอียดขึ้น ทั้งในแนวกว้างและแนวลึก ในการศึกษาวิจัยนี้ จึงประกอบด้วยจำนวนตัวแปรค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม ได้วางแนวทางการวิจัยไว้อย่างเป็นระบบ ให้ศึกษาได้ ทั้งแนวกว้างและแนวลึกควบคู่กันไป

2. ระเบียบวิธีการวิจัย

2.1 ประชากรเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่าง และวิธีสุ่มตัวอย่าง

- ประชากร เป็นกลุ่มนักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐทั่วประเทศ ประกอบด้วยอาจารย์รวม 27,828 คน นักศึกษารวม 1,656,525 คน (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2550)
- จำนวนตัวอย่าง อาจารย์และนักศึกษาแยกตามมหาวิทยาลัย ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยใช้สูตรของ ยามาเน เป็นฐานในการคำนวณ และกำหนดความคลาดเคลื่อน ของการสุ่มที่ 0.05 (Israel, 1992) ซึ่งคำนวณจำนวนตัวอย่างได้ กลุ่มละประมาณ 400 ตัวอย่าง
- วิธีสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) หลังจากใช้วิธีอัตราส่วน และวิธีแบ่งลำดับชั้น (Stratified) กำหนดจำนวนตัวอย่างไว้แล้ว

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ส่วนที่ 1 เป็นส่วนของคำถามข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นคุณสมบัติส่วนตัว เพื่อให้ได้ภาพรวมข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างที่รวบรวมได้ทั้งหมด ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนาที่นับถือ สถานภาพปัจจุบันในมหาวิทยาลัย ระดับชั้นปีการศึกษาของนักศึกษา และคณะวิชาที่สังกัด

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนของคำถามความรู้สึกหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย (การวิจัยนี้พิจารณาเฉพาะพฤติกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการต่อต้านเผด็จการ) ความรู้สึกแปลกแยก ความเคร่งศาสนา และ ค่านิยมประชาธิปไตย

ส่วนที่ 3 เป็นส่วนของคำถาม โดยถามเกี่ยวกับจำนวนครั้งของพฤติกรรมการปฏิบัติ ซึ่งใช้ประโยชน์เพื่อการตรวจสอบส่วนที่ 2

2.3 แหล่งที่มาของข้อมูลประเภทและการวัด

ข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดเป็นข้อมูลปฐมภูมิ และเป็นเชิงปริมาณเท่านั้น ได้จากการให้กลุ่มตัวอย่างกรอกแบบสอบถามโดยตรงเป็นรายบุคคล

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.4.1 ครอนบัคแอลฟา (Cronbach's Alpha - α) เพื่อยืนยันความเชื่อถือได้ของข้อมูล

2.4.2 การวิเคราะห์ปัจจัย (Factor analysis) และ ทดสอบความเชื่อถือได้ (Reliability test) เพื่อจัดกลุ่มตัวชี้วัดของมาตรวัดที่ได้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เหมาะสมและเชื่อถือได้เพียงพอที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง

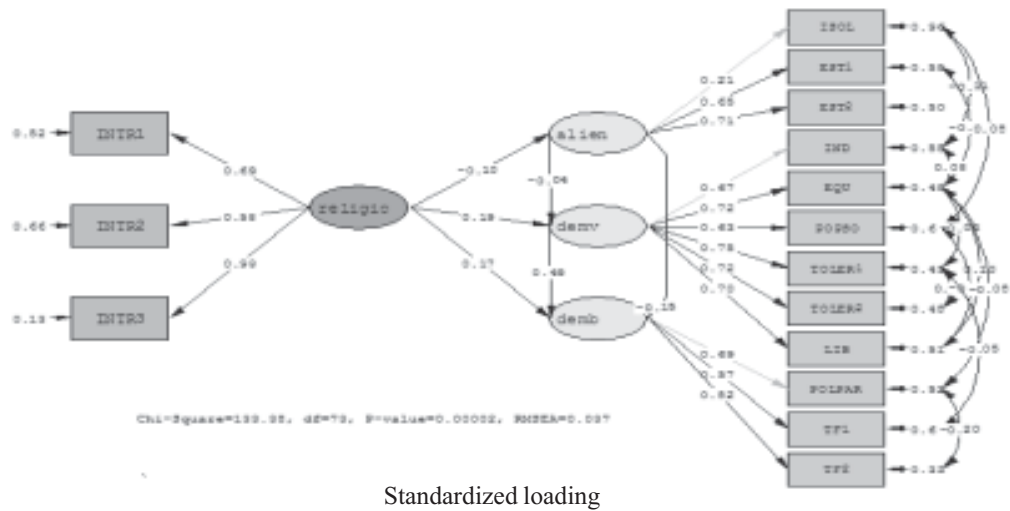
2.4.3 การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model – SEM) ด้วยโปรแกรม LISREL (Linear Structure Relationship) เพื่อหาโครงสร้างความสัมพันธ์ที่สอดคล้อง กลมกลืน และเข้ากันได้ดีที่สุดกับ ข้อมูลประจักษ์ รวมทั้งอิทธิพล และความสัมพันธ์ ระหว่าง ตัวแปรกับที่อยู่ในกรอบแนวความคิดการวิจัย (Research Conceptual Framework) (สุภมาส อังสุโชติ และคณะ, 2552)

ตารางที่ 1 กลุ่มนักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

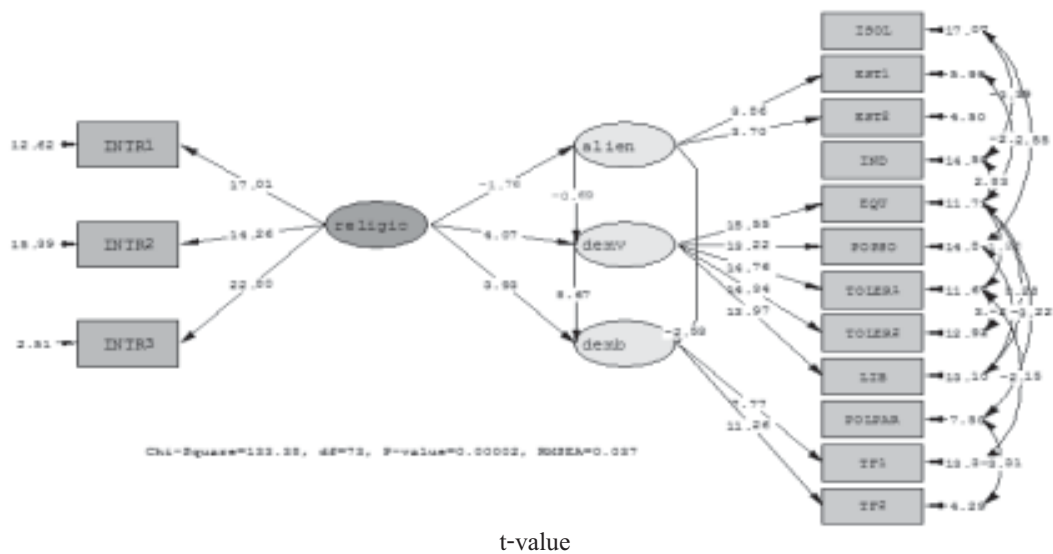
มหาวิทยาลัย	อาจารย์	นักศึกษา				
		ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	รวม
เชียงใหม่	55	17	15	13	13	58
ขอนแก่น	48	17	15	13	12	57
สงขลานครินทร์	69	10	9	8	8	35
เกษตรศาสตร์	98	26	23	19	19	87
จุฬาลงกรณ์	60	17	15	13	12	57
ธรรมศาสตร์	35	14	13	10	10	47
ศิลปากร	35	17	16	13	13	59
รวม	400	118	106	89	87	400

3. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

หลังปรับโมเดล (Modified) จากสมการโครงสร้างความสัมพันธ์ ดังรูปที่ 1, 2 ซึ่งสร้างตารางแสดงผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ได้ ดังตารางที่ 2

รูปภาพ 1 โครงสร้างความสัมพันธ์ทางเลือก หลังปรับโมเดล

รูปภาพ 2 โครงสร้างความสัมพันธ์ทางเลือก หลังปรับโมเดล

Chi-square = 133.38, df = 73, Relative Chi-Square (Chi-Square / df) = 1.8271, RMSEA = 0.037, P-value = 0.00123, NCP = 60.38, NFI = 0.97, NNFI = 0.98, PNFI = 0.67, CFI = 0.99, IFI = 0.99, RFI = 0.96, RMR = 0.16, Standardized RMR = 0.038, GFI = 0.97, AGFI = 0.95, PGFI = 0.59, CN = 476.44

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ทางตรง (DE) ความสัมพันธ์ทางอ้อม (IE) และความสัมพันธ์รวม (TE) ของโครงสร้างความสัมพันธ์แบบจำลองทางเลือก เฉพาะเส้นทางที่มีนัยสำคัญ

ตัวแปรตาม	R ² (สมการลดรูป)	R ² (สมการเต็ม)	ความสัมพันธ์	ตัวแปรอิสระ			
				Religio	Alien	DEM V	DEMB
Alien	0.011	0.011	DE	N/A	-	N/A	N/A
			IE	N/A	-	N/A	N/A
			TE	N/A	-	N/A	N/A
DEM V	0.039	0.041	DE	0.19	N/A	-	N/A
			IE	N/A	N/A	-	N/A
			TE	0.19	N/A	-	N/A
DEMB	0.08	0.34	DE	0.17	-0.15	0.49	-
			IE	0.0931	N/A	N/A	-
			TE	0.3695	-0.15	0.49	-

หลังปรับโมเดล (Modified) จากสมการโครงสร้างความสัมพันธ์ ได้ผลลัพธ์ดังรูปที่ 1, 2 และสร้างตารางแสดงผลวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ได้ ดังตารางที่ 2

จากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่รวบรวมได้ พบว่า มาตรฐานตัวแปรแฝงทั้ง 4 ตัวแปร ที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ ด้วยวิธีการ วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ในขั้นตอนแรก และ จัดกลุ่มตัวแปรตามทฤษฎี ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) โดยกำหนดจำนวนกลุ่มที่สอดคล้องเชิงทฤษฎี และ กำหนดค่าขั้นต่ำสุดที่ควรเป็น สำหรับการใส่โมเดล LISREL ในการวิเคราะห์ เป็นมาตรฐานที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ 0.01 ทุกมาตรวัด และ นำหนักองค์ประกอบ ของ ตัวแปรประจักษ์ค่อนข้างสูง อยู่ในเกณฑ์ดีมากตามมาตรฐาน สามารถนำไปเป็นตัวแทนในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปได้ดี

ความเที่ยงของการวัดที่ได้ปรับโมเดลแล้ว อยู่ในเกณฑ์ ดีมาก 3 ตัวแปร ได้แก่ ความเคร่งศาสนา ค่านิยมประชาธิปไตย พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย และ อยู่ในเกณฑ์ดี 1 ตัวแปร ได้แก่ ความรู้สึกแปลกแยก กล่าวได้ว่า มาตรวัดทั้ง 4 มาตรวัดมีความตรง และ ความเที่ยงของการวัดอยู่ในเกณฑ์ดีมาก สามารถนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยได้อย่างดี และ น่าจะให้ผลสรุปการวิจัยที่อยู่ในเกณฑ์ดีมากเช่นกัน จากตาราง 2 และ รูปภาพ 1, 2 ผลการวิเคราะห์ พบว่า

1. ตัวแปรประจักษ์ของแต่ละตัวแปรแฝงเป็นตัวชี้วัด จริง ตามกรอบแนวความคิดในการทำวิจัย และ สอดคล้องกับแบบจำลองมาตรวัด
2. เมื่อพิจารณาเส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ พบว่า มีเส้นทางความสัมพันธ์ทั้งในเชิงบวก และ เชิงลบ ทั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ความสัมพันธ์ชัดเจน) และ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ความสัมพันธ์ไม่ชัดเจน)

3. ความเคร่งศาสนา มีอิทธิพลเชิงบวกทางตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ต่อ ค่านิยมประชาธิปไตย โดยมีค่าดัชนี Standardized loading = 0.19 และต่อ พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย โดยมีค่าดัชนี Standardized Solution = 0.17 กล่าวได้ว่า ความเคร่งศาสนามีอิทธิพลทางตรง ต่อ ค่านิยมประชาธิปไตย มากกว่า พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย

4. ตัวแปรแฝงค่านิยมประชาธิปไตย มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.01 ต่อ ตัวแปรแฝงพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย โดยมีค่าดัชนี Factor loading เท่ากับ 0.49 ในขณะที่ความเคร่งศาสนา มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งทางตรง และ ทางอ้อม ผ่านความเคร่งศาสนา ต่อ ตัวแปรพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย โดยมีค่าดัชนี Factor loading เท่ากับ 0.3695 กล่าวได้ว่าความเคร่งศาสนา มีอิทธิพลทางตรง ต่อ ค่านิยมประชาธิปไตย โดยรวม มากกว่า พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย โดยมีค่า Factor loading เท่ากับ 0.19 และ 0.17 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ค่านิยมประชาธิปไตย ยังคงมีอิทธิพล ต่อ พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย มากกว่า อิทธิพลจากความเคร่งศาสนา

5. ตัวแปรแฝงความรู้สึกแปลกแยก มีอิทธิพลทางตรงค่อนข้างน้อยเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.01 ต่อ พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย โดยมีค่าดัชนี Factor loading เท่ากับ - 0.15 ซึ่งแสดงว่า เมื่อมีความรู้สึกแปลกแยกมากขึ้น ก็จะมีพฤติกรรมชอบเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และต่อต้านพฤติกรรมเผด็จการ มากขึ้นตามไปด้วย ขณะเดียวกัน ก็มีอิทธิพลเชิงบวกเล็กน้อย อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ มีอิทธิพลอย่างไม่ชัดเจน ต่อ ค่านิยมประชาธิปไตย โดยมีค่า ดัชนี Factor loading เพียงเท่ากับ - 0.04 และ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบอิทธิพล ของ ทั้ง 3 ตัวแปรแฝงเฉพาะที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ความสัมพันธ์ชัดเจน) พบว่า ค่านิยมประชาธิปไตย มีอิทธิพลทางตรง ต่อ พฤติกรรมแบบประชาธิปไตยมากที่สุด โดยมีค่า Factor loading มากที่สุด เท่ากับ 0.49 ความเคร่งศาสนา มีค่า Factor loading เท่ากับ 0.17 และ ความรู้สึกแปลกแยก มีค่า Factor loading น้อยที่สุด เท่ากับ - 0.15

6. พิจารณาอิทธิพล ของ ความเคร่งศาสนาทางอ้อมผ่านความรู้สึกแปลกแยก และ ค่านิยมประชาธิปไตย พบว่า ตัวแปรแฝงความเคร่งศาสนาส่งอิทธิพลทางลบซ่อน จึงสรุปได้ว่า แท้จริง แล้วเม่อิทธิพลทางอ้อม ของ ความเคร่งศาสนา ถึง พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย มีค่าดัชนีโดยรวมเป็นบวก แต่ยังคงไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ มีอิทธิพลไม่ชัดเจน เช่นเดิม

7. เมื่อพิจารณาเฉพาะผลลัพธ์ที่เป็น Total effect พบว่า ตัวแปรแฝงความรู้สึกแปลกแยก ความเคร่งศาสนาแบบฝังลึกในจิตใจ และ ค่านิยมประชาธิปไตย ต่างมีอิทธิพลเชิงบวก ต่อ พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย โดยมีน้ำหนัก Factor loading เท่ากับ - 0.15, 0.3695 และ 0.49 ตามลำดับ และจากสมการโครงสร้าง พบว่า ทั้ง 3 ตัวแปรแฝง สามารถอธิบาย พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย ได้รวม ร้อยละ 34

พิจารณาค่าดัชนี R^2 (ความสามารถในการอธิบายได้) จาก สมการโครงสร้างเต็มรูป และ สมการโครงสร้างลดรูป พบว่า

8. จากสมการเต็มรูป ค่านิยมประชาธิปไตย อธิบายความเคร่งศาสนา และ ความรู้สึกแปลกแยก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้ร้อยละ 4.1 แต่จากสมการลดรูป ค่านิยมประชาธิปไตย อธิบายความเคร่งศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้ร้อยละ 3.9

9. จากสมการลดรูป และ สมการเต็มรูป ความรู้สึกแปลกแยก อธิบายความเคร่งศาสนา อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้เพียงร้อยละ 1.1

10. พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย อธิบาย ความเคร่งศาสนา ค่านิยมประชาธิปไตย และความรู้สึกแปลกแยก ทั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้ร้อยละ 34 แต่จากสมการลดรูป พฤติกรรมแบบประชาธิปไตยอธิบายความเคร่งศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้เพียงร้อยละ 8

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการต่อต้านเผด็จการ) ความรู้สึกแปลกแยก ความเคร่งศาสนา และค่านิยมประชาธิปไตยของอาจารย์ และนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย พบว่าอาจารย์และนักศึกษา มีพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการต่อต้านเผด็จการ) อยู่ในระดับต่ำมาก โดยมีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 5.0780 และจะไม่ต่อต้านคนที่เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยไม่ผ่านการเลือกตั้ง โดยมีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 4.2215

เมื่อพิจารณาเฉพาะแต่ละตัวแปรประจักษ์ พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 4.5614 การต่อต้านเผด็จการ 1 มีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 4.3823 และ การต่อต้านเผด็จการ 2 มีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 6.2904 ซึ่งมีค่านิยมปฏิบัติการเกี่ยวกับจะร่วมต่อต้านไม่ให้เกิดผู้นำที่มีอำนาจเด็ดขาดเหนือผู้อื่น

เมื่อวิเคราะห์ลึกลงไปถึงตัวแปรประจักษ์แยกตามกลุ่มอาจารย์และนักศึกษา จะพบว่าทั้งอาจารย์ และนักศึกษา ไม่ค่อยชอบการมีส่วนร่วมทางการเมืองและไม่ต่อต้านเผด็จการ เว้นแต่จะร่วมต่อต้านไม่ให้เกิดผู้นำที่มีอำนาจเด็ดขาดเหนือผู้อื่น ซึ่งอาจมองในอีกมุมหนึ่งได้ว่า หากมีผู้ทำรัฐประหารและบริหารประเทศด้วยการพยายามขอความร่วมมือให้เกิดการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมจากฝ่ายต่างๆ โดยไม่ใช้อำนาจเด็ดขาดในการบริหารประเทศ ก็อาจส่งผลให้ไม่ถูกต่อต้านจากกลุ่มอาจารย์และนักศึกษา และเมื่อวิเคราะห์ลึกลงไปถึงระดับเปรียบเทียบกลุ่มอาจารย์กับกลุ่มนักศึกษา พบว่ากลุ่มอาจารย์มีแนวโน้มชอบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเล็กน้อย แต่ตรงกันข้ามกลุ่มนักศึกษากลับมีแนวโน้มไม่ชอบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเล็กน้อย โดยมีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 5.1711 และ 4.3578 ตามลำดับ มีความเคร่งศาสนาในระดับต่ำ โดยมีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 5.6979 และเมื่อพิจารณาต่อไปถึงตัวแปรประจักษ์ พบว่าความเคร่งศาสนาที่ฝังลึกภายในจิตใจ 1 (มีค่านิยมปฏิบัติการ ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักการของศาสนา การดำรงชีวิตมีพื้นฐานบนหลักการศาสนา แม้ถูกต่อต้านก็ไม่ทิ้งหลักการศาสนา ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาด้วยความศรัทธาอย่างยิ่ง และเห็นว่าศาสนาสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันอย่างมาก) มีค่าสูงสุด โดยมีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 6.4408 แต่ความเคร่งศาสนาที่ฝังลึกในจิตใจ 3 (มีค่านิยมปฏิบัติการ ได้แก่ ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาสม่ำเสมอ แม้ไม่มีเพื่อน ไม่ว่าจะไปวัดหรือไม่ ท่านคิดว่าเคร่งศาสนา และปัจจุบันท่านเคร่งศาสนามากขึ้นกว่าเดิม) มีค่าต่ำสุด และมีแนวโน้มในทางลบ โดยมีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 4.8927 (ค่ากลาง คือรู้สึกเฉยๆ เท่ากับ 5)

มีแนวโน้มค่านิยมประชาธิปไตยระดับปานกลาง โดยมีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 7.4160 เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวแปรประจักษ์ พบว่าให้ความสำคัญต่อตัวแปรประจักษ์ ความเป็นปัจเจกบุคคล การยอมรับความแตกต่าง 1 ความเสมอภาค อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (ประชาชนต้องเป็นใหญ่) การยอมรับความแตกต่าง 2 และเชื่อเรื่องสิทธิ และเสรีภาพ ตามลำดับ แสดงว่าอาจารย์และนักศึกษา ให้ความสำคัญ

ค่านิยมเรื่องความเป็นปัจเจกบุคคลมากที่สุด โดยมีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 7.5269 และให้ความสำคัญต่อก่านิยมความเชื่อเรื่องสิทธิและเสรีภาพน้อยที่สุด โดยมีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 7.2737 อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบค่าดัชนี Mean ของทุกตัวแปรประจักษ์ พบว่าอาจารย์ และนักศึกษามีแนวโน้มให้ความสำคัญต่ตัวแปรประจักษ์ค่านิยมประชาธิปไตยค่อนข้างใกล้เคียงกัน โดยมีค่าดัชนี Mean ระหว่าง 7.2737 ถึง 7.5269

เนื่องจากการปรับตัวเลขสถิติของตัวแปรประจักษ์ของความรู้สึกแปลกแยก เพื่อให้การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม LISREL ไม่เกิดค่า Errorvariance เป็นลบ จึงต้องอ่านค่าสถิติ ในทิศทางตรงข้ามกับตัวเลขข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงว่ากลุ่มอาจารย์และกลุ่มนักศึกษาไม่มีความรู้สึกแปลกแยก โดยมีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 5.7553 เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวแปรประจักษ์ พบว่ามีความรู้สึกไม่โดดเดี่ยวค่อนข้างน้อย โดยมีค่าดัชนี Mean เท่ากับ 5.4891 และมีความรู้สึกไม่เป็นปฎิบัติ 1 มากที่สุด แต่ยังคงมีค่าดัชนี Mean เพียงเท่ากับ 5.9088 ซึ่งสรุปได้ว่า กลุ่มอาจารย์และนักศึกษาไม่มีความรู้สึกโดดเดี่ยว และไม่มีความรู้สึกเป็นปฎิบัติ อีกนัยหนึ่งไม่มีความรู้สึกแปลกแยก

4.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2

เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของความเคร่งศาสนา ความรู้สึกแปลกแยก และค่านิยมแบบประชาธิปไตยต่อพฤติกรรมทางการเมือง (การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการต่อต้านเผด็จการ) ของอาจารย์และนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ความเคร่งศาสนา (ในระดับธรรมดา) มีอิทธิพลต่อ ค่านิยมประชาธิปไตยในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าดัชนี Factor Loading เท่ากับ 0.19 และ 0.17 ตามลำดับ และจากสมการลดรูป ค่านิยมประชาธิปไตย อธิบายความเคร่งศาสนาได้ ร้อยละ 3.9 และพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการต่อต้านเผด็จการ) อธิบายความเคร่งศาสนาได้ร้อยละ 8.0 กล่าวได้ว่ามีอิทธิพลค่อนข้างเบาบาง และเมื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของความเคร่งศาสนาที่มีต่อค่านิยมประชาธิปไตย กับที่มีต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย ข้อมูลประจักษ์เชิงสถิติ แสดงให้เห็นว่าความเคร่งศาสนามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยมากกว่ามีอิทธิพลต่อค่านิยมประชาธิปไตย

2. ความรู้สึกแปลกแยก มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม้ความรู้สึกแปลกแยกนั้นจะไม่ใช่ว่าผลที่ชัดเจน จากความเคร่งศาสนา (เนื่องจากความเคร่งศาสนามีอิทธิพลต่อ ความรู้สึกแปลกแยกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และมีค่าดัชนี Factor Loading เพียงเท่ากับ - 0.10 นอกจากนี้ ความรู้สึกแปลกแยก สามารถอธิบายความเคร่งศาสนาได้เพียงร้อยละ 1.1 เท่านั้น)

3. ค่านิยมประชาธิปไตย มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยมากกว่าอิทธิพลที่มาจากความเคร่งศาสนา

4. ความรู้สึกแปลกแยก มีอิทธิพลเชิงบวกต่อค่านิยมประชาธิปไตย อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจกล่าวในเชิงสถิติได้ว่ามีอิทธิพลไม่ชัดเจนต่อค่านิยมประชาธิปไตย

5. ข้อเสนอแนะ จากผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่าตัวแปรที่ศึกษาวิจัย มีความสัมพันธ์กันทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ทั้งมีนัยสำคัญและไม่มีนัยสำคัญ รวมทั้งได้พบข้อค้นพบ 4 ข้อ ดังได้กล่าวถึงแล้วในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และมี

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ ดังนี้

5.1 ส่งเสริมเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ในการนับถือศาสนาในสังคมไทยอย่างกว้างขวางให้เป็นไปแบบธรรมชาติค่อยเป็นค่อยไป ไม่เน้นศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นการเฉพาะ ซึ่งอาจก่อให้เกิดสภาพความรู้สึกไม่เป็นมิตร และต่อต้านกัน ในสังคม รวมทั้งสนับสนุนให้บุคคลมีโอกาสเข้าถึงแก่นแท้ของศาสนา มากขึ้น เพื่อให้เกิดความเคร่งศาสนาที่ฝังลึกในจิตใจมากขึ้น ทั้งในด้านการเชื่อและการปฏิบัติด้วยความศรัทธาทางศาสนา ซึ่งจะส่งผลเชิงบวกต่อเนื่องถึงค่านิยมประชาธิปไตย และพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ไม่ควรเน้นส่งเสริมให้มากเกินไปจนสังคมมีความเคร่งศาสนาโดยรวมแบบสุดโต่ง ซึ่งอาจส่งผลในทางตรงข้ามต่อค่านิยมประชาธิปไตย และพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย

5.2 จัดโครงการถ่ายทอดค่านิยมประชาธิปไตย จนกระทั่งสังคมยอมรับเป็นค่านิยมของสังคม และเกิดเป็นจิตสำนึกประชาธิปไตยขึ้นในบุคคล พร้อมการสนับสนุนเชิงปฏิบัติ เนื่องจากค่านิยมประชาธิปไตย ที่มีพลังจะต้องมีองค์ประกอบของประสบการณ์จริงในทางปฏิบัติด้วย (Levinger, n.d)

5.3 แม้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าค่านิยมประชาธิปไตยที่มีในตัวอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยไม่ครบทุกประเด็น แต่การถ่ายทอดให้เกิดค่านิยมแบบประชาธิปไตยในจิตสำนึก เพื่อส่งผลถึงพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยอย่างถูกต้องควรเน้นกระทำทุกตัวแปร

5.4 ส่งเสริมเสรีภาพ ในการนำเสนอข้อมูลด้านต่างๆ ต่อประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้รับข่าวสาร และข้อมูลที่เป็นความจริงต่างๆ ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องไปถึงพฤติกรรมส่วนบุคคล ที่จะแสดงออกทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อเรื่องราวทางการเมือง

5.5 ส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเต็มที่ที่จะเข้าถึงข้อมูลและข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้งเปิดโอกาสในการแสดงออกอย่างเสรี ซึ่งจะส่งผลต่อเนื่องไปถึงพฤติกรรมส่วนบุคคล ที่จะแสดงออก

5.6 ในส่วนของศาสนากับการเมือง ต้องแยกศาสนาออกจากการเมืองอย่างชัดเจน ให้ต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยอิสระตามบทบาทของตน ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลไม่มีความรู้สึกเชิง Bias ต่อศาสนาทั้งในเชิงบวกหรือเชิงลบ ทำให้ศาสนาสามารถแสดงบทบาทในด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้กับสังคมได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย

โดยสรุป วัฒนธรรมทางศาสนายังคงแสดงให้เห็นแนวโน้ม มีความสำคัญต่อการพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย ในด้านการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับสังคม และส่งผลกระทบเชิงบวกไปถึงค่านิยมประชาธิปไตย และพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ยังคงสมควรแยกบทบาทของศาสนาให้มีเสรีภาพ และเป็นอิสระจากการเมือง มีขอบเขตในการสร้างสรรค์ คุณธรรม และจริยธรรมให้กับสังคมโดยรวมอย่างจริงจัง เท่านั้น ในส่วนของค่านิยมประชาธิปไตย และพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย แสดงให้เห็นแนวโน้มว่าต้องส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดค่านิยมประชาธิปไตย พร้อมกับการส่งเสริมให้เกิดการนำไปปฏิบัติจริงในทุกระดับของสังคม และท้ายสุดการต่อต้านระบอบเผด็จการรัฐประหาร แสดงแนวโน้มให้เห็นว่ายังคงต้องส่งเสริมให้อาจารย์และนักศึกษาดำรงจิตวิญญาณของการเข้ามีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างจริงจัง ทั้งส่งเสริมการเข้าร่วมพัฒนาท้องถิ่น หรือสังคมที่ตนสังกัดอยู่ เพื่อให้เกิดเป็นพลังนักศึกษาและอาจารย์ เช่นที่เคยเป็นมา เมื่อครั้ง 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519

เอกสารอ้างอิง

- ทินพันธุ์ นาคะตะ, วิถีชีวิตไทย: วัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่, โครงการเอกสารและตำราสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิคา. สำนักพิมพ์ หางหุ้นส่วนจำกัด สหายบล็อกและการพิมพ์, 2546.
- ลิขิต ชีรเวทิน, การเมืองไทย และ ประชาธิปไตย, สำนักพิมพ์ บริษัท มิสเตอร์ก๊อปปี (ประเทศไทย) จำกัด, 2552.
- ลิขิต ชีรเวทิน, ประชาธิปไตยไทยและการปฏิรูปการเมืองไทย, สำนักพิมพ์เจ้าพระยาระบบการพิมพ์, กรกฎาคม 2546.
- สุภมาส อังสุโชติ สมถวิล วิจิตรวรรณ และรัชนีกุล ภิญโญภาณุวัฒน์, สถิติวิเคราะห์ สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร. เจริญดีมั่นคงการพิมพ์, 2552.
- Israel, G. D. (1992). Determining Sample Size, *PEOD6*, University of Florida, IFAS.
Retrieved March 31, 2010, from <http://edis.Ifas.ufl.edu/pdf/PD/PD00600.pdf>
- Levinger, B. (n.d). Whither thougoest: Education, Democracy and The Building of a common future, *Improving Educational Quality (IEQ) Project*. Retrieved January22, 2010, from <http://www.ieg.org/pdf/Whitherthou.pdf>

การนำเสนอบทความวิชาการเกี่ยวกับโลกมุสลิม
เรื่อง ศักยภาพกองทุนชะกาตในสังคมมุสลิมกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
Potential of Zakat Fund Among Muslim Society in Bangkok, Thailand

โดย นายเอกรัตน์ ลิทธิสาร

Ekarat Sitisan¹ M.Soc. Thesis

Centre for Islamic Development Management Studies (ISDEV)
School of Social Sciences, Universiti Sains Malaysia, 11800 Minden, Pulau Pinang

Abstract

Although zakat payment is on individual basis in accordance the Holy Quran and Hadith, zakat should have the good management because zakat is more than a personal worship; it is also a social institution that plays a very important role in social development and economic welfare. In Bangkok, Thailand, there are also zakat funds but there is no research done on it. Moreover, it probably has some weaknesses that have to be improved. The aim of this paper is to propose a research about the potential of zakat fund in Bangkok. In particular, the discussion focuses on the existing practice of zakat management in Bangkok. The outcome of this proposed research is hoped to improve the efficiency of zakat administration in Bangkok and provide a great insight to Muslims society in Bangkok and the policy makers. The data were conducted by using interview method for four zakat funds' directors and survey method for 355 Bangkok Muslims. The findings show that most respondents pay zakat directly to zakat recipients. Most respondents think that zakat funds in Bangkok have ability to manage zakat because they have many Islamic scholars or shariah board in their committees. Furthermore, most respondent would like to pay zakat through zakat funds if they are improved. In addition, the respondents would like to know more information about zakat fund system in Thailand. However, zakat funds in Bangkok are lack of public relation. It needs to be improved. In addition, the characteristic of zakat fund that is satisfied by zakat payers should be transparency zakat fund, good management zakat fund, reliable zakat fund, and convenience zakat fund respectively. Nowadays, zakat funds are satisfied by zakat payers who have paid zakat through those zakat funds. However, zakat funds have to show Thai Muslim the capability in zakat collection and distribution. Thailand should have a zakat institution to train and produce a professional zakat officer. Moreover, it should support Islamic researcher to do research on zakat and improve zakat system in Thailand as well.

Keyword : zakat fund in Thailand, Islam, Bangkok Muslim, potential, management

¹ He is Master student in Islamic Development and Management in School of Social Sciences at Universiti Sains Malaysia

บทคัดย่อ

ถึงแม้ว่าการจ่ายชะกาตเป็นสิ่งที่จำเป็นส่วนบุคคลกับผู้ที่มีความสามารถหรือฟิรดูอินตามที่อัลลอฮ์ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์กุรอ่าน และคำสั่งสอนของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล) หรืออัลฮะดีษ แต่ทว่าชะกาตสมควรที่จะมีการจัดการที่ดีเช่นกัน เพราะการจ่ายชะกาตเป็นมากกว่าการเคารพสักการะส่วนตัว นอกจากนี้การจ่ายชะกาตยังมีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ ในปัจจุบันมีการจัดตั้งกองทุนชะกาตอยู่จำนวนหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แต่ยังไม่มีการทำวิจัยเกี่ยวกับกองทุนเหล่านั้นว่าเป็นอย่างไร กองทุนชะกาตเหล่านั้นอาจจะมีข้อบกพร่องที่รอการแก้ไขอยู่ เป้าหมายของการเขียนบทความฉบับนี้เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพกองทุนชะกาตในกรุงเทพมหานคร โดยจะกล่าวถึงการดำเนินงานการจัดการชะกาตในปัจจุบัน และหวังว่าบทความนี้สามารถเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพในการจัดการชะกาตในกรุงเทพมหานคร และสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับสังคมมุสลิม ในเรื่องเกี่ยวกับกองทุนชะกาตและทำให้เกิดนโยบายต่างหรือแผนต่างเพื่อพัฒนากองทุนชะกาตต่อไป ข้อมูลในการนำเสนอครั้งนี้เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้จัดการกองทุนชะกาตของ 4 องค์กร นอกจากนี้ข้อมูลบางส่วนเป็นข้อมูลที่ไดมาจากคำตอบแบบสอบถามของมุสลิมกรุงเทพฯ จำนวน 355 คน ผลการวิจัยปรากฏว่ามุสลิมส่วนใหญ่เลือกที่จะจ่ายชะกาตเองมากกว่าการจ่ายชะกาตผ่านกองทุนชะกาต อย่างไรก็ตามผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยังมีความเห็นว่ากองทุนชะกาตในกรุงเทพฯ มีความสามารถในการจัดการชะกาตเนื่องจากกองทุนเหล่านั้นมีผู้รู้ทางด้านวิชาการศาสนาอยู่ พวกเขามีความคิดว่าในอนาคตพวกเขามีความต้องการที่จะจ่ายชะกาตกับกองทุนชะกาต โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนชะกาตให้มากกว่านี้เนื่องจากกองทุนชะกาตยังขาดในส่วนของบริษัทที่ไม่ทั่วถึง ลักษณะของกองทุนชะกาตที่สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ที่จ่ายชะกาตได้ก็คือ กองทุนชะกาตจะต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีความเชื่อถือได้ มีการจัดการที่ดี และสะดวกสบายต่อผู้จ่ายชะกาต สำหรับผู้จ่ายชะกาตที่เคยจ่ายชะกาตกับกองทุนชะกาต ส่วนใหญ่มีความพอใจเป็นอย่างมากกับกองทุนเหล่านั้น เพื่อให้มุสลิมเกิดความมั่นใจในกองทุนชะกาตมากขึ้น กองทุนชะกาตจำเป็นที่จะต้องแสดงประสิทธิภาพและศักยภาพในด้านของการจัดเก็บชะกาต และการแจกจ่ายชะกาตให้กับสังคมมุสลิมได้รับทราบ และได้เห็นถึงผลงานต่างๆ นอกจากนี้ จะมีการจัดตั้งสถาบันชะกาตขึ้นในประเทศไทย เพื่อผลิตผู้มีความชำนาญเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับชะกาตโดยตรง และควรจะสนับสนุนการทำวิจัยให้มากกว่าในปัจจุบัน เพื่อพัฒนาระบบชะกาตในประเทศไทยต่อไป

Potential of Zakat Fund Among Muslim Society in Bangkok, Thailand

1. Introduction

The word “zakat fund” is not really recognized by Bangkok Muslims. It needs to be promoted as much as it should be. Thus, doing research on zakat fund in Bangkok is one of ways to encourage this kind of zakat management to be well known among Bangkok Muslim society. Zakat fund is good instrument and good social welfare which Islam in caliph time had successfully practiced before. Now this is the time to get it back to Muslim society again. Meanwhile it has more challenge then before because Islamic situation has been changed now. There is no more Islamic country. Many people think it could not be work in this century. In case of Bangkok, this is not Muslim majority city as three provinces in Southern Thailand- Pattani, Yala, Narathiwat – but there are some Islamic organisations provide zakat fund to collect and distribute a zakat in every year. The purpose of this paper is to analyse the potential of zakat fund among Muslim society of Bangkok. This paper is divided into seven parts. The first deal with a brief of zakat management in Thailand; the second discusses the statement of the problems; the third explains the objective and the research question; the fourth states about the significant of the study; the fifth mentions the methodology of the study; the sixth is the result; and the seventh is conclusion and recommendation.

2. Zakat management in Thailand

Although zakat payment is on individual basis in accordance with the Holy Quran and Hadith, zakat should have good management to achieve its true objectives of paying zakat. However, it dues to the verse of the Holy Quran which was mentioned a person who is able to receive zakat; a zakat officer is one of the eight zakat beneficiaries. It could say that zakat collection is respondent of a government or zakat organisation which should have zakat collector and then some of zakat is the salary for zakat collector. As the result, zakat systems which are controlled by governments are returned in Muslim countries again after Ottoman kingdom and the Islamic rule was destroyed. Therefore, zakat is used properly with tax in Islamic countries, for example zakat in Yemen, zakat in Saudi Arabia, and so on according to Monzer Kahf (n.d: 10) said.

Furthermore, Muslims in non-Muslim countries have organised zakat fund which are controlled by non- government organisation (NGO) such as zakat fund in United state of America, zakat fund in Canada, zakat fund in Singapore, and zakat fund in Thailand. So if zakat fund is not significant then, why were zakat fund established whether in Islamic countries or non-Islamic countries? It is because zakat fund is better efficiency method than people distribute zakat individually themselves, is not it? For the reason, firstly zakat fund could be reached multi recipient of zakat and can give them a certain quantity of zakat. Secondly, zakat fund is a centre for zakat payers and zakat recipients. Thirdly, zakat recipients do not feel disgracefully because they do not have to beg for money from a person. Besides, zakat fund could show an effect of zakat on societies. Thus, zakat fund should be better than individual paying zakat method.

According to annual zakat report in Malaysia (2006), there is a comparison of zakat collection in states with zakat management centers against states with no zakat management centers since 1991 to 2004. It was shown that the amount of zakat in states with zakat management centers more than the amount of zakat in states with no zakat management centers in every year as figure 1.

โครงการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

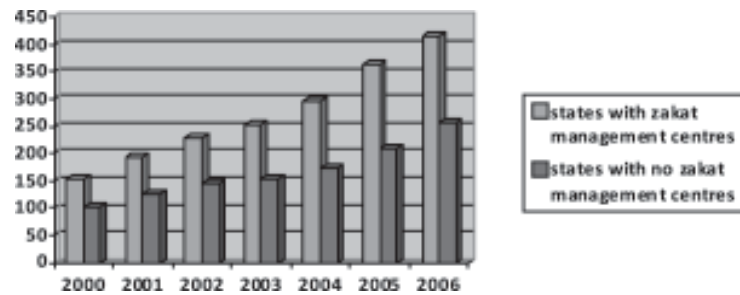

Figure1: Comparison of zakat collection in states with zakat management centers against states with no zakat management centers²

In Thailand, although Muslim is not majority of the country, there are still Islamic organisations that provide zakat fund to collect and distribute zakat yearly. Unfortunately, there are a few researches done on zakat fund in Thailand and most of them have done on zakat fund in Southern Thailand as Satun, Songkhla, Pattani, Yala, and Narathiwat province (Tayudin et al, 2003 ; Vongmadthong, 2004).

In accordance with Sonthon Vongmadthong' research (2004 : 73-77), he mentioned that there are two ways for zakat payment in Singha Nakorn district, Songkhla province. Firstly, they pay zakat directly to recipients. Secondly, they pay zakat to mosque. Between the two ways, most Muslims pay zakat to recipients themselves. They normally pay zakat on trade, properties, fishery, and agriculture. In the case of individual zakat payment, they usually pay zakat to five categories namely poor persons who are their relative students in Islamic school, Islamic teachers, debtors, and in the cause of Allah.

For zakat fund, a mosque committee has arranged zakat fund in a community or village and announces people a time for the collection of zakat. In some mosques, they will distribute a questionnaire to know a number of people who want to pay zakat with them. After they collect the zakat, zakat will be distributed to eight categories in accordance the Holy Quran. However, there was a disagreement among them as who should be a leader to collect zakat in each village. For the reason, when a committee of zakat distributed zakat, they had firstly distributed to their relatives. Consequently, the people have not trusted the zakat fund because of the lack of transparency in management. Moreover, some villages used to have a zakat fund yet there was somewhat conflict between a committee and a villager. So then zakat fund had to close early. However, the people would still wish to have a zakat fund that is systematic and trustworthy (Vongmadthong, 2004 : 115-117). These problems are quite similarity in Satun, Pattani, Yala, and Narathiwat (Tayudin et al, 2003).

In Satun, Pattani, Yala, and Narathiwat, there is not any systematic zakat fund and have many problems which can be divided into three stages; zakat collection, distribution, consideration of zakat recipient.

The problems of zakat collection in these area are that firstly there is no a certain person to collect zakat from zakat payers; secondly zakat funds are often tardy in collecting zakat; and lastly Muslims in these area do not cooperate in zakat collection of funds.

Subsequently, the problems of zakat distribution are that zakat officers lack knowledge of zakat distribution and then they distribute zakat to their relatives which are not in eight beneficiaries of zakat. Moreover, they do not evaluate the effectiveness of zakat distribution after zakat recipients receives zakat.

² Laporan Zakat di Malaysia 2006

Next problem is in consideration of zakat recipient. The first zakat funds lack information of zakat recipients; the second zakat funds do not cooperate with each other; and the third zakat funds do not distribute zakat to an actual zakat recipient.

All of these problems lead to lack of trust of Muslims in Southern Border Provinces of Thailand with zakat fund, so most zakat payers design to pay zakat themselves to zakat beneficiaries.

However, there are some Provincial Islamic Committees in these areas that command the Mosque committees to collect the zakat al-fitr and allocate its portions to the Provincial Islamic Committees in the holy month of Ramadan. Network of foundations which are the religious organisations agree to cooperate with one another in launching a campaign for paying zakat. Yet, mostly donors pay zakat directly to the recipients and it is rare to pay zakat to zakat fund (Tayudin et al, 2003 : 25).

For zakat on wealth, there are rare strategies that are directed from the public sector to motivate the prospective donors to pay and attract zakat to the state-run system. Moreover, the issue of transparency in zakat management is another concern. The present zakat administration cannot be probed in cases of dishonesty and corruption (Tayudin et al, 2003 : 135 ; Hasalem et al, 2007 : 122).

The question is how is about zakat fund in Bangkok capital city of Thailand? It will be explained in the problem statement later on.

3. Statement of the problems

Most of Islamic taxes mentioned in Qur'an, come under category of zakat. Zakat is one of the pillars of Islam and an extremely important aspect of Islamic code of conduct. Zakat is mentioned in the Quran 60 times many of which come in parallel with salat (prayer). Zakat is not important only in terms of religion but it is also important both in terms of society and economy (Zaim 1989 : 109; Metwally 1997: 943; Tayudin et al, 2003 : 8; Azid et al 2008 : 56). However, it cannot achieve its true objectives of paying zakat as is the tool to relieve misery and solve economic problems if there is no systematic zakat collection and distribution.

For zakat funds in Thailand, the Thai government is interested in zakat system but it has a few researches have been done on it. Thus, this research will enhance the information on zakat management of Thailand. In Thailand, there are small numbers of zakat funds known among Thai Muslim society and there are not many people who pay zakat to them (Tayudin et al, 2003 : 25). For example, zakat fund in Southern Thailand, there are zakat funds in each community which were established by mosque committees but most of people distribute zakat by themselves. The people have not trusted a zakat management of the mosques because they lack the qualified professional human resources and infrastructure to develop a good organisation management. Thus, zakat fund in Southern Thailand is still unsystematic and has not been developed.

For zakat funds among Muslim society in Bangkok have probably some weaknesses without a single study having been done on it. As a result, there is no information about zakat fund in Bangkok, which was published. In addition, zakat fund is still not well known among Bangkok Muslim in general. According to Chat Hasalem et al (2007) mentioned generally that there are official zakat funds in Thailand namely zakat fund of Islamic bank, zakat fund of Foundation of Islamic Centre of Thailand, the Central Islamic Committee of Thailand, and some mosque committees. Most of these organisations are located in Bangkok as main office. Unfortunately, Chat Hasalem et al (2007) do not explain more detail about their zakat management. For example, they only explain these organisations have their own method which is totally different one to another to manage their zakat but they do not explain how are they differences? is there any problem? How do zakat funds convince people to pay zakat with them?

โครงการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

Basically, in Bangkok, zakat is distributed on two bases. First, the people distribute zakat directly to the beneficiaries. Second, zakat is distributed by Islamic organisations. In most cases, zakat is processed on individual basis. The problems of the first implement are some of them distribute zakat improperly according to Islamic teachings and zakat cannot be spread a larger area that zakat has to be distributed indeed. Moreover, they probably do not understand the zakat institutions' operation. Thus, it is very interesting if the researcher would like to study on zakat fund in Bangkok. It is because this paper will probably be the first study on zakat fund in Bangkok.

To understand the condition of zakat fund in Bangkok, at least five questions are arisen. Firstly, what is actually the state of zakat management in Bangkok now? Secondly, what are Bangkok Muslims thinking about zakat fund? Thirdly, what are the potential of zakat fund in Bangkok? Fourthly, does zakat management in Bangkok have any problem? Lastly, how is it to be improved?

These questions will be answered. It has to evaluate the current zakat management in Bangkok to find out how they are doing currently. The perception of Bangkok Muslims towards the expected zakat fund has to be investigated to know the feedback as well. Subsequently, the finding will be analyzed to identify that is there any problem of zakat management in Bangkok? All these lead to show the potential of zakat fund in Bangkok. Lastly, zakat fund could be improved and be a model for other provinces by using this data after it is analysed.

4. Objective and Research Question

This section will be discussed about objectives and research questions of the study as shown in Table 1. The objectives of the study have three objectives and the research questions are used to achieve three objectives as follows:

1. To evaluate zakat management currently practised among Muslim communities in Bangkok
2. To analyze the potential of zakat fund in Bangkok
3. To suggest the improvement of the zakat management in Bangkok

First objective of the study, which is to evaluate zakat management currently practiced among Muslim communities in Bangkok, will be achieved by three research questions. Firstly, how do Muslims in Bangkok pay zakat? Secondly, what do zakat funds perform the collection and distribution of zakat in Bangkok presently? Thirdly, does zakat management in Bangkok have any problem?

Second objective of the study, which is to analyze the potential of zakat fund in Bangkok, will be accomplished by three research questions: Firstly, how is the potential of zakat funds in Bangkok? Secondly, how is the condition of zakat funds among Bangkok Muslim society? Thirdly, how are the perception of Bangkok Muslims and the prospective Muslims towards the zakat fund?

Third objective of the study, which is to suggest the improvement of the zakat management in Bangkok, will be achieved by two research questions: Firstly, how can the zakat fund be satisfactory? Secondly, what are the steps to be taken to improve zakat management through zakat fund in Bangkok?

Table 1: Objectives and research questions

Objective	Research question
i. To evaluate zakat management currently practised among Muslim communities in Bangkok	i. How do Muslims in Bangkok pay zakat? ii. What do zakat funds perform the collection and distribution of zakat in Bangkok presently? iii. Does zakat management in Bangkok have any problem?
ii. To analyze the potential of zakat fund in Bangkok	i. How is the potential of zakat funds in Bangkok? ii. How is the condition of zakat fund among Bangkok Muslim society? iii. How are the perception of Bangkok Muslims and the prospective Muslims towards the zakat funds?
iii. To suggest the improvement of the zakat management in Bangkok	i. How can the zakat fund be satisfactory? ii. What are the steps to be taken to improve zakat management through zakat fund in Bangkok?

5. Methodology of the study

This section will describe the research methodology, in particular providing information on the conceptual framework of the study, data collection, data analysis, and procedure to be undertaken.

This study is an exploratory study because there is no research on zakat fund in Bangkok before. The researcher had attempted to find a journal, a paper, or thesis which concern about zakat in Bangkok via searching on Internet, web libraries and so on. Moreover, he asked many Islamic scholars and Islamic researchers in Thailand about a research book on zakat fund in Bangkok but it found that most research are on zakat fund in Southern Thailand. Thus, it could be concluded that this should probably be a first research on zakat fund in Bangkok.

5.1 The conceptual framework of the study

In Figure 2, path diagram of potential indicators of zakat fund is shown to explain what is a potential of zakat fund and how can it be a potential. In this diagram, it can observe that Muslims and zakat funds have to support each other. Zakat fund cannot work if there is no Muslims' will to pay zakat. Zakat of Muslims also will not systematic if there are no managements of zakat. Besides if Muslims and

zakat funds can prove the power of zakat among society and can satisfy governments, the government will may be issued a law which is utility for Muslims and funds to support zakat payment further. Finally, it can make zakat fund has much potential. Therefore, to study the potential of zakat fund in Bangkok, it has to study on need of Bangkok Muslims to pay zakat with zakat fund, Bangkok Muslims capability for zakat payment, perceptions of Bangkok Muslims in zakat fund and prospective Bangkok Muslims toward zakat funds. In addition, it has to evaluate the ability of zakat funds in Bangkok which are good operation or not, zakat funds in Bangkok are systematic or not, and so on.

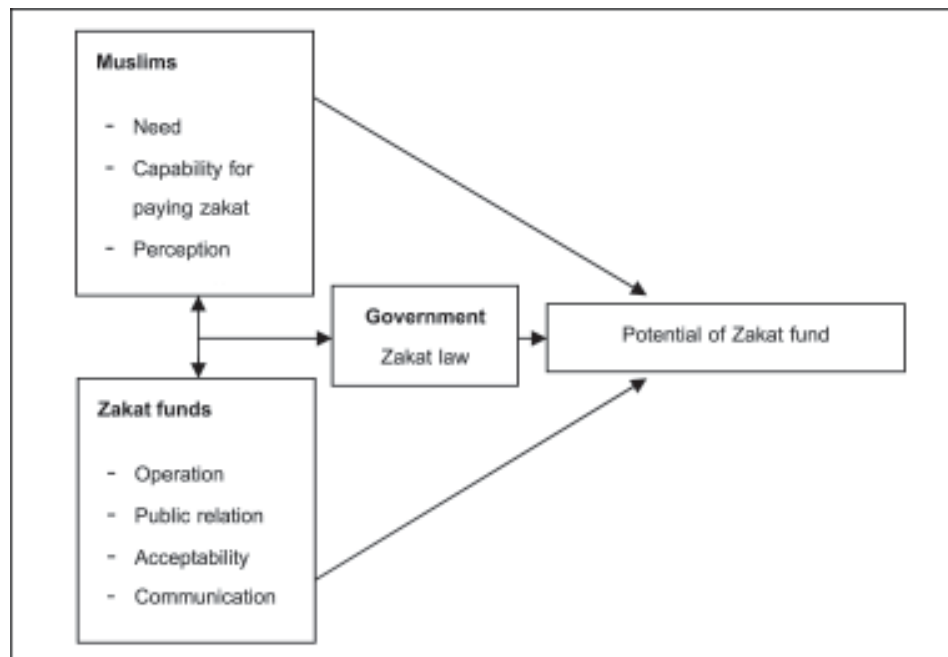

Figure 2: diagram of potential indicators of zakat fund

5.2 Data Collection

The study will be conducted in two ways: firstly, through library research is a secondary data, secondly, through field work to gather primary data.

Library research

The library work involves the perusal of previous writings on zakat management in the early time of Islam and presently in various countries. The general knowledge about zakat will be reviewed. Then the focus will concentrate on zakat administration in Thailand.

Field research

For the fieldwork, the samples of the study are divided into two groups. The first group is Islamic organisations which have practiced zakat collection in Bangkok. According to the first objective of this study was mentioned, this research would like to know zakat management in Bangkok, so then Islamic organisation which provide a zakat fund should be a sample of this study. Moreover, they are important things to indicate the quality of zakat management in Bangkok. In this case, the quality of zakat management consist of four things, which will be investigated, such as operation of zakat funds in part of zakat collection and distribution, public relation, acceptable zakat management, and communication with other Islamic organisations and Muslim people.

The Islamic organisations that will be interviewed are Islamic Committee of Bangkok, Foundation of Islamic Centre of Thailand, Sai Kong Din Mosque, and Islamic Bank of Thailand. The researcher selects them because there are only four zakat funds that are well known among Islamic scholars³. However, if the researcher finds other zakat fund which is not mentioned here during collecting the data, the researcher will choose it to be a sample later. The researcher will interview especially the directors of the zakat funds. The purposive sampling is used for the first group.

The second group consists of Muslims in Bangkok as respondents whether they are zakat payers or not. According to the second objective of this research, the perceptions of Muslims in Bangkok on zakat funds will be analysed. The perception is about the ability of zakat fund to manage zakat. The sample size is 350 respondents in this group is 350 who live nearby 10 mosques as Al Ihtizom mosque (Hua Pa), Darul Aman mosque (Phaya thai), Al - Atik mosque (Old mosque, Surau Kao), Darul Naeem mosque (Thung Kru), Darul Muttakeen mosque (Koh Klang), Al Yusra mosque (Lor Lae), Manafieulislam mosque (Khlom Ka Ja), Nurul Ihzan mosque (Thab Chang Bon), Yameelulislam mosque (Jaraka Khob), and Darul Muttakeen mosque (Khu).

The purposive sampling is used for selecting 10 mosques. Definitely, these mosques were located in Muslim community. In each community nearby these mosques, there are more than 400 original Muslim families⁴. These mosques are located at various parts of Bangkok. In fact, there are around 180 mosques in Bangkok. This research uses the amount of the Muslim families to identify the proportion of the respondent in each community. Then the quota sampling is used to determine a sample size of from each community as shown in the Table 2. The number of respondents comes from a formula below.

N = a number of Muslim households nearby the mosques

n = Number of respondent each community

$n = (N \times 350) \div 11,535$

Table 2 Sample size of respondents

Name list of mosques	Number of Muslim households nearby the mosques	Number of respondents
Al Ihtizom mosque (Hua Pa)	537	16
Darul Aman mosque (Phaya thai)	607	19
Al – Atik mosque (Old mosque, Surau Kao)	437	13
Darul Naeem mosque (Thung Kru)	435	13
Darul Muttakeen mosque (Koh Klang)	1725	52
Al Yusra mosque (Lor Lae)	4702	143
Manafi ul Islam mosque (Khlom Ka Ja)	411	13
Nurul Ihzan mosque (Thab Chang Bon)	470	14
Yami ul Islam mosque (Jaraka Khob)	816	25
Darul Muttakeen mosque (Khu)	1395	42
Total	11,535	350

³ The researcher asked many Islamic scholars in Bangkok who will be mentioned in literature review later and Islamic lecturer, Mr. Abdullah Abru, at Prince of Songkla University who has done research on zakat in Thailand now. He is lecturer in Islamic economic in College of Islamic Studies at Prince of Songkla University, Pattani campus.

⁴ Source: The Islamic committee of Bangkok

In addition, the convenience sampling is used for selecting 350 respondents in each community. The sample consists of 350 respondents because it needs to represent the largest Muslim area in Bangkok. Moreover, opinions of people who live far away from town are probably different from urban people. In addition, the sample size of 350 respondents is appropriate according to Sekaran (2003) which states that a sample size larger than 30 and less than 500 is appropriate for most researches and valid to be analyzed using general statistical tools. The researcher will use a questionnaire to do a survey for this group sample. In the questionnaire, it has both open-ended question and close-ended question.

5.3 Data Analysis

The unit of analysis in the study can be both organisation and individual because there are two groups to be studied, namely directors of zakat funds and Bangkok Muslims. For the first group, it will study the operation of fund. Therefore, the unit of analysis will be the organisation.

Nevertheless for the second, it will study the opinion of Bangkok Muslims towards the zakat fund. Therefore, the unit of analysis will be the individual.

As shown in figure 3, the information will first be collected from the zakat funds' directors though interview in order to seek the answers to the research questions. Under the purposive approach, the experience and opinions of the zakat funds' directors will be presented and analysed. The interviews will be tapes recorded and transcribed verbatim. A content analysis will be then performed on the information on the tapes.

In addition, the way of paying zakat, expectation and perception of Bangkok Muslims to zakat fund will be evaluated in order to seek the answer to the research questions by using a close-ended questionnaire. The information which is collected from respondents will be numerically coded. A content analysis and statistic approaches, which is percentage will be used in analysing the data.

After all the above information are analysed, the researcher will combine and conclude them in order to be the result by using a content analysis.

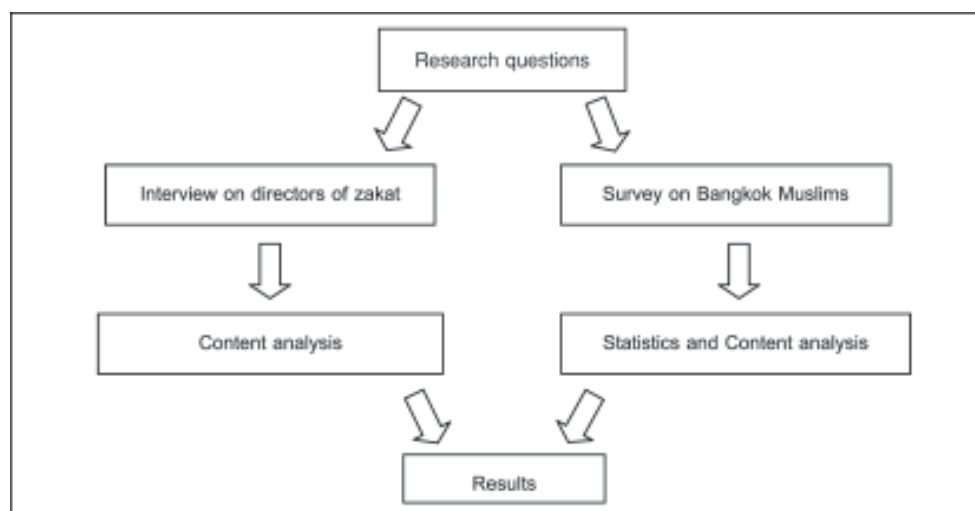

Figure 3: Data Analysis in responding to Research Questions

6. The Finding of the Data

The finding of the data could be discussed separately three parts. It is according to the objectives of the study that there are three objectives as mentioned.

6.1 The State of Zakat Management in Bangkok

Nowadays, there are two ways of zakat payment among Muslim in Bangkok. First way is direct paying zakat to a zakat recipient by zakat payer. Second way is paying zakat through zakat fund in Bangkok and zakat fund distributes zakat to a zakat recipient. Most of Muslims who are zakat payers select the first way to make a zakat payment. There are many reasons of the result. Some Muslims need to pay zakat to a zakat recipient by themselves because they would like ensure that their zakat are definitely given to a zakat recipient. Some Muslims do not know about the second way of zakat payment, so they have to pay zakat by themselves. Some Muslims think that zakat fund is not convenience for them to pay zakat because it is far from their house or they do not know properly about zakat fund. In addition, they think that they can find a zakat recipient. Moreover, for paying zakat through zakat fund as mentioned is still new thing for Bangkok zakat payers. It is because most of zakat funds were established for 5-8 years according to the data interview. Zakat funds, which are well known by Bangkok Muslims, are zakat fund of Islamic Bank of Thailand and the Foundation of Islamic Center of Thailand.

For the zakat collection, a zakat payer, who needs to pay zakat through zakat fund, has to come to a zakat fund and give the zakat to the fund. It is depended on a zakat payer to require a zakat fund for collecting zakat at home. For Islamic Committee of Bangkok, it asks some mosque committees to collect zakat from their villager and give it to the zakat fund. Islamic Bank of Thailand and the Foundation of Islamic Center of Thailand open their own zakat fund account for general zakat payers. It is not fixed for only their members or clients of the bank to deposit zakat to those accounts.

For the zakat distribution of those zakat funds in Bangkok, they always announce the information to many mosques in Bangkok. They also announce to Bangkok Muslims by using mass media such as Muslim radio, Muslim television, Muslim newspaper, and their own website. In addition, Islamic Bank of Thailand uses another method in the same time to find a zakat recipient. The bank has the information about zakat payers who pay zakat to the bank. It is because most of them are the clients of the bank and zakat payers have to fill a form. Therefore, the bank should know that where are they come from. Subsequently, the bank will select firstly a zakat recipient in the area that the zakat payers of the bank come from. However, a person, who needs to receive zakat, has to contacts with the fund.

For the strengths of zakat funds, the first strength of zakat funds is that some zakat funds have many branches in Bangkok that is more convenience for a zakat payer. For example, Islamic Bank of Thailand's zakat fund has 8 branches in Bangkok and more than 20 branches whole Thailand. Zakat payer can pay zakat through this zakat fund at any branches of the bank, at least 8 branches in Bangkok, which is nearest the zakat payer's house. The second strength of zakat funds is reliable. Islamic Bank of Thailand and the Foundation of Islamic Center of Thailand have Islamic shariah board to advice about zakat collection and distribution. The third strength of zakat funds is transparency. Islamic Bank of Thailand and the Foundation of Islamic Center of Thailand show the amount of zakat collection and distribution. The bank also shows the information about a zakat recipient as well. In addition, the name of the bank is well known among Thai Muslims itself. Nevertheless, Islamic Bank of Thailand and the Foundation of Islamic Center of Thailand cannot promote the zakat fund to be well known among Thai Muslims as it should be. It could be said it is lack of public relation in terms of an advertisement. This is the weakness of zakat funds. For the zakat funds of mosques, they have a strength relation with their people in communities. It

is easy to promote zakat fund. Nevertheless, they are lack of good management. Furthermore, some mosques are lack of trust from Muslims in the communities.

6.2 Potentials of Zakat Fund in Bangkok

Most of zakat payers think that zakat fund nowadays have ability to manage zakat. In addition, the opinions of the clients of those zakat funds think that those zakat funds have good management, systematic, and convenience. They have their own Islamic shariah committee to advice their zakat officers. Zakat funds, especially Islamic Bank of Thailand and the foundation of Islamic Center of Thailand, have more functions for collecting zakat as mentioned above. Although, they still are lack of public relation, it can be improved further.

Moreover, the finding of the data shows that Bangkok Muslims have ability to pay zakat. There are all 355 respondents of this research. Among them, there are 276 respondents who can pay zakat. This is as much as 77.7 percent of the respondents. Moreover, there are less than 23 percent of the respondents, who cannot pay zakat. However, from 276 respondents who can pay zakat, most of them can earn annual household less than 50,000 Baht. It is interested that among the respondents, who can earn annual household more than 50,000 Baht, would like to pay zakat through zakat fund higher percent than the first group. However, many respondents would like to know more information about zakat fund in Bangkok. If those zakat funds are good choices for them to pay zakat, they would switch to pay zakat with those zakat funds. They think that the kind of zakat fund that they will pay zakat in the future should be a transparent, reliable, good management, and convenience respectively.

Moreover, there are some Islamic scholars and some Muslim groups who would like the Thai government to issue Zakat Act. They are willing to write the Zakat bill and submit it to the Thai parliament. However, it needs to be improved further. It is because there are some other Muslim groups who think that this bill has a lot of mistakes in Islamic jurisprudent. Zakat Act could encourage Thai Muslims to pay zakat through zakat funds. It could become a standard for zakat fund management in Bangkok and the whole of Thailand as well. On the other hand, it could be a burden on zakat funds in Thailand too. It depends on the rules of the Zakat Act and its objectives on the issue. If the objective of Zakat Act is to encourage zakat payments and therefore eradicate poverty among Thai Muslim society, it will be useful for Thai Muslims and the zakat fund system. If the objective of Zakat Act is to seek an insurgency fund among those zakat funds, it will cause a burden on zakat collection and distribution (Pereire, 2007). Most directors of zakat funds think that is so. Moreover, most of the respondents believe that if Thai Muslims request Thai government to issue the Zakat Act, it will be allowed by Thai government. For that reason, they think that Muslims who are in the national assemblies could help them.

6.3 Suggestions for the Betterment of Zakat Management in Bangkok

There are four things that are very important in order to be a satisfactory zakat fund for zakat payers. The first thing is transparency. The Zakat fund has to show their progress to zakat payers for example, the total amount of zakat collection and the total amount of zakat distribution, how is the zakat spent? , who are the zakat recipients? The second thing is reliability. The zakat fund should publicize their activities and results of their work. It should have Islamic shariah committee in the fund and has to announce it formally to the public. The third thing is a good management. The zakat fund should have a professional manager, who has good characters according to Islam, and good team work. The fourth thing is convenience. The zakat fund should provide a convenient way of paying zakat for zakat payers. Moreover, the zakat fund should provide good services as well.

In fact, zakat funds in Bangkok are in their formative period. They would welcome more suggestions from zakat payers. Nowadays, the number of zakat payers who pay zakat through zakat funds has increased. In the near future, it is hoped that the zakat fund system will get the attention of general zakat payers further and become a capable zakat fund that can reduce the poverty problems in Thailand as well. These are the suggestions to improve zakat funds:

1. Zakat funds should have a good management, systematic, transparent, reliable, and convenient for zakat payers and zakat recipients.

2. Zakat funds should improve public relation more. There are many people who are interested but they do not have any information about zakat funds.

3. Zakat funds should expand their network as much as possible because it is useful for distributing zakat and collecting zakat.

4. A Zakat funds has to demonstrate to Thai Muslims their capabilities in zakat collection and distribution.

5. A zakat officer should be a person who knows about zakat indeed. They could advise zakat payers about zakat for example, calculate the amount of zakat, type of zakat, the rate of zakat, and so on.

6. Thailand should have a zakat institution to train and produce professional zakat officers. Moreover, it should support Islamic researchers to do research on zakat and improve zakat system in Thailand as well.

7. The Central Islamic Committee of Thailand should play its role more, especially in terms of zakat system in Thailand.

8. Moreover, Thai Muslims should support zakat funds for example, giving suggestions to a zakat fund, telling other people about a zakat fund, and so on.

7. Conclusion and recommendation

Although, most Thai Muslims have the ability to pay zakat, there are many Thai Muslims who do not know about zakat funds. Therefore, they only pay zakat directly to zakat recipients. However, there are some of them who know about zakat funds but do not choose paying zakat through zakat funds. It is because they could find zakat recipients by themselves. It could ensure that their zakat reaches the zakat recipients.. They think zakat funds are not suitable for them as well. In the future, they will pay zakat through zakat funds if the zakat funds have good management, reliable, and transparent. For zakat payers who are currently paying zakat through zakat funds, they are really satisfied with the zakat funds' services. In addition, they think that zakat funds have good management, systematic, and convenient. However, they think that zakat funds are lacking in public relation. Nowadays, zakat funds are improving on zakat management. They attempt to provide multi-services for zakat payers. For example, zakat funds provide zakat calculation service for zakat payer who cannot calculate zakat by themselves. Zakat funds also provide zakat collectors to collect zakat at zakat payers' houses or deduct the zakat automatically from the zakat payers' bank accounts. Moreover, the Zakat Bill has been improved to be submitted to the Thai parliament. The regulation of the Zakat Bill could make zakat management in Thailand more systematic. Before the Zakat Bill is passed, zakat funds should be improved further. Information about zakat funds should be publicized as much as possible. Zakat funds have to demonstrate their professionalism on zakat collection and distribution. Zakat funds should have good management, systematic, transparent, reliable, and convenient for zakat payers and zakat recipients.

This is a recommendation for further research. It could be said that this is the first research about zakat funds in Bangkok. The zakat system in Thailand needs to be researched as much as possible because

there is a lack of zakat research and data. Zakat funds in Thailand will be developed if there is more research.

For a further research, there are still many things to be studied on zakat in Thailand. For example, zakat funds in other provinces should be studied. An understanding of zakat and zakat management among Thai Muslims is an important research that should be done. In addition, strengths and weaknesses of zakat funds in Thailand should be studied deeply which useful for developing zakat funds in Thailand. For the passing of Zakat Act in Thailand, a researcher should analyse the Zakat Act in other countries where Muslims are the minority such as Singapore. It could also be a comparative study between zakat funds in Thailand and another country.

References

- Laporan Zakat 2006. 2007. Kuala Lumpur: Pusat Pungutan Zakat Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan.
- Azid, Toseef, Mehmet Asutay, and Muhammad Junaid Khawaja. 2008. Price behaviour, vintage capital and Islamic economy. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management* 1 (1):52-68.
- Hasalem, Chat, and et al. 2007. Zakat Fund. Bangkok: Thai Muslim Health Promotion Department.
- Kahf, Monzer. n.d. Zakah. <http://monzer.kahf.com/papers.html>.
- Kahf, Monzer. n.d. The early Islamic Public Revenues System: Lessons and Implications.
- Metwally, M.M. 1997. Economic consequences of applying Islamic principles in Muslim societies. *International Journal of Social Economics* 24 (7/8/9):941-957.
- Pereire, Kenneth George. 2007. Thailand's Zakat Funds Bill Regulating charities with sensitivity. 28 May 2007 (45/2007), www.ntu.edu.sg/rsis/publications/Perspective/RSIS0452007.pdf
- Sekaran, Uma. 2003. *Research methods for business : A skill building approach*. 4 ed: John Wiley & Sons, In.
- Tayudin, Osman, Abdurashid Chema, Abdullah Abru, and Roheem Niyomdacha. 2003. Management of Zakat in Muslim Communities in Southern Border Provinces of Thailand: College of Islamic Studies, Prince of Songkla University.
- Vongmadthong, Sonthon. 2004. Zakat and its application in Muslim Communities in Singha Nakorn District, Songkhla, Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani.
- Zaim, Sabahaddin. 1985. Recent Interpretations of the Economic Aspects of Zakah. Paper read at Management of Zakah in Modern Muslim Society, 02-12 Sha'aban 1405 H (22 April-02 May 1985), at Karachi, Pakistan

Web without the name of the author

- Name list of mosques in Bangkok*. 2009. Central Islamic Committee of Thailand [cited 19 May 2009]. Available from <http://www.cicot.or.th/main/subindex.php?page=sub&category=31>
- Zakat account*. 2008. Islamic Bank of Thailand [cited 5 March 2008]. Available from www.isbt.co.th/th/article/r.php?id=8.

การนำเสนอบทความวิชาการเกี่ยวกับโลกมุสลิม
เรื่อง **A STUDY OF POWER SHARING IN PLURAL SOCIETIES:
A CASE STUDY OF LEBANESE POLITY**
โดย นายวีระศักดิ์ พุ่มเพชร
Weerasak Pumpetch

The Republic of Lebanon came into existence in 1920. Prior to this, Lebanon was traditionally referred to Mount Lebanon. The geographic boundaries of Mount Lebanon included that part of the present Lebanese territory which extends roughly from the Lebanon mountain ranges to the sea excluding Beirut and the regions of Tripoli and Sidon. Mount Lebanon was in the main happened to be the ancestral home of two important religious sects – the Maronites and the Druzes.

Lebanese multi-sectarian character under Ottoman rule (1516-1916) was well established as powerful Druze, Muslim, and Maronite feudal lords controlling authority over certain tracts of land in Mount Lebanon. They enjoyed a high degree of autonomy as long as taxes were paid to the Ottoman authorities.

After World War I and the defeat of the Ottomans by the Allied Powers, the League of Nations granted to France, mandatory authority over Greater Syria, an area that included present-day Lebanon. As a result of Lebanon's years under the French Mandate (1920-1943), the Constitution enacted in 1926 was fashioned after that of the French Third Republic. Article 95 of this constitution, however, was unique in that it provided for "balanced" confessional representation in government. In 1943, the provisions of this article were spelled out more clearly by unwritten agreements between Maronite and Sunni leaders. These agreements came to be known as the National Pact.

Since the emergence of the post-1943 state, Lebanon's national policy has been determined largely by a relatively restricted group of traditional, regional and sectarian leaders. The 1943 National Pact allocated political power on an essentially confessional system, based on the 1932 census. The confessional (sectarian) representation was subsequently adopted not only in the house of deputies (parliament), but also in the distribution of key political offices. This confessional political system though worked relatively well for several decades on the surface, is also characterized by significant weaknesses in the system. In this system distribution of political offices was based upon the census of 1932, whose validity was questioned by many. As such, the system was overtly rigid, and did not adjust the demographic change, because the communities' leaders at the time of the National Pact could only agree on a system for 1943 (Lebanon's independent), and not for the future. Under the situation where on Sunnis were prepared to reject the possibility that Lebanon and Syria would eventually unite and Christians were not prepared to establish a system that might eventually subordinate the Christian community in a Muslim state, the seats in parliament were divided on a 6-to-5 ratio of Christians to Muslims.

The 1943 National Pact as adopted laid down four principles.

1. Lebanon was to be a completely independent state. The Christian communities were to cease identifying with the West; in return, the Muslim communities were to protect the independence of Lebanon and prevent its merger with any Arab state.

โครงการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง "จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?"

2. Although Lebanon is an Arab country with Arabic as its official language, it could not cut off its spiritual and intellectual ties with the West, which had helped it attain such a notable degree of progress.
3. Lebanon, as a member of the family of Arab states, should cooperate with the other Arab states, and in case of conflict among them, it should not side with one state against another.
4. Public offices should be distributed proportionally among the recognized religious groups, but in technical positions preference should be given to competence without regard to confessional considerations.

Moreover, according to this accord the top government positions should be distributed as follows: the President of Republic should be a Maronite; the Prime Minister, a Sunni Muslim; and the Speaker of the Chamber of Deputies, a Shiite Muslim; the Deputy Speaker, Greek Orthodox; the Defense Minister, Druze; and the Commander of the Military, Maronite Christian.

The confessional system as outlined in the National Pact was a matter of expediency, an interim measure to overcome philosophical divisions between Christian and Muslim leaders at independence. It was hoped that once the business of governance got under way, and as national spirit grew, the importance of confessionalism in the political structure would diminish. Over the years, however, the frequent political disputes – the most notable of which were manifested in Arab-Israeli War, the 1958 Civil War, the Palestinian controversy of the 1960s and 1970s, and the 1975 Civil War – bear stark testimony to the repeated failures of the National Pact as a means toward societal integration.

Although the National Pact embodied a domestic understanding that allowed Lebanon to proceed to independence, pro-West versus pro-Arab orientations continued to divide the Lebanese on the question of their state's identity and, by extension, its foreign policy. These domestic differences, containable in 1943, became increasingly explosive as various conflicts erupted across the West Asia (i.e., the Arab-Israeli conflict [1948 and after], the various inter-Arab cold war, and the US-USSR Cold War [with its posturing by proxy in the West Asia]).

Part of Lebanon's internal rift, therefore, was fashioned by different perceptions of Lebanon's security needs and its foreign policy directions – especially its obligations to Arab causes. This cleavage was overlaid by another contentious debate concerning political representation and power sharing.

Throughout the 1970s, therefore, Lebanon's governing elite faced two mounting challenges: rising political, social, and economic discontent and increasing disruptions caused by external actors (especially the Palestinians and Israel). These proved more than Lebanon's fragile political system could manage. The rigidity of Lebanon's political organization – its sectarian quotas and its inability to allow for peaceful change – rendered it unstable and contributed to both the war's eruption and continuation.

Moreover, the sectarian system contributed more to the state's weakness than to its strength. Rather than bolstering Lebanese citizens' allegiance to the state, the sectarian system encouraged the Lebanese to identify with their sects, or alienated them altogether. This tendency, in combination with high levels of internal dissatisfaction and the historical ties linking Lebanon's communal groups with outside powers, prompted many sectarian and political groups to look to foreign sponsors for backing in domestic power struggles. Concomitantly, foreign patrons pursuing their own regional or international agendas were eager to sponsor Lebanese clients. In brief, this perilous patron-client symbiosis resulted in

a proliferation of sub-state foreign policies that embroiled outside powers in Lebanon's domestic turmoil and entangled Lebanon in wider regional conflicts. Lebanon's vulnerability to regional influences, as Lebanese clients and their foreign patrons joined (often very briefly) to pursue their own shifting agendas, contributed substantially to the war's complexity and intractability.

This overview provides some sense of the issues that coalesced into uncontrollable conflict in the 1970s, issues that must be addressed if Lebanon is to secure lasting stability in the twenty first century. Although Lebanon after Taif is no longer at war, it is not yet at peace. Lebanon's future remains hostage to myriad interconnected political socioeconomic, psychological, and regional challenges. The need to surmount these challenges – despite Lebanon's "peace" – is the reason why the present study is undertaken. It is in this context that the study is aimed at exploring the views expressed by Lebanese people from six communities (Maronite, Catholic, Orthodox, Druze, Sunni, and Shiite) regarding important political issues in their country, notably in the context of local and regional level which includes the role of neighbouring countries such as Syria, Israel, Iran and the all other related issues such as influx of Palestinians into Lebanon etc. and its fall out on the internal politics of the country. The study also discusses the concern of Lebanese people as far the role of external powers specially the US affecting the institutions of their country.

The literature on contemporary Lebanon is rich. However, it is interesting to note that the historians, the comparative social scientists, the orientalist and those who have most systematically studied Lebanon for the most part have had different concerns. The answer to the fundamental question i.e. Lebanon's unity and integrity, however, requires more than a generalized account of recent Lebanese history but a more focused study of Lebanon's traditional confessional culture, power sharing and the task of adjusting it to modern world.

Hence, this study is important in the sense that it attempts to provide an integrative and analytical description to understand the nature of contemporary Lebanon – which is an update on politics and society from the point of view of institution building. The study also attempts to explore the nature of Lebanese polity and briefly discusses the course of political evolution since its inception.

While attempting to these issues the study will try to answer the following questions:

1. How far confessional political model is successful in Lebanon?
2. To what extent civil society organizations are helpful towards the institution building in Lebanon?
3. Whether the emergences of different political parties are in line to the plural democratic system in Lebanon?
4. Whether the pluralist confessional constitutional model as envisaged in 1943 is appropriate in achieving domestic peace and inter-communal trust?
5. To what extent regional or international actors are responsible for the present state of affairs in Lebanon?
6. How to consider Lebanon's modern history in light of the war and what likely way out may be possible to this end?

The concern is to find answers to these basic questions with an attempt to identify the main causes of civil strife in Lebanon. The intention is to provide forward looking analysis i.e. Lebanon's current conditions, but also its future needs.

In so doing, this study is concentrated on describing and analyzing four distinct areas, in the form of study chapters: (1) Lebanon: Genesis and Development, (2) The Foundations of Parliamentary Politics in Post-Independence Lebanon, (3) Conflict in Lebanon: the Israel, Syria, and Palestinian Factor, and (4) 1989 Taif Accord and Conflict Resolution – leading to significant conclusions about the over-all phenomenon of contemporary confessional system as ingrained in the Lebanese political culture and power sharing which is influenced and affected by the recent years of turmoil.

The methodology followed in this study is inductive, analytical and descriptive. To get reliable and objective information, the study relied both on primary and secondary sources. The primary sources included documents published by governments and other international organizations. The secondary sources included newspapers, electronic media, books, periodicals, journals and research reports related to the area of the study.

The first chapter deals with the historical background to the formation of State of Lebanon. It traces the evolution of the Maronite ideas to create the Christian state among the Arab countries. It is in this context that the French mandatory policy and the events leading for the struggle of independence, the characteristics of National Pact are also discussed and examined in detail.

The second chapter discusses the confessional system in terms of the power sharing, distribution of offices, as practiced in Lebanon. The characteristics and unique features of the religious and sectarian communities (nation's diverse ethnic-religious groups) are also discussed in detail. The chapter also examines the development and evolution of the Lebanese political parties and forces – operating in the Christian camp (Right), Muslim camp (Left), including minority parties in detail. The last section of this chapter tries to analyse the ideas of nationalism and Lebanese identity which continue to influence Lebanese society even today.

The third chapter focuses on the Arab-Israeli conflict and its impact on Lebanon as a continual battlefield of both internal forces and foreign powers. It is in this context that the role of external powers including the UN in Lebanon's internal affairs is also discussed. The chapter also examines the causes that led to the Civil War of 1958 and of 1975-76 in Lebanon which claimed many lives and destroyed the social and political fabric of the country. The last section of this chapter discusses the Riyadh – Cairo Arab Summit Conferences 1976 and subsequent major events until 1988 and its fall out on the Lebanese polity.

The fourth chapter deals the Taif Accord in detail and its impact to end the second Lebanese Civil War (1975-1990). The chapter highlights the attempts of Rafiq Hariri in rebuilding the Lebanese economy after the Civil War. The chapter also discusses the various peace initiations (Madrid Conference, Oslo Accord and Beirut Summit) in which Lebanon participated for a meaningful dialogue. The last section of this chapter analyses the contemporary political situation in Lebanon.

The last of the concluding chapter brings together the distinctive aspects of Lebanese political culture of confessionalism, its varied dimensions resulting to Civil War. This section also attempts to investigate and analyse the Lebanese polity in the post-Taif Accord 1989 and its future. This chapter also attempts to discuss and to propose some seemingly appropriate ideas and the ways of settling conflict in Lebanon.

But in an important sense this study remains preliminary. It is an attempt to understand the Lebanon's contemporary political culture in right perspective and possibly to provide the meaningful suggestions for its rejuvenation.

การนำเสนอบทความวิชาการเกี่ยวกับโลกมุสลิม
เรื่อง บทบาทนักวิชาการมุสลิมในการแก้ปัญหาสังคมมุสลิม
ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
โดย นางสาวเกาชียะห์ สาลี

บทนำ

ในปัจจุบันคงไม่มีใครปฏิเสธว่าอิสลาม มุสลิมและโลกมุสลิมกำลังมีบทบาทสำคัญในเวทีโลก กำลังถูกจับตามอง บางก็ด้วยความสนใจและความเข้าใจ บางก็ด้วยความไม่เข้าใจและความหวาดระแวง ปัญหาต่าง ๆ ในประเทศไทยและในโลก ถูกนำมาวิเคราะห์หรือแม้แต่ถูกนำมาวิพากษ์ วิจัยในหลายระดับ ตั้งแต่เวทีวิชาการ สื่อบริการมวลชน ไปจนถึงร้านค้า จากความรู้ความเข้าใจที่แต่ละคนมีอยู่ ด้วยมุมมองที่แตกต่างกันออกไป บางก็มองว่ามุสลิมและอิสลามคือ ต้นเหตุแห่งปัญหา บางก็มองว่าเป็นผู้ที่ถูกกระทำและสิ่งที่เกิดขึ้นกับมุสลิมและอิสลามเป็นผลพวงของปัญหาต่างๆ

เราต้องยอมรับว่า สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศในเวลานี้ ได้ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดต่อศาสนาอิสลามอย่างยิ่ง และดูเหมือนว่าความเข้าใจผิดเหล่านี้ จะขยายวงกว้างขึ้นตามลำดับความผิดพลาดคลาดเคลื่อนในความเข้าใจผิดต่อศาสนาอิสลามนั้น เราคงไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่า นอกเหนือจากการใส่ร้ายจากนักวิชาการและผู้มีอคติกับอิสลามแล้ว ส่วนหนึ่งมาจากมุสลิมเอง อันเนื่องจากการตีความคำสอนอิสลามผิดพลาดอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ภาพของศาสนาอิสลามซึ่งเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ กลับกลายเป็นศาสนาแห่งความก้าวร้าวและไร้อหุศล (สวาสดี สุมาลัยศักดิ์ 2004: 6)

สาเหตุหนึ่งของปัญหามากมายที่เกิดขึ้นในโลกนี้คือ ความไม่รู้จริงในเรื่องต่างๆ ซึ่งความจริงในข้อนี้เป็นการอธิบายได้ดี สำหรับการแสดงบทบาทและหน้าที่ของประเทศไทยต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก ความห่างเหินของประเทศไทยกับโลกมุสลิม และแม้กระทั่งปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความไม่รู้จริง เช่นนี้ ในหลายครั้ง หลายโอกาส ทำให้การกระทำหรือนโยบายที่หลายฝ่ายคิดว่าเป็นคุณ กลับกลายเป็นโทษ หรืออย่างน้อยที่สุดเป็นคุณ แต่ผลที่ได้รับไม่คุ้มกับการลงทุน (อิสรา ศานติศาสน์ 2550: คำนำ)

สังคมไทยเป็นสังคมที่ถือกำเนิด พัฒนาและยืนหยัดอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลายทั้งในด้านประชากรที่มีภูมิหลังหรือบรรพบุรุษที่ต่างชาติดั้งเดิม และทั้งในด้านวัฒนธรรม ศาสนา และคติความเชื่อ ซึ่งซึมแทรกเข้ามาหลอมรวมต่างกรรม ต่างวาระ ความหลากหลายดังกล่าวได้ถูกผสมผสานคลุกเคล้าจนเกิดลักษณะร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดเป็นความเข้าใจ การยอมรับ การช่วยเหลือเกื้อกูลและประสานประโยชน์จนก่อให้เกิดบูรณาการทางสังคมที่เคลื่อนไหวก่อรูปเป็นประชาคมของสยามรัฐ หรือประเทศไทยในปัจจุบัน กระบวนการผสมผสานคลุกเคล้าทางสังคมและวัฒนธรรม ยังคงดำรงอยู่และนับวันก็ถูกท้าทายด้วยปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรมที่ซับซ้อนและหลากหลายขึ้น อีกนัยหนึ่ง ขณะที่ “ความแตกต่าง” ด้านชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ศาสนา และคติความเชื่อของประชาคมส่วนหนึ่ง ซึ่งเคลื่อนย้ายมาตั้งรกรากหรือถูกผนวกเข้ามาเป็นประชาคมในแผ่นดินนี้แต่เก่านั้นได้ถูกหล่อหลอมคลุกเคล้า ก็มีส่วนของประชาคมที่ได้เคลื่อนย้ายหรือถูกผนวกเข้ามาใหม่ทับถมทวีขึ้น ซึ่งกลไกทางการเมืองยังไม่อาจ

หล่อหลอมผู้คนได้สำเร็จ ก่อเกิดเป็น “ความแปลกแยก” ที่รื้อการบูรณาการ ซึ่งไม่ว่าวิถีของการบูรณาการจะหลอมละลาย “ความแปลกแยก” ได้เสมอไป ตัวอย่างที่ปรากฏได้ชัดในปัจจุบันได้แก่ ปัญหาวิกฤตการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศ ที่สำคัญ คือ ความล่าช้า หรือความล้มเหลวในกระบวนการบูรณาการได้ส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างประหนึ่งคลื่นที่กระจายวงอันเกิดจากการขวางปากอณิสาลงบนแผ่นดิน ยังผลให้เกิด “คลื่นแห่งความแปลกแยก” กระจายไปยังกลุ่มประชาคมที่ผ่านกระบวนการหล่อหลอมให้อยู่ร่วมกันโดยสันติแล้ว ภายใต้สภาวะการณ์เช่นนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจำต้องมีแหล่งอ้างอิงทางความรู้ที่จะเอื้อให้เกิดการสร้าง และขยายฐานของความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้ประชาคมที่มีภูมิหลังและวัตรปฏิบัติที่ผิดแผกกันอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข (สุนทร ชูตินธานนท์ 2550 : คำนิยาม)

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีปมของเรื่องราวในอดีตมากมาย ทั้งประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรมท้องถิ่นอันงดงามและสืบสานต่อกันมาอย่างยาวนาน มีความแตกต่างที่หลากหลายจากพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของประเทศไทย คนในพื้นที่ส่วนใหญ่หรือประมาณร้อยละ 80 นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการดำรงชีวิตประจำวัน และยังเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อการพัฒนาค่อนข้างได้เปรียบกว่าภูมิภาคอื่นของประเทศ จังหวัดเกือบทั้งภาคมีอาณาเขตอยู่ติดทะเล มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ในด้านสังคมพบว่า มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา และประเพณี ความสำคัญของภาคใต้ถือว่าเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การปกครองและความมั่นคงในภูมิภาคนี้ ลักษณะที่ตั้งได้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ดังเห็นได้จากอดีต มีเมืองท่าที่สำคัญเพื่อค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้าน และกลุ่มประเทศตะวันตก เมืองท่าในอดีต เช่น เมืองท่าปัตตานี เมืองท่าสงขลา เมืองท่ากันตัง เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมในอดีตของท้องถิ่นภาคใต้ และได้มีการพัฒนาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่ปัจจุบันสภาวะเศรษฐกิจอยู่ในสภาวะซบเซา ขณะที่สภาวะสังคมอยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคง ประชาชนมีความหวาดระแวงต่อภัยคุกคามจากการก่อเหตุร้ายที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ลักษณะเช่นนี้ทำให้ประชาชนเกิดความไม่มั่นคงเกี่ยวกับชีวิต ทรัพย์สิน และความปลอดภัย ขณะเดียวกันความเลวร้ายก็ทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาภาคใต้ในมุมมองของเรานั้น เป็นปัญหาที่เรียกว่ามีอยู่ใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ เป็นปัญหาเฉพาะหน้า เป็นปัญหาระยะสั้นที่เกิดขึ้น และมีความรุนแรงมากขึ้นในระยะสองปีครึ่งที่ผ่านมา แต่ก็ยังไม่สามารถบรรเทาปัญหานั้นไปได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาของการที่ไม่สามารถที่จะรักษา คุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของคนไทยด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการไม่สามารถที่จะควบคุมธุรกิจที่ผิดกฎหมาย ความอ่อนแอของสังคมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความอ่อนแอของสถาบันที่เคยได้รับความเคารพนับถือที่มีบทบาทสำคัญในอดีต ความอ่อนแอของตัวบุคคล รวมทั้งเยาวชน และอื่นๆ แต่สิ่งข้างต้นไม่ใช่ต้นเหตุหรือสาเหตุของปัญหาภาคใต้ แต่เป็นเรื่องของการแสดงอาการมากกว่า ซึ่งอาการเหล่านี้เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐบาลที่จะต้องแก้ไข (อานันท์ ปันยารชุน 2549:57)

แม้ว่ารัฐบาลได้พยายามที่จะแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ปัญหายังคงอยู่ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ศาสนาและความเชื่อ (สุรชาติ บำรุงสุข 2547 อารง สุทธาศาสน์ อ้างถึงใน จรัญ มะลูลีม และคณะ 2538) และที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นและเปราะบางต่อเสถียรภาพความมั่นคงของประเทศ ซึ่งเป็นปัญหา

ที่เกิดขึ้นมานาน มีความซับซ้อน และละเอียดอ่อน (สุทธิพงศ์ พรหมไพจิตร และคณะ 2539 : 2) จากความแตกต่างนี้เองที่ทำให้กลุ่มขบวนการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มโจร กลุ่มแบ่งแยกดินแดน กลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น และกลุ่มอิทธิพลการเมืองนำมาเป็นข้ออ้าง เพื่อปลุกกระแสให้เกิดการต่อต้านอำนาจรัฐ และการก่อความไม่สงบในรูปแบบต่างๆ มาโดยตลอด (สุกรี หลังปุเต และคณะ 2548 :118) จนทำให้ประชาชนบางส่วนเกิดความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจ ก่อปรกับความรู้สึกต่ออำนาจรัฐในทางลบที่ถูกสะสมมานาน ทำให้ทุกปัญหาถูกโยงกับปัญหาสังคมจิตวิทยาที่มีอยู่เดิม ทำให้สถานการณ์มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น (คณะกรรมการวิสามัญศึกษาปัญหา 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ วุฒิสภา 2542) นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงในระดับท้องถิ่น ปัญหาแนวคิดทางศาสนาแบบจารีตประเพณี ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่อยู่ในระดับต่ำ ปัญหาความยากจน ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาการขาดการศึกษา ปัญหาการควบคุมการจัดระเบียบชายแดน และปัญหาอาชญากรรมและอิทธิพลมืดในท้องถิ่น รวมทั้งปัญหาการขาดเอกภาพในระบบราชการ ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันชิงดีชิงเด่นกัน การขาดประสิทธิภาพการคอร์รัปชัน และการไม่ยอมรับความเป็นอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ (สุรชาติ บำรุงสุข 2547)

ผู้วิจัยเห็นว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่นักวิชาการมุสลิมจะต้องร่วมมือกันผลักดันในการที่จะขับเคลื่อนสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้เกิดสันติภาพอย่างถาวร

เพราะสังคมมนุษย์ในบางช่วงเวลา อาจเผชิญภาวะวิกฤติที่แทบไม่สามารถหาทางออกได้ แต่ในทัศนะอิสลามแล้ว มนุษย์จะไม่มีวันพบทางตันของชีวิต เพราะอิสลามได้เสนอทางออกสำหรับทุกปัญหาของสังคม และผู้ที่สมควรเป็นแสงเทียนที่ปลายอุโมงค์ในทุกครั้งที่เกิดวิกฤตสังคม ก็คือ มุสลิมนั่นเอง ไม่ว่าวิกฤตินั้นจะเกิดขึ้นในสังคมมุสลิมด้วยกันเอง หรือสังคมต่างศาสนา (อิสมาแอลลูตฟี จะปะกียา 2550 : 5)

ดังอาเยฮ์อัลกุรอานได้กล่าวไว้

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

ความว่า : ผู้ที่ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ คือ บรรดาอุลามาย

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا

ความว่า : และผู้ใดยำเกรงต่ออัลลอฮ์ พระองค์ก็จะทรงประทานทางออกสำหรับเขา

อิสลามได้กำหนดวิถีทางของการแก้ปัญหาและการป้องกันสังคมจากความเลวร้ายนี้ก่อนกฎหมายและธรรมเนียมอื่นอีกทั้งหมด อันดับแรกที่สุดคือ การรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และการปกป้องศาสนา ชีวิต ทรัพย์สินและสติปัญญาของพวกเขา ด้วยการวางกรอบที่ชัดเจน และสั่งห้ามมิให้ละเมิดต่อสิ่งดังกล่าว (ห้องสมุดอิสลามยะลา 2003:33)

คำกล่าวของท่านมุฮัมมัด ซัยยิด ฎอนฎอวี ผู้นำสูงสุดทางศาสนาอิสลามของสาธารณรัฐอิหร่าน ในโอกาสที่รัฐมนตรีช่วยว่าการต่างประเทศของประเทศไทย เขาเยือนสาธารณรัฐอิหร่านเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2550 ท่านได้กล่าวว่า ศาสนาทุกศาสนาต่างสอนให้ศาสนิกชนของตนให้ความร่วมมือในสิ่งที่ดี และห้ามปรามมิให้ร่วมมือในสิ่งที่ผิด เราให้ความเคารพและให้เกียรติประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยมิได้แบ่งแยกระหว่างศาสนา และปฏิบัติต่อทุกศาสนิกชนอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ประพฤติดีควรได้รับผลตอบแทนที่ดี และนี่คือจิตใจอันสว่างงามของคนไทยที่เรารู้จัก จึงทำให้เราทั้งหลายต่าง

โครงการประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

ให้เกียรติประเทศไทย เพราะเป็นอารยประเทศ ประเทศที่มีแต่สร้างและไม่เคยทำลาย ประเทศที่มีแต่
สิ่งสร้างสรรค์และไม่เคยสร้างความหายนะ มีแต่ความดีและไม่มีความเลวร้าย (มุฮัมมัด ซัยยิด ฎอนฎอวี
2550 : 16-17)

อิสลามเป็นศาสนาแห่งความเจริญ เป็นศาสนาที่สร้างคุณประโยชน์แก่สังคม สร้างอารยธรรม
และมุ่งเชิญชวนมวลมนุษย์ให้ทุ่มเทพลังกำลังต่างๆ เท่าที่มีความสามารถ เพื่อสร้างคุณูปการและพัฒนา
สังคม อัลกุรอานได้กล่าวไว้

ضربت عليهم الذلة أين ما تقفوا إلا بحيل من الله وحيل من الناس

ความว่า : “ความต่ำช้าได้ถูกฟาดลงบนพวกเขา ณ ที่ใดก็ตามที่พวกเขาถูกพบ นอกจากด้วยสาย
เชือกจากมนุษย์” (อาละอิมรอน : 112)

สายเชือกจากอัลลอฮ์ คือ การประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบที่อัลลอฮ์ กำหนดไว้ด้วยการทำความ
เคารพภักดีต่อพระองค์ ส่วนสายเชือกจากมนุษย์หมายถึง การเชื่อมสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
ดังนั้น อัลกุรอานข้างต้นได้ให้ความหมายว่า トラバใดที่มนุษย์ไม่เคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ และไม่สร้าง
สัมพันธ์ฉันมิตรไมตรีระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกันแล้ว พวกเขาก็จะตกอยู่ในความต่ำช้าและถูกประณาม
(เอ็ม.คิน.ซัมซุดดิน 2550:61)

อายะฮ์อัลกุรอานได้กล่าวไว้ว่า

ولا تبغ الفساد في الأرض إن الله لا يحب المفسدين

ความว่า : และจงอย่าแสวงหาความหายนะบนแผ่นดินนี้ เพราะแท้จริงอัลลอฮ์ไม่ทรงโปรด
(โกรธกริ้ว) บรรดาผู้บ่อนทำลาย (อัล-เกาะศ็อศ :77)
และอายะฮ์อัลกุรอานได้กล่าวไว้ว่า

ومن يتعد حدود الله فأولئك هم الظالمون

ความว่า : และผู้ใดที่ละเมิดขอบเขตของอัลลอฮ์ ดังนั้น พวกเขาคือผู้ที่อธรรม
(อัล-บะเกาะเราะฮ์ :229)

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเผยแพร่อิสลามและการศึกษา ผู้บริหารองค์กรหรือสถาบัน ผู้แทน
มุสลิมในหน่วยงานต่างๆ ต้องดำเนินการกิจด้วยหัวใจที่บริสุทธิ์ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ เว้นแต่ความ
โปรดปรานของอัลลอฮ์ ผู้นำมุสลิมทุกระดับควรลำดับความสำคัญของปัญหาเพื่อสร้างประสิทธิภาพใน
การทำงาน มีการใช้เครื่องมือและยุทธวิธีที่สร้างสรรค์และก่อประโยชน์สูงสุด รู้จักบริหารเวลาอย่างคุ้มค่า
ยึดมั่นในหลักสายใยแห่งความผูกพันที่ดีในการทำงานและการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่าในกลุ่มมุสลิมด้วยกัน
หรือชนต่างศาสนา นอกจากนี้ผู้นำมุสลิมทุกระดับควรริบหาโอกาสที่เอื้ออำนวยทั้งในระดับประเทศ
ระดับภูมิภาคและระดับโลก ในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีและพร้อมให้ความร่วมมือกับทุกๆ
ฝ่ายสู่การพัฒนา (อับดุลลอฮ์ บิน อับดุลมุฮซิน อัตุรกี 2550 : 48)

จากความสำคัญและที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องมีการศึกษาว่า
นักวิชาการมุสลิมควรมีบทบาทในการแก้ไขสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใดอย่างไร บทบาท
ที่เป็นจริงในปัจจุบันนั้นเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและปัญหาของสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและความคาดหวังของนักวิชาการมุสลิมในการแก้ไขปัญหาสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง และความคาดหวังของนักวิชาการมุสลิมในการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูวัฒนธรรมสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตการศึกษาวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้คณะผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาประวัติศาสตร์ สภาพสังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ 3 จังหวัด โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา คือนักวิชาการมุสลิมกับการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูวัฒนธรรมสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยครอบคลุมเนื้อหาดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง
2. แนวคิดเกี่ยวกับนักวิชาการมุสลิม
3. แนวคิดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมของสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
5. แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
6. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือนักวิชาการมุสลิมในประเทศที่มีบทบาททางสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้ และมีประสบการณ์ทางด้านการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยจำแนกออกเป็นหน่วยงานระดับมหาวิทยาลัยได้ดังต่อไปนี้

1. นักวิชาการมุสลิมมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา
2. นักวิชาการมุสลิมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
3. นักวิชาการมุสลิมมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
4. นักวิชาการมุสลิมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
5. นักวิชาการมุสลิมมหาวิทยาลัยทักษิณ
6. นักวิชาการมุสลิมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. นักวิชาการมุสลิมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
9. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
10. นักวิชาการมุสลิมมหาวิทยาลัยมหิดล
11. นักวิชาการมุสลิมมหาวิทยาลัยรามคำแหง
12. มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับทราบความเป็นมาและปัญหาของสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ได้รับทราบบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังของนักวิชาการมุสลิม ในการแก้ไขปัญหาสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. ได้รับทราบเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง และบทบาทที่คาดหวังของนักวิชาการมุสลิม ในการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูวัฒนธรรมสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระเบียบการวิจัย

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และบทความที่เกี่ยวข้อง ในส่วนที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สภาพทั่วไปของสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) บุคคลที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์แบบเจาะจงกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญ (Key Information) คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้ และมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานการณ์สามจังหวัดชายแดนใต้ นักวิชาการมุสลิมที่สังกัดหน่วยงานของมหาวิทยาลัย

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยการศึกษาประเด็นคำถามจากวัตถุประสงค์ของการศึกษา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา ตลอดจนวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาของคำถามสามารถปรับได้ตามลักษณะของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยอาศัยวิธีการตั้งคำถามที่มีความเข้าใจง่าย เป็นคำถามแบบปลายเปิด ไม่มีลักษณะของคำถามนำ ซึ่งแนวคำถามทั้งหมดได้ผ่านการตรวจสอบ และผ่านการแก้ไขจากข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์เพื่อควบคุมงานวิจัย

2. สมุดและเทปสำหรับบันทึกข้อมูล เป็นเครื่องมือสำหรับการจดและบันทึกข้อมูลจากประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ทุก ๆ คำถามอย่างละเอียด ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะมีการนัดหมายล่วงหน้ากับผู้ให้สัมภาษณ์ก่อน ในเรื่องของเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของผลการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่ได้อจากการสัมภาษณ์เจาะลึกมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และจัดหมวดหมู่ โดยการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา การบรรยายจะเน้นเนื้อหาตามที่ปรากฏ โดยผู้ศึกษาไม่มีอคติหรือความรู้สึกของตัวเองเข้าไปพัวพัน ไม่เน้นการตีความหรือความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง จากนั้นจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบ (analytic comparison) สิ่งที่มีความเหมือนกัน (agreement) และสิ่งที่มีความแตกต่างกัน (disagreement) เพื่อให้ผู้อ่านงานชิ้นนี้ได้เข้าใจถึงคำตอบและความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลอย่างชัดเจน ผู้ศึกษาจึงได้นำเสนอผลการศึกษาเป็นไปในลักษณะการพรรณนาเชิงเหตุผล (logical analysis)

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ .2527. เอกสารประกอบการเรียนวิชาจิตวิทยาสังคม.กรุงเทพมหานคร.:
- ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
กรองแก้ว อยู่สุข .2542.พฤติกรรมมองการณ์.กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จิตยา สุวรรณชฎ .2537.สังคมวิทยา.ม.ป.ท. ไทยวัฒนาพานิช
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ.2522.จิตวิทยาสังคม.กรุงเทพมหานคร ศิริชัยการพิมพ์
มัย สุขเยี่ยม.2542. การพัฒนาประสบการณ์ชีวิตและสังคม .พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร.สำนักพิมพ์วังอักษร.
สุชา จันทระเฒ และสุรางค์ จันทระเฒ.2520.จิตวิทยา.กรุงเทพมหานคร แพร่พิทยา
อรรณณ อุทิสวรรณกุล.2521.บทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่ปรารถนาของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .ม.ป.ป.ท. ม.ป.พ.
- อุทัย หิรัญไธ .2526. สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยามานุษยวิทยา.กรุงเทพมหานคร โอเคียนส์ไตร์.
อมรา พงคาพิชญ .2521.มนุษย์กับสังคม.กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สุพัตรา สุภาพ.2528.สังคมวิทยา.กรุงเทพมหานคร. ไทยวัฒนาพานิช.
- รพี สุวรรณชฎ.2521. “อาจารย์มหาวิทยาลัยในประเทศไทย บทบาทหน้าที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวังและ
ความเครียดในบทบาท” ใน เอกสารวิชาการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.ม.ป.ท : โรงพิมพ์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- คณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์และรัฐประศาสนศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
และภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.2548. เอกสารประกอบการประชุม
วิชาการ “โลก รัฐ ท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21 การปะทะทางอารยธรรม ธรรมชาติ และท้องถิ่นนิยม”
รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ศานติศาสน ศศากร ศรีณพงษ์ และอรณัฏ นิยมสุข .2551.
องค์ความรู้มุสลิมศึกษาในประเทศไทย พ.ศ.2518-2550. ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หางหุ้นส่วนจำกัด มาร์ค เอ็ม พรินดิง.
- คณะกรรมการจัดการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในส่วนภูมิภาค ประจำปี 2548 ภาคใต้.
2549.การสร้างความสมานฉันท์และร่วมกันฟื้นฟูท้องถิ่นภาคใต้ สงขลา บริษัท มาสเตอร์พีช แอนด์
โครเชท จำกัด
- ดร.จริญ มะลูลีม ดร.กิตติมา อมรทัต และ นางสาว พรพิมล ศรีโชติ.2538. การเข้ามาของศาสนาอิสลามสู่ประเทศไทย
รายงานการวิจัย (ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม บทที่ 2) 2538.
- นายดาวิณี ขา .2548. ความคิดเห็นและพฤติกรรมของผู้นำศาสนาที่มีต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3
จังหวัดชายแดนใต้ (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์)
- นางสาวพรพิไล จุลณทัศน์ จุฬาลักษณ์ ถาวรพิทักษ์ และจิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์ .2532.
ทัศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อทางราชการและเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- พิเชษฐ ทองศรีนุ่น.2536.ไทยมุสลิมกับความมั่นคงแห่งชาติ ศึกษากรณีชาวไทยในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- นายณัฏฐ์ดิณ อูมา .2541.บทบาทจริงของผู้นำศาสนาอิสลามต่อการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมประชาธิปไตย
ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดนราธิวาส ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- นางสาวจิระนันท์ ช่อนกลิ่น .2543. บทบาทศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการแก้ไขปัญหา
ความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ดร.จริญ มะลูลีม ดร.กิตติมา อมรทัต และนางสาว พรพิมล ศรีโชติ .2538.มุสลิมไทยกับการปกครองของรัฐบาล
(ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม บทที่ 5)

โครงการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

นายเทิดศักดิ์ ฤทธิชัย .2543. การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
 รศ.คณนรรจ์ ปากา และนายเกษตรชัย และหิม.2548.บทบาทผู้นำมุสลิมในการพัฒนาการศึกษาของสังคมมุสลิม
 ในจังหวัดชายแดนใต้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
 นายบัณฑิตย สะมะฮุน นายศักดิ์ดา ยูตะ และนายสมาน อิสมาแอล.2550. มุสลิมกับการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย
 ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 นายสงคราม ชื่นภิบาล .2518. การผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ วิทยานิพนธ์
 รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 นางกฤษณา บุระพงษ์ และ วรวิทย์ บารู .2546. สภาพชีวิตของครูสอนศาสนาอิสลาม รายงานวิชาการ
 ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ดร.จริญ มะลูลิม ดร.กิตติมา อมรทัต และนางสาวพรพิมล ตรีโชติ .2538. มุสลิมในภาคใต้ของประเทศไทยและ
 วัฒนธรรมอิสลาม รายงานการวิจัย ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม.
 คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ.2549. รายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์
 แห่งชาติ เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์.
 สุกรี หลั่งปู่ตะ อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต และคณะ.2548.ความต้องการที่แท้จริงของประชาชนใน 3 จังหวัด
 ชายแดนภาคใต้.
 สถานที่ปรึกษาเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ .2550.ชุมนุมปาฐกถาผู้นำองค์กรมุสลิมโลก. ยะลา:
 ยะลาการพิมพ์
 ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี.2549. บทบาทของศาสนิกในการสร้างความสมานฉันท์. พิมพ์ครั้งที่ 1.นครปฐม :
 สำนักพิมพ์กุสยัค.
 หอสมุดอิสลามยะลา.2003.สารสันนิบาตโลกมุสลิมถึงประชาชนชาวอเมริกัน.ศูนย์บริการสังคม มหาวิทยาลัย
 อิสลามยะลา:ปัตตานี
 ดร.อิสมาอีล ดุตตี จะปะเกีย.2004.อิสลามศาสนาแห่งสันติภาพ.พิมพ์ครั้งที่ 2.มูลนิธิฟื้นฟูมรดกอิสลาม
 ภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ประเทศไทย) : มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา.

عبد العزيز بن عبد الله بن باز. 1994م. قواعد في التعامل مع العلماء الرياض : دار الوراق للنشر.
 القرضاوي ، يوسف. 2001م. في فقه الأولويات دراسة جديدة في ضوء القرآن والسنة. بيروت : مؤسسة الرسالة.
 محمد السيد يوسف. 2002م. منهج القرآن في إصلاح المجتمع القاهرة : دارالسلام
 القرآن الكريم. 1996م. شركة صخر لإنتاج الحاسب الآلي.
 الحديث الشريف. 1419م. الأردن : مركز التراث بأبحاث الحاسب الآلي.
 آمنة محمد نصير (الدكتورة). 1989م. إنسانية الإنسان في الإسلام. القاهرة : دارالشروق.
 الجبوري ، جميل عائد علي. 1991م. دراسات في الحضارة الإسلامية. المدينة المنورة : جامعة الملك عبد العزيز.
 الزحيلي ، وهبة. 1998م. القرآن الكريم بين التشريع وخصائصه الحضارية. بيروت : دارالفكر المعاصر.
 السباعي

Dr.Ahmad Omar Chapakia.2000.Politic Thai Dan masyarakat Islam di selatan Thailand.Kedah : Darul aman.
 Chaloeontiarana T. Thailand : The Politics of Despotism Paternalism Bangkok : Social Science
 Association.1979.
 Koch .M. “Pattani and the Development of a Thai State” in Journal of the Malayan Branch of the Royal
 Asiatic Society , Vol.L, Part 2 ,1977.

Annual World Muslim Conference 2010 Chindia and Middle East: World Economic Centre?

การนำเสนอบทความวิชาการเกี่ยวกับโลกมุสลิม
เรื่อง กระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมในพหุสังคมอิสาน

โดย นายจิรศักดิ์ โสธำน

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้เขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างชุมชนของชาวไทยมุสลิมอิสาน ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวไทยมุสลิมอิสานกับกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมอื่นๆ ในภาคอีสาน โดยใช้พื้นที่ชุมชนมุสลิมมัสยิดนูรุลอีมาน ต.ระแงง อ.ศิขรภูมิ จ.สุรินทร์ เป็นพื้นที่วิจัยตัวแทนชุมชนมุสลิมในภาคอีสาน

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมในพหุสังคมอิสานถูกสร้างขึ้นด้วยกลไกสำคัญต่างๆประกอบด้วยกัน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง คือ การสร้างคุณค่าและความศรัทธาร่วมกัน โดยผ่านการให้หลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม บทบาทของมัสยิด รวมทั้งบทบาทของสุสานมุสลิมหรือ กุบรูร ซึ่งกลไกเหล่านี้ได้นำมาสู่การรวมกลุ่มของชุมชนมุสลิมบนพื้นฐานความศรัทธาร่วมกัน ส่วนที่สอง ได้แก่ การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม เป็นส่วนที่ถูกสร้างขึ้นผ่านภาพลักษณ์ทางกายภาพเพื่อให้ความเป็นมุสลิมมีความเด่นชัด และส่วนสุดท้าย การธำรงรักษาและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมุสลิม นอกจากนั้น ในส่วนของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนมุสลิมกับกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมอื่นๆ ซึ่งการวิจัยพบว่าการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนมุสลิมกับกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมอื่นๆ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้าน กล่าวคือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านการเมืองการปกครอง 3) ด้านสังคม ศาสนา วัฒนธรรม

อย่างไรก็ดี ผลการศึกษายังพบว่า ชุมชนมุสลิมกับชุมชนต่างวัฒนธรรมอื่นๆ ยังมีเส้นแบ่งทางชุมชนอยู่บ้าง ซึ่งเส้นแบ่งนี้มักจะเกิดจากปัจจัยทางศาสนาเป็นตัวตั้ง แต่กระนั้นการวิจัยพบว่า การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวมุสลิมและชุมชนวัฒนธรรมอื่นๆ ยังเกิดขึ้นได้ โดยผ่านการเคารพและการยอมรับในความแตกต่างทางความเชื่อ การช่วยเหลืออุปถัมภ์ค้ำจุนต่อกัน การรู้จักคุ้นเคยกัน ความเป็นเครือญาติ การประนีประนอมและการอดกลั้นต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากผลกระทบทางการเมืองท้องถิ่น การใช้ภาษาไทยกลางและภาษาอีสานในการสื่อสาร ตลอดจนการเคารพในขอบเขตของการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาและสังคม

Abstract

The purposes of this qualitative research were to study the construction of a Muslim community in the pluralistic society of Isan, and to study the interaction between Thai-Isan Muslim community and other cultural groups in the region. The study focused on the Nur-Al-Iman Islamic Mosque community in Rangang sub-district, Srikhoraphoom district, Surin province.

The study found that the Muslim community construction in the pluralistic society of Isan is done by several important mechanisms. The first mechanism is the construction of common values and faith. The second mechanism is the creation of Muslim identity. Muslim identity is constructed through physical appearing. The last Muslim community construction mechanism is to maintain and strengthen the community.

With regards to Muslim interrelations with non-Muslim communities, the study found three types of interrelations, including 1) economic relation 2) political relation 3) social, religious, and cultural relations.

The study, however, found that there is a distance between Muslim communities and other cultural communities, which mostly occurs from religious issues. Nevertheless, the relationship between Muslim communities and other cultural communities are maintained by mutual respect, acceptance and assistance, familiarization, kinship, compromise, political toleration, use of common languages such as central Thai and Srikhoraphoom languages, and the understanding of the boundaries and limitations of those with different faiths in the participation in religious and social activities.

กระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมในพหุสังคมอีสาน
(THE CONSTRUCTION OF MUSLIM COMMUNITY
IN THE PLURALISTIC SOCIETY OF ISAN)

นายจิรศักดิ์ โสสาน

ที่มาของปัญหา (rational)

กล่าวโดยทั่วไป สังคมมุสลิมในประเทศไทยถือว่าเป็นสังคมที่ได้ชื่อว่า “พหุสังคม” สังคมหนึ่ง กล่าวคือ เป็นสังคมที่มีหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา ชนชาติพันธุ์ และที่มาของบรรพบุรุษ เป็นต้น นอกจากนี้ การดำเนินชีวิตประจำวันของชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิมที่อาศัยในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มักถูกมองว่าเป็นผู้สร้างปัญหาและอุปสรรคต่อการเมืองการปกครอง และการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด และเป็นปัญหาชนกลุ่มน้อยที่เนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อตามความรู้สึจากคนกลุ่มใหญ่ และมีความพยายามรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มเอาไว้ ซึ่งมักจะพบว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้มีระบอบปัญหาความขัดแย้งความรุนแรงเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และที่สำคัญชาวไทยมุสลิมยังถูกบุคคลที่อยู่นอกศาสนาอิสลามมองว่าเป็นกลุ่มแปลกแยกและแตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคมที่นับถือพุทธศาสนา หรือมองความเป็นกลุ่มก้อนอย่างเหนียวแน่นในกลุ่มของชาวไทยมุสลิมว่าเป็นสังคมปิดและไม่ต้อนรับผู้อื่น

ในประเด็นนี้ เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2531) ได้อธิบายไว้ในหนังสือชื่อ “กลุ่มชาติพันธุ์: ชาวไทยมุสลิม” ซึ่งเป็นหนังสือภาษาไทยที่จะเป็นแหล่งอ้างอิงถึงความหมายทางชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิมว่า ชาวไทยมุสลิมจัดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยที่มีความแตกต่างจากชนกลุ่มใหญ่ 5 ประการ คือ แตกต่างในด้านเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณี และเนื่องจากอิสลามเป็นศาสนาที่แตกต่างจากศาสนาอื่นๆ มาก ถึงแม้ว่าในปัจจุบันปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งจะลดน้อยลงไปบ้างแล้วก็ตาม แต่ภาพรวมของความแตกต่างยังคงเด่นชัด กล่าวได้ว่าเด่นชัดกว่ากลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ในสังคมไทย

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างชาวไทยมุสลิมกับชาวไทยส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธ มีสาเหตุมาจากความเข้าใจไม่ดีพอในแง่มุมของศาสนาและวัฒนธรรม รัตติยา สาและ (2547) กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ความไม่เข้าใจของผู้นับถือศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมนั้นมีอยู่ไม่น้อย นอกจากนี้แล้ว ในกลุ่มชาวไทยมุสลิมด้วยกันเองยังพบว่า ชาวไทยมุสลิมก็ยังมี ความแตกต่างกันทางด้านแหล่งที่มาของบรรพบุรุษ ชาติพันธุ์ การปฏิบัติตามหลักการศาสนาที่แตกต่างกัน ในแง่ของการตีความเข้าใจในหลักคำสอนบางประการ อมรา พงศาพิชญ์ (2545) กล่าวสรุปถึงชาวไทยมุสลิมไว้ในหนังสือความหลากหลายทางวัฒนธรรม กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคมว่า หลายคนมองว่าชาวไทยมุสลิมเป็นชนมลายูที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย แต่แท้จริงแล้ว มีคนมุสลิมกระจัดกระจายอยู่ในหลายกลุ่มคือ กลุ่มที่มีบรรพบุรุษเป็นมลายูหรือมาเลย์ กลุ่มอาหรับเปอร์เซีย กลุ่มมุสลิมเชื้อสายชวา กลุ่มเชื้อสายจาม-เขมร กลุ่มที่มาจากเอเชียใต้ เช่น อินเดีย ปากีสถานและอัฟกานิสถาน รวมทั้งกลุ่มเชื้อสายจีนและจีนฮ่อมุสลิม กลุ่มที่มาจากประเทศบังกลาเทศ และพม่า เป็นต้น

ปัญหาความแตกต่างและกระบวนการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมอาจเห็นได้ชัดเจนในภาคอีสานของประเทศไทย กล่าวคือ ในภูมิภาคนี้ถึงแม้ว่าจะมีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่ไม่มากเท่ากับภาคใต้ ภาคกลาง

โครงการประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

ภาคเหนือ แต่ชาวไทยมุสลิมในปัจจุบันที่อาศัยอยู่ในภาคอีสาน ต่างมีความหลากหลายทางด้าน วัฒนธรรม ชาติพันธุ์พอสมควร

ชาวไทยมุสลิมอีสานมีจำนวนประชากรน้อยมาก เมื่อเทียบสัดส่วนของประชากรคนอีสานส่วนใหญ่ซึ่งนับถือพุทธศาสนา ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจประชากรมุสลิมในภาคอีสานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ณ วันที่ 1 เมษายน 2543 มีจำนวน 18,069 คน¹ เป็นชาย 6,844 คน หญิง 11,225 คน (แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย, 2547) คำถามที่ตามมาคือแล้วมุสลิมอีสานจะสามารถดำรงไว้ซึ่งความเป็นมุสลิม และมีกระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมของเขาได้อย่างไร เพราะเมื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของมุสลิมอีสานจะพบว่า มุสลิมอีสานกลุ่มแรกเป็นชาวปาตานจากประเทศปาเกสถาน ปัจจุบันที่อพยพมาอาศัยอยู่ในภูมิภาคนี้มีมาตั้งแต่หลังจากช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมา พร้อมกับการสร้างทางรถไฟสายอีสานตอนล่างขามดงพลูยาเย็น (นครราชสีมา-สุรินทร์-อุบลราชธานี) ในปี พ.ศ. 2443 (ค.ศ. 1900) (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2527) จนกระทั่งถึงปัจจุบันที่มีมุสลิมเชื้อสายต่างๆ ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสาน นับว่าเป็นเวลาหลายทศวรรษที่มุสลิมอีสานตั้งหลักแหล่งอยู่ในดินแดนอีสาน (ปรีดา ประพฤติกอบ, 2527)

ในสภาพความเป็นจริง จะเห็นได้ว่าสภาพความเป็นอยู่ของชาวไทยมุสลิมในภาคอีสานอาศัยอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายในกระแสโลกยุคใหม่ ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ของภาคอีสานประมาณร้อยละ 85 เป็นชาวไทยอีสาน (ไทย-ลาว) แต่กลุ่มภาษาที่จัดอยู่ในกลุ่มตระกูลไทย-ลาวอื่นๆ ที่ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในทุกจังหวัดของภูมิภาค มีมากกว่า 10 กลุ่ม นอกจากนี้ยังมีชาวไทยภาคกลาง ซึ่งเป็นข้าราชการและประชากรที่อพยพมาเพื่อประกอบอาชีพอยู่ตามตัวจังหวัดและเทศบาล (เดิมเรียกเขตสุขาภิบาล) ต่างๆ รวมกับคนจีน มุสลิม อินเดีย และญวน ซึ่งเป็นผู้อพยพและเกิดในประเทศไทย (ไพฑูรย์ มีกุล, ม.ป.ป.) ลักษณะความหลากหลายของกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ ที่ต้องอาศัยอยู่ด้วยกันเช่นนี้ สามารถกล่าวได้ว่า ภาคอีสาน หมายถึงสังคมที่เรียกว่า “พหุสังคม” มีพหุภาพคือ มีลักษณะหลากหลายในแง่สังคมวัฒนธรรมแต่ก็มีเอกภาพสูง

การที่ชุมชนชาวไทยมุสลิมอีสานได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมอื่นๆ ในภาคอีสานมาเป็นเวลาหลายทศวรรษมาแล้ว ผสมกับเหตุการณ์ปัจจุบันที่ส่งผลให้มุสลิมทั่วโลกและในประเทศไทยอาจถูกสังคมทั่วไปมองว่าเป็นชนวนแห่งปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จนทำให้ภาพของสังคมมุสลิมเป็นสังคมที่น่ากลัว เป็นสังคมที่ไม่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ด้วยเหตุผลและข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงมีความสนใจที่จะอธิบายถึงการปฏิสัมพันธ์ของชาวไทยมุสลิมอีสาน ทั้งระดับปัจเจกและชุมชนกับพื้นที่ต่างวัฒนธรรมท่ามกลางความเป็นพหุสังคมอีสาน และรวมทั้งพยายามทำความเข้าใจกับความหลากหลายของชาวไทยมุสลิมอีสานในด้าน ชาติพันธุ์ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจนการศึกษากระบวนการสร้างชุมชนของชาวไทยมุสลิมอีสาน ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีในการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนชาวไทยมุสลิมกับกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมอื่นๆ เพื่อสันติสุขของสังคมประเทศไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

¹ ปัจจุบันจำนวนประชากรมุสลิมในประเทศไทยมักมีการกล่าวอ้างตัวเลขตั้งแต่ 6 ล้านคน 8 ล้านคน หรือ 10 ล้านคน แต่ในความเป็นจริงยังไม่มียุทธศาสตร์หรือองค์กรใดทำการสำรวจอย่างเป็นทางการ แม้แต่ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หรือ สำนักจุฬาราชมนตรีก็ตาม ในการนี้ www.islamicpopulation.com ได้ระบุว่า ในปี 2008/2551 ประชากรมุสลิมในประเทศไทยมีทั้งหมด 6.5 ล้านคน คิดเป็น 10% ของประชากรไทยทั้งหมด 66.1 ล้านคน

วัตถุประสงค์ (Objectives)

- เพื่อศึกษากระบวนการสร้างชุมชนของชาวไทยมุสลิมอีสาน ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม
- เพื่อศึกษาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวไทยมุสลิมอีสาน กับกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมอื่นๆ ในภาคอีสาน

วิธีการศึกษา

● รูปแบบการศึกษา (Study design)

เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นให้เห็นถึงความหลากหลายของชุมชนชาวไทยมุสลิมอีสานและกระบวนการสร้างชุมชนของชาวไทยมุสลิมอีสาน ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวไทยมุสลิมอีสานกับกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมอื่นๆ ในภาคอีสาน

● ประชากรศึกษา/กลุ่มตัวอย่าง (Study subjects)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นระดับชุมชน คราวเรือน และปัจเจกบุคคลมีทั้งมุสลิมและกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ที่อาศัยในชุมชนเทศบาลตำบลระแงง อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์

เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้มีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้นำกลุ่มมุสลิม ผู้นำกลุ่มวัฒนธรรมอื่น ผู้ทรงคุณวุฒิ นักการเมืองท้องถิ่นและนักการเมืองระดับประเทศ

กลุ่มที่ 2 ชาวบ้านมุสลิม เขตเทศบาลตำบลระแงง ในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายนี้มีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ หัวหนาคีวเรือน และปัจเจกบุคคลทั้งเพศหญิง เพศชายที่เป็นมุสลิม เชื้อสายต่างๆ รุ่นเก่าที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป และชาวมุสลิมรุ่นใหม่ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ลงมา

กลุ่มที่ 3 กลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ประกอบด้วย ชาวเขมร ชาวจีนรุ่นเก่า ทั้งเพศหญิง เพศชายที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป และชาวเขมร ชาวจีนรุ่นใหม่ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ลงมา

สาเหตุที่ทำให้เลือกกลุ่มเป้าหมายลักษณะเช่นนี้ก็ คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถที่จะอธิบายถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงจากอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ ในขณะเดียวกัน บุคคลที่มีช่วงอายุดังกล่าวก็น่าจะมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ตลอดจนการรวมกิจกรรมทางสังคมด้วยกันมาก่อน

● สถานที่ศึกษา (Setting)

ชุมชนมุสลิมบุรีรัมย์ ซึ่งตั้งอยู่ที่ เขตเทศบาล ต.ระแงง อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์ เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาชุมชนมุสลิมในภาคอีสาน เนื่องจากมีชาวมุสลิมอาศัยอยู่มาเป็นเวลานาน อีกทั้งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ซึ่งสังเกตได้จาก การมีศาสนสถานที่อยู่ชุมชนเดียวกัน และมีความใกล้ชิดกันมาก กล่าวคือ มีมัสยิด วัด ศาลเจ้าจีน ศูนย์เผยแพร่ศาสนาคริสต์ (บ้านสันติสุข) ปราสาทขอม ในบริเวณที่แทบจะกล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่เดียวกัน โดยที่ชุมชนนี้มีจุดเด่น คือ เป็นพื้นที่ที่กลุ่มมุสลิมรุ่นแรกๆ ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในภาคอีสาน ซึ่งสามารถมองเห็นพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงได้ และปัจจุบันได้มีมุสลิมหลายเชื้อสายที่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้คือมุสลิมเชื้อสายปาตานี มุสลิมเชื้อสายมลายู มุสลิมเชื้อสายเบงกาลี (พม่า) มุสลิมพื้นเมืองเดิม (คนอีสานที่เข้ารับศาสนาอิสลามใหม่) นอกจากนี้ยังมีคนจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มีความหลากหลายทาง

วัฒนธรรม เช่น มีการจัดงานวิ่ง ซึ่งเป็นงานประจำปีของคนจีน การทำบุญในเทศกาลต่างๆ ของชาวพุทธ และการประกอบศาสนกิจที่สำคัญของกลุ่มชาวมุสลิม เป็นต้น นอกจากนี้ ชุมชนแห่งนี้ถือเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มวัฒนธรรมหลากหลายอาศัยรวมตัวในเขตเดียวกันมาช้านานตั้งแต่กลุ่มชาวเขมร ชาวลาว ชาวญวน ชาวจีนและชาวมุสลิมแต่ก็เป็นสังคมมีเอกภาพสูง มีวิถีชีวิตร่วมกันอย่างสันติ

● เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล (Measurements and data collection)

ในงานเขียนชิ้นนี้ ผู้วิจัยในฐานะนักวิจัยได้มีโอกาสเข้าไปคลุกคลี สัมผัสพื้นที่ที่วิจัยหลายครั้ง เพื่อศึกษาพลวัตชุมชนและเก็บข้อมูลเพื่อนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในงานเขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม พ.ศ. 2552 ซึ่งผู้วิจัยได้พยายามศึกษาข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้รู้ในส่วนต่างๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมนุรุลอิมาน โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

● การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ทำไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลจะอาศัยประเด็นคำถามเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งใช้กรอบความคิดในการศึกษาในการจัดลำดับความสัมพันธ์และลำดับความเชื่อมโยงของข้อมูล โดยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลภายใต้บริบทของชุมชน ในลักษณะของภาพรวม (Holistic) ในลักษณะวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลของครอบครัวต่างๆ ในหมวดเดียวกันเพื่อหาข้อสรุป หลังจากนั้นนำข้อมูลมาแจกแจงพร้อมกับตีความโดยใช้แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอภิปรายปรากฏการณ์ที่ศึกษา จนได้ข้อสรุปจึงเขียนรายงานในที่สุด

ในการนี้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินไปพร้อมๆ กับการตรวจสอบข้อมูลทุกขั้นตอน ตั้งแต่ช่วงเริ่มเก็บข้อมูลจนกระทั่งขั้นตอนสุดท้าย ในการประมวลผลและการวิเคราะห์ในภาพรวม หากพบว่าข้อมูลประเด็นใดมีความขัดแย้งเกิดขึ้น หรือข้อมูลยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจะใช้วิธีการตรวจสอบเนื้อหาที่มีอยู่เป็นเบื้องต้น หรือบางครั้งก็ต้องมีการสัมภาษณ์หรือบางโอกาสก็ต้องไปเก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติมอีกครั้งซึ่งจะทำให้ในลักษณะเช่นนี้เงินกว่าข้อมูลจะมีความสมบูรณ์และถูกต้องมากที่สุด

ผลการศึกษา (Results)

1. ปฐมบทแห่งชุมชนมุสลิมนุรุลอิมาน

จากหลักฐานและคำบอกเล่าทำให้ผู้วิจัยทราบว่าบริเวณที่เป็นที่ตั้งของเขตเทศบาลตำบลระแงง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบัน คือ พื้นที่ที่อดีตเป็นแหล่งชุมชนของมุสลิมรุ่นแรกๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนอีสาน โดยเฉพาะกลุ่มมุสลิมเชื้อสายปาตาน ความเป็นมาของมุสลิมคนแรกผู้วิจัยได้รับการสนทนากับคุณครูณ ประธาน หรือชื่อที่ชาวบ้านที่นี่เรียกท่านว่า “พ่อก้านนดอกดิน” เพราะว่าท่านเคยเป็นก้านคนแรกของมุสลิม และเป็นผู้ที่มีบทบาทค่อนข้างสูงในการวางรากฐานทางการเมืองให้กับมุสลิมสหัสขันธ์ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ครอบครัวของท่านต่างมีบทบาททางการเมืองเกือบจะทุกคน ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนคือ ลูกสาวของท่าน คือคุณฟาริดา (ประธาน) สุไลมาน² ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุรินทร์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งท่านเป็นภรรยาของคุณมุข สุไลมาน อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานีหลายสมัย ท่านเล่าอย่างตั้งใจว่า

² ปัจจุบัน (ปี 2553) คุณฟาริดา สุไลมาน เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสุรินทร์ สังกัดพรรคมาตุภูมิ

มุสลิมคนแรกที่มาอยู่ที่นั่นคือคุณพ่อของท่าน ชื่อ นายอันตรธาน ประธาน หรือ “อาสรัตธาน” เป็นมุสลิมปาตานอพยพมาจากหมู่บ้านชายแดนติดปาเกีสถาน ติดกับประเทศอัฟกานิสถานปัจจุบัน แต่จำไม่ได้แล้วว่ามาจากหมู่บ้านอะไร แต่รู้เพียงอย่างเดียวว่า เป็นหมู่บ้านที่อิสระจากการปกครองของอังกฤษในขณะนั้น

นาย “อาสรัตธาน” เข้ามาอยู่ในเขตอำเภอสัตหีบในช่วงที่มีการสร้างทางรถไฟสายอีสานใต้ ในปี พ.ศ. 2468 หรืออาจจะก่อนหน้านั้น ขณะนั้นอายุประมาณ 14-15 ปี ก่อนเดินทางมาถึงที่นี่ พ่อท่านเล่าว่า “พ่อของผมเดินทางจากบ้าน โดยเรือ มาขึ้นท่าที่หาดใหญ่ จากนั้นก็มาอยู่ที่บางเลน จังหวัดนครปฐม ความตั้งใจแรกที่พ่อมาเมืองไทยในขณะนั้นคือ มาตามหาน้องชายที่มาอยู่เมืองไทยก่อน เหมือนกับอาที่มาจากเมืองไทยก่อนที่พ่อจะเดินทางมาเช่นกัน” สาเหตุหนึ่งก็คือการมาแสวงโชคทำมาหากินเหมือนกับมุสลิมเชื้อสายปาตานคนอื่นๆ ที่เดินทางมาอยู่เมืองไทย เพราะในประเทศบ้านเกิดมีความลำบากในการประกอบอาชีพมาก เนื่องจากประเทศอยู่ในภาวะสงคราม และเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศยังจัดว่าเป็นประเทศยากจนอยู่มาก

“ในการมาอยู่ครั้งแรก พ่อเข้ามาเป็นยามเฝ้าตลาด (ตลาดสัตหีบในปัจจุบัน) เพราะว่าเป็นคนต่างดาว หลังจากนั้นก็ได้มาแต่งงานกับคุณแม่ ชื่อ นางต่วน ปาทาน (นามสกุลเดิม คือ กัมพูชา เพราะเป็นคนพนมเปญ ประเทศกัมพูชา นับถือศาสนาพุทธ) แม่เคยแต่งงานกับมุสลิมเชื้อสายจาม มีลูกด้วยกัน 2 คน และมาอยู่เมืองไทยหลังจากแยกกับสามีคนเก่าแล้ว จึงมาแต่งงานกับคุณพ่อของผม และมีลูกด้วยกัน 6 คน ซึ่งพ่อท่านบอกคิดเป็นลูกคนโต”

“นอกจากหันมาทำอาชีพขายเนื้อแล้ว ยังหันมาทำางข้าวรับซื้อข้าวเปลือกและต้นข้าวเขียว (ต้นกลาขาว) จากชาวบ้านด้วย แต่ผมได้มาขายกิจการต่อจากพ่อในภายหลัง”

ท่านันตรธานเล่าว่า “ในช่วงนั้น ผมได้เข้ามาขายกิจการที่พ่อทำไว้ตั้งแต่ รับซื้อข้าว ทำเนื้อ และเป็นกำนันจนเป็นพื้นฐานให้กับครอบครัวเข้ามาสู่แวดวงทางการเมืองจนถึงปัจจุบัน” และหลังจากนั้น ชุมชนชาวมุสลิมก็ได้ขยายประชากรและโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้นในเวลาต่อมา

ในระยะเวลาต่อมา นอกจากชาวมุสลิมเชื้อสายปาตานจะเป็นกลุ่มแรกที่อพยพมาอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลระแงงในปัจจุบันแล้ว ยังมีชาวมุสลิมเชื้อสายต่างๆ เริ่มอพยพเข้ามาอาศัยในชุมชน เช่น มุสลิมเชื้อสายมลายู จากภาคใต้และภาคกลาง มุสลิมเชื้อสายเบงกาลีจากประเทศพม่า และกลุ่มมุสลิมมออลัฟที่เป็นชาวทองถิ่นเดิมเช่น ชาวเขมร ชาวกูย ชาวลาว ที่หันมารับอิสลามโดยการแต่งงานกับชาวมุสลิม หรือรับอิสลามโดยการศึกษาศาสนาอิสลามแล้วเกิดศรัทธายอมรับ ก็ถือว่าเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วก็จะพบว่า กลุ่มมออลัฟเป็นกลุ่มที่มีมาแต่เดิม กล่าวคือ มีมาตั้งแต่การขยายชุมชนในยุคแรกๆ เพราะมุสลิมในยุคแรกมักมีโอกาสดูแลแต่งงานกับหญิงชาวทองถิ่นเดิม สืบเนื่องจากประวัติศาสตร์การเข้ามาของกลุ่มมุสลิมเชื้อสายปาตานว่า ในระยะแรกๆ ของชาวปาตาน มิได้มีจุดมุ่งหมายว่าจะตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย หรือในภาคอีสานแต่อย่างใด แต่ละคนมุ่งหวังที่จะประกอบอาชีพรวบรวมเงินทองได้พอสมควรแล้ว ก็จะเดินทางกลับประเทศของตนเอง บางคนอาจจะมีการครอบครัวอยู่แล้วที่บ้านเกิดเมืองนอน แต่ต่อมาเห็นว่าประเทศไทยนี้น่าอยู่ อุปนิสัยใจคอของคนในท้องถิ่นมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และให้ความเป็นมิตรแก่กระทั่งคนต่างดาว กอปรกับการทำมาหากินก็คล่องตัวดี ไม่มีปัญหา และส่วนใหญ่ชาวปาตานที่เข้ามาในภาคอีสานเป็นหนุ่มวัยฉกรรจ์ ด้วยเหตุนี้ จึงตัดสินใจแต่งงานกับหญิงชาวพื้นเมืองในภาคอีสานในที่สุด และบันทึกหน้าประวัติศาสตร์มุสลิมที่ราบสูงในลุ่มแม่น้ำโขงก็ได้โดดเด่นนับแต่นั้นมา

โครงการประชุมวิชาการ โลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

การปรากฏตัวขึ้นของชุมชนมุสลิมนุรูลอิมาน ท่ามกลางกระแสความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรมภายใต้โลกสมัยใหม่ในเขตพื้นที่ชุมชนศิครภูมิ จังหวัดสุรินทร์ นับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจและน่าศึกษาอย่างยิ่งว่า ด้วยเหตุผลใดและปัจจัยใดในกระบวนการสร้างชุมชนที่ส่งผลให้ชุมชนแห่งนี้สามารถสร้างความเข้มแข็งในชุมชนมุสลิมนุรูลอิมานจนกระทั่งปัจจุบัน

2. การสร้างคุณค่าและความศรัทธาร่วมกันในชุมชนมุสลิมนุรูลอิมาน

การสร้างคุณค่าและความศรัทธาร่วมกันในชุมชนมุสลิมนุรูลอิมานเกิดขึ้นมาพร้อมบทบาท และกิจกรรมของมัสยิดซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนมุสลิม และเป็นพื้นที่สาธารณะที่ทุกคนมีสิทธิในการใช้บริการร่วมกัน ดังนั้น มัสยิดจึงเป็นศูนย์กลางที่ชาวมุสลิมใช้เพื่อสร้างกลไกต่างๆ ที่จะนำมาซึ่งความศรัทธาร่วมของสมาชิกชุมชน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 กำเนิดมัสยิดนุรูลอิมาน

มัสยิดนุรูลอิมาน เป็นมัสยิดเพียงแห่งเดียวของจังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้มัสยิดแห่งนี้ไม่ใช่จะเป็นแค่ศูนย์กลางของชุมชนมุสลิมในเขตเทศบาลตำบลระแงง หรืออำเภอศีขรภูมิเท่านั้น แต่มัสยิดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนมุสลิมทั้งจังหวัดสุรินทร์ ดังนั้น ถ้าจะกล่าวโดยสรุปแล้ว สภาพความเป็นจริงของชุมชนมุสลิมซึ่งผู้วิจัยได้ให้สัมภาษณ์ว่า “มัสยิดคือศูนย์กลางของชุมชนมุสลิม” ก็จะหมายถึง ชุมชนมุสลิมนุรูลอิมานที่มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์ในทุกอำเภอ ที่มีมุสลิมอาศัยอยู่ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอจอมพระ อำเภอสำโรงทาบ อำเภอสังขะ อำเภอท่าตูม อำเภอรัตนบุรี อำเภอศีขรภูมิ อำเภอปราสาท อำเภอลำดวน ซึ่งความหมายนี้จะกว้างกว่าที่จะมาจำกัดอาณาเขตของชุมชนมุสลิมเฉพาะที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น ซึ่งมีมุสลิมนุรูลอิมาน มีสัปบุรุษทั้งหมด 170 คน

“นุรูลอิมาน” แปลมาจากภาษาอาหรับ 2 คำ คือ คำว่า “นุร” หมายถึง รัศมี และคำว่า “อัลอิมาน” หมายถึง ศรัทธา ดังนั้นมัสยิดแห่งนี้จึงหมายถึง “รัศมีแห่งพลังศรัทธา” ตั้งอยู่ที่ถนนเทพนิมิตร หมู่ที่ 2 ตำบลระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ติดกับศาลเจ้าพ่อศีขรภูมิ (ศาลเจ้าชาวจีน) ได้รับการขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องจากจังหวัดสุรินทร์ เลขทะเบียนที่ 1/2527 จดทะเบียนเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2527 มีเนื้อที่ทั้งหมด 1 ไร่ 3 ตารางวา เป็นที่ดินเดิมของนายอัครคาน ประธาน มุสลิมคนแรกในชุมชน บิดาของกำนันดรุณ ประธาน เป็นผู้บริจาคที่ดินให้มัสยิด ในบริเวณมัสยิดยังประกอบไปด้วย “กุบур” สุสานมุสลิมซึ่งเป็นที่ฝังศพของมุสลิมในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียงอยู่ด้วย

ประวัติความเป็นมาของมัสยิดนุรูลอิมาน มีความน่าสนใจไม่น้อยในเรื่องการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิมกับกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ โดยเฉพาะ กลุ่มชาวเขมร กล่าวคือ มัสยิดแห่งนี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2524 โดยชาวเขมรเป็นผู้ก่อสร้าง ริเริ่มการก่อสร้างโดยกำนันดรุณ ประธาน ซึ่งก่อนจะสร้างมัสยิด ท่านกำนันดรุณ ประธาน กล่าวถึงที่มาของการสร้างมัสยิดว่า

“วันหนึ่งในช่วงเดือนบวช (รอมฎอน พ.ศ.2524) ผมได้ฝันว่ามีคนมาบอกให้สร้างมัสยิดขึ้น และให้รีบสร้างให้เสร็จทันวันอีดิฮ์ฮฺญา (เวลาห่างจากเดือนรอมฎอน ประมาณ 2 เดือน 10 วัน) และให้เรียกรเงินเฉพาะจากเครือญาติในเขตจังหวัดสุรินทร์เท่านั้น”

“แต่ก่อนพ่อของผม (นายอัครคาน ประธาน) ไม่ได้คิดจะสร้างมัสยิด คิดเพียงแต่ว่าจะสร้างกุบур พ่อบอกว่า “จะสร้างมัสยิดทำไม มีเพียงมุสลิมครอบครัวเดียวอยู่ที่นี่ เพราะตอนนั้นที่บ้านก็มีที่สำหรับละหมาด ที่เรียกว่า “เตลา” อยู่แล้ว”

สาเหตุอีกประการหนึ่งในการก่อสร้างมัสยิด คือ จากการที่พ่อกำนันครุณ ประธาน ได้มีโอกาสสัมผัสเรียนรู้ความเป็นอยู่ของมุสลิมทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งนับว่าเป็นจังหวัดที่มีมุสลิมอยู่มายาวนาน และได้ชื่อว่าเป็นพื้นที่ของชุมชนมุสลิมที่สำคัญของประเทศไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน จึงน่าที่จะมีส่วนสำคัญไม่น้อย ที่ส่งผลให้กำนันครุณ เกิดความคิดในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงชุมชนมุสลิมที่ท่านเป็นผู้นำอยู่ ให้เป็นชุมชนเหมือนกับชุมชนมุสลิมในที่ต่างๆ ที่ท่านได้รู้จักก็ได้

2.2 คุฏบะฮ์วันศุกร์: กลไกขับเคลื่อนพลังในชุมชน

ในการนี้ เมื่อพิจารณาถึงบทบาทและกิจกรรมที่ปรากฏในมัสยิดนูรุลอิมาน ก็สามารถกล่าวได้ว่ามัสยิดแห่งนี้ได้มีการสร้างกิจกรรมและขยายบทบาทของมัสยิดในหลายส่วนด้วยกัน ผู้วิจัยขอเรียกกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ว่า “กลไก” ซึ่งมีมัสยิดมีอยู่หลายประการด้วยกัน กลไกที่กล่าวถึงนี้ นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการสร้างคุณค่าและสร้างความสรัทธาร่วมของมุสลิมในชุมชนให้หันมาร่วมมือ และสร้างความเป็นปึกแผ่นในชุมชนมัสยิดนูรุลอิมานได้อย่างน่าสนใจ ได้แก่ การละหมาดวันศุกร์และการปาฐกถาธรรมประจำวันศุกร์ หรือที่เรียกว่า “คุฏบะฮ์” ความสำคัญของคุฏบะฮ์และการละหมาดวันศุกร์ประจำสัปดาห์ ตามคติความเชื่ออิสลาม ถือว่าวันศุกร์คือวันที่สำคัญที่สุดในรอบสัปดาห์ นอกจากการละหมาดวันศุกร์ที่เป็นผลบังคับกับชายมุสลิมที่บรรลุนิติภาวะ (หมายถึง ต้องมีสุกิจเคลื่อนออกมา หรือถ้าเป็นสตรีต้องมิประจำเดือน) ให้ละหมาดที่มัสยิด แต่ในภาคอีสาน เนื่องจากชุมชนมุสลิมเกือบทั้งหมดไม่มีสถาบันสอนศาสนาอย่างเป็นระบบ เช่น โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามประจำมัสยิด หรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่เรียกว่า ปอเนาะ ดังนั้น โอกาสที่มุสลิมอีสานจะได้รับการศึกษาและการถ่ายทอดความรู้จึงอยู่ที่บทบาทของมัสยิด โดยเฉพาะคุฏบะฮ์วันศุกร์ที่เป็นกลไกในกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้อิสลามแก่สมาชิกในชุมชนได้ดีที่สุด นอกจากนี้ การละหมาดวันศุกร์ในชุมชนมุสลิมอีสานไม่เพียงมุสลิมชายเท่านั้นที่ต้องมาละหมาดร่วมกันตามบทบัญญัติ แต่สตรีมุสลิมก็ถือว่ามีความจำเป็นเท่าๆ กันที่จะต้องมาร่วมละหมาดวันศุกร์และรับฟังคุฏบะฮ์ ซึ่งถือว่าไม่เป็นข้อกำหนดแก่สตรีมุสลิมแต่ประการใด อันเนื่องมาจากการศึกษาศาสนาที่จำเป็นแก่ทุกคน

ด้วยเหตุนี้ คุฏบะฮ์จะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า ขณะนี้ชุมชนมุสลิมที่นี้กำลังสนใจเรื่องอะไร มีปัญหาอะไร สามารถรับรู้ได้จากคุฏบะฮ์วันศุกร์ ด้วยเหตุนี้ การเรียนการสอนศาสนาอิสลามที่ผ่านคุฏบะฮ์ของมัสยิดนูรุลอิมานนับว่าเป็นกลไกที่ได้รับการยอมรับ แต่ทั้งนี้ก็ยังขึ้นอยู่กับผู้แสดงคุฏบะฮ์ด้วยว่าจะสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้ดีมากน้อยเพียงใด ดังนั้น คุฏบะฮ์เป็นกลไกสำคัญที่สุดประการหนึ่งต่อการกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกรวมให้เห็นถึงคุณค่าของศาสนา และคุณค่าของความสรัทธาร่วมกันในความเป็นพี่น้องในอิสลามของชุมชนได้เป็นอย่างดี

“ผมคิดว่าการที่เราจะต้องมาอยู่ในภาคอีสานซึ่งมุสลิมจัดว่าเป็นคนกลุ่มน้อยมาก ยิ่งในชุมชนของเรา (ศิครภูมิ) ที่แวดล้อมไปด้วยงานบุญ พิธีกรรมต่างๆ ของศาสนิกชนอื่นๆ เราจำเป็นต้องวางตัวให้ดี เราต้องเข้าใจว่า มุสลิมกับการเมืองเป็นอย่างไร นักการเมืองต้องวางตัวอย่างไร สิ่งใดบ้างที่กระทำได้ และสิ่งใดเป็นสิ่งที่ควรระวัง ผมก็จะสอนผ่านคุฏบะฮ์ เช่น ช่วงหาเสียงเลือกตั้ง ก็จะบอกกับสัปบุรุษว่าการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ในอิสลามเป็นอย่างไร การซื้อสิทธิ ขายเสียงเป็นบาปในอิสลามอย่างไรบ้าง ทั้งหมดคือหน้าที่ของผมที่พยายามทำเพื่อรักษาความเป็นมุสลิมของทุกคนเอาไว้ ผมรู้ว่า อีสานต่างจากภาคใต้บ้านเกิดของผมมาก ที่นั่นมุสลิมอยู่กันมาก ยิ่งสามจังหวัดชายแดนใต้ยิ่งไม่ต้องพูดถึง และผมคิดว่าประเด็นในคุฏบะฮ์ของที่นี่คงแตกต่างกับสังคมมุสลิมภาคใต้อยู่บ้างบางเรื่อง โดยเฉพาะการกล่าวถึง

บทบาทของคนกลุ่มน้อย และการดำเนินชีวิตท่ามกลางประเพณีวัฒนธรรมที่มุสลิมต้องเจอทุกวัน ผมอยากจะบอกคุณว่า “เราตื่นขึ้นมาก็ได้ยินเสียงพระสวดทำวัตรเช้าแล้ว ซึ่งต่างจากภาคใต้ที่คุณหรือผมเคยใช้ชีวิตที่ตื่นมาจะได้ยินเสียงเรียกร้องเชิญชวนไปมัสยิด”

คำปรารภข้างต้นที่ค่อนข้างยาวเหยียดของท่านอิหม่ามสัญญา เจนวิทยานันท์ พอจะเป็นบทสรุปถึงความแตกต่างที่พอจะมีอยู่บ้าง ของประเด็นในการคุฏบะฮ์ของมัสยิดนูรุ้ลอิมานกับชุมชนมุสลิมทั่วไปที่มุสลิมในชุมชนเป็นคนกลุ่มใหญ่ไม่ว่าจะเป็นภาคใต้หรือภาคกลาง ซึ่งในที่นี้แสดงให้เห็นถึงความจำเพาะและจุดเด่นของบริบททางสังคมมุสลิมอีสาน กับบทบาทคุฏบะฮ์ของคอเต็บบนมิมบร์ (ธรรมาสน์)

2.3 สุสานมุสลิม: พื้นที่สาธารณะทางสังคมในการสร้างเครือข่ายชุมชนมุสลิม

อย่างไรก็ตาม นอกจากบทบาทกิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้น บทบาทของสุสานมุสลิมหรือ “กูบร” (บางที่ก็ออกเสียงเป็น “กูโบร”) ในชุมชนก็นับมาเป็นกลไกที่มีความสำคัญไม่น้อยต่อการกระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมบนฐานการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนมุสลิมมัสยิดนูรุ้ลอิมาน

“กูบร” นอกจากเป็นสถานที่ทางสังคมประการหนึ่ง ยังถือว่าเป็นกลไกสำคัญของการรวมกลุ่มเครือข่ายทางศาสนาเข้าไว้ด้วยกัน ด้วยเหตุผลว่า กูบรในชุมชนเป็นที่ฝังร่างของบรรพบุรุษ ของสมาชิกในครอบครัวของชาวมุสลิม เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนาชาวมุสลิมก็จะถือโอกาสพบปะเยี่ยมเยียนมุสลิมที่ยังกูบรของชุมชนด้วย ดังนั้น กูบร จึงกลายเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างความรู้สึกร่วมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งอย่างน้อยที่สุด การที่ชุมชนได้มีโอกาสระลึกถึงบรรพบุรุษผู้ล่วงลับในผลงาน ความดีต่างๆ ที่บรรดาบรรพบุรุษของชุมชนได้มอบไว้เพื่ออนุชนรุ่นหลังต่อไป

“กูบร” ในชุมชนมุสลิมนูรุ้ลอิมานมีด้วยกัน 2 แห่ง กูบรแห่งแรกอยู่ในบริเวณพื้นที่ของมัสยิดนูรุ้ลอิมาน เป็นกูบรที่สร้างขึ้นมาพร้อมกับมัสยิดนูรุ้ลอิมาน บรรดาผู้ที่ถูกฝังร่างอยู่ในกูบรแห่งนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นชาวมุสลิมเชื้อสายปาตาน หรือเครือญาติของมุสลิมเชื้อสายปาตานจากท้องที่อื่นๆ เนื่องจากว่า กูบรแห่งนี้เป็นกูบรที่อาจกล่าวได้ว่า เป็นกูบรที่มีความเก่าแก่ที่สุดของชาวมุสลิมในเขตจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดใกล้เคียง ดังนั้นคำว่า “ศพ” หรือ “มัยยิด” ภาษาอาหรับที่ชาวมุสลิมใช้เรียก “ผู้ตาย” ล้วนแล้วแต่เป็นมุสลิมในยุคแรกๆ ซึ่งหมายถึง บรรพบุรุษของชาวมุสลิมในพื้นที่แห่งนี้นั่นเอง ในช่วงสี่ห้าปีที่ผ่านมา กูบรแห่งนี้ได้กลายเป็นสถานที่ฝังร่างของคนในตระกูลประธาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกชายและลูกสะใภ้ของพ่อกำนันดรุ่ม ประธานซึ่งเป็นลูกหลานของมุสลิมชาวอุบลราชธานี

สำหรับกูบรแห่งที่สอง ซึ่งเป็นกูบรแห่งใหม่ที่ชุมชนได้รวบรวมเงินจัดซื้อขึ้น เพื่อสร้างเป็นกูบรถาวรของชุมชน ตั้งอยู่ที่บ้านระเวียง ตำบลระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ห่างจากมัสยิดนูรุ้ลอิมาน และกูบรแห่งแรก ประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นเนื้อที่ 2 ไร่ 2 งาน 10 ตารางวา เป็นเนื้อที่ 2 ไร่ 2 งาน 10 ตารางวา ซึ่งที่ดินแปลงนี้ได้รับบริจาคมาจากคุณอิงอร ประธาน (อัครพิศาล) น้องสาวกำนันดรุ่ม ประธาน ส่วนอีกแปลงมีเนื้อที่ 5 ไร่ 40 ตารางวา กรรมการมัสยิดได้จัดการซื้อโดยความร่วมมือของสมาชิกมัสยิด ในราคา 112,200 บาท โดยมีคุณดนัย ประธาน กรรมการมัสยิดและประธานสภาองค์กรบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ในขณะนั้น เป็นแกนนำในการจัดซื้อและขยายสุสานของชุมชน เพราะเนื่องจากว่า สุสานเดิมที่อยู่บริเวณมัสยิด ทางกรรมการมัสยิดได้มีมติแล้วว่า จะปิดให้บริการแก่ชุมชน และให้ชุมชนไปใช้สุสานแห่งใหม่ที่มีมัสยิดจัดให้ต่อไป

จะเห็นได้ว่า ในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา ถือว่าเป็นโอกาสที่ดีที่สุดของชาวมุสลิมอีกหลายครอบครัวที่จะมาเยี่ยมผู้ล่วงลับ เช่น ครอบครัวมุสลิมจากจังหวัดอุบลราชธานี และจากกรุงเทพฯ

เป็นต้น เพราะชาวมุสลิมมัศยิดนุรุลอีมานมักจะเดินทางกลับจากต่างจังหวัดหรือที่ต่างๆ ที่พวกเขาไปทำงานในต่างถิ่น ซึ่งพวกเขาจะกลับมาเยี่ยมญาติ เยี่ยมครอบครัวในช่วงเทศกาลดังกล่าวอย่างน้อยปีละครั้ง ด้วยเหตุผลนี้ การมาเยี่ยมผู้ตายที่กุบรูรของมุสลิมกลุ่มดังกล่าวในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา ก็ถือว่ามีความจำเป็นในเชิงคุณค่าร่วมของความเป็นพี่น้องและเครือญาติของชาวมุสลิมมัศยิดนุรุลอีมาน

ดังนั้น “กุบรูร” จึงเป็นกลไกที่มีส่วนช่วยสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน และความสัมพันธ์ของเครือญาติ ในทำนองเดียวกัน กุบรูรถือว่าเป็นกลไกพื้นฐานในการดึงดูดให้พี่น้องมุสลิมได้มีโอกาสพบปะพูดคุย และที่สำคัญยังได้นำมาสู่การสร้างคุณค่าและความรู้สึกร่วมของความเป็นพี่น้องทางศาสนาอีกด้วย

3. สมาชิกใหม่ในชุมชนนุรุลอีมาน

กล่าวได้ว่า ชุมชนมัศยิดนุรุลอีมานได้กลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนมุสลิมในจินตนาการที่น่าสนใจ กล่าวคือ ชุมชนแห่งนี้ไม่เพียงที่จะมีสมาชิกที่อยู่ในทะเบียนสำปฐุขของมัศยิด 170 คนเท่านั้น แต่จากการติดตามกิจกรรมและการดำเนินการของมัศยิด กลับพบว่า มัศยิดนุรุลอีมานในฐานะศูนย์กลางการบริหารชุมชนมุสลิม ได้กลายเป็นฐานในการสร้างเครือข่ายของชาวมุสลิมในชุมชน ทองที่อื่นๆ ในภาคอีสาน ในประเทศไทย หรือแม้กระทั่งกลุ่มองค์กรระหว่างประเทศก็ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของชุมชนมัศยิดนุรุลอีมาน ในการธำรงรักษาและการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนแห่งนี้ยาวนานติดตาม

“ความสัมพันธ์ในเชิงพี่น้องทางศาสนาอิสลาม” ได้กลายมาเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้สมาชิกของชุมชนมัศยิดนุรุลอีมานขยายฐานออกไปอย่างกว้างขวาง ไม่เพียงเฉพาะเกิดขึ้นกับมุสลิมในจังหวัดสุรินทร์เท่านั้น ยังหมายรวมถึงมุสลิมในภาคอีสาน ทั่วประเทศ และทั่วโลกด้วย ที่กล่าวว่า ในระดับภูมิภาคนี้ส่วนใหญ่แล้วมักเกิดจากปัจจัยการรวมกิจกรรมทางสังคมด้วยกัน เช่น งานเปิดมัศยิด งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ การรวมกิจกรรมของมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนามุสลิมอีสาน และการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มอะฮ์ลุดดีน³ เป็นต้น

4. บทบาทนักการเมืองมุสลิม

ในที่นี้ควรกล่าวได้ว่า พ่อกำนันครุฑ ประชาน คือ ผู้ที่วางแนวทางทางการเมืองไว้ให้แก่อูกาเป็นอย่างดี ซึ่งรวมถึงครอบครัวของพ่อกำนันด้วย และที่สำคัญท่านก็ยังมาแต่งงานกับแม่กำนันนิยาน ประชาน สาวมุสลิม อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์ ซึ่งต่อมากลายเป็นที่รักยิ่งของชาวบ้านแถวนี้ นับว่าครอบครัวตระกูล “ประชาน” เป็นมุสลิมครอบครัวเดียวที่สามารถเข้าถึงใจของชาวบ้านได้ทุกระดับ

การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของมุสลิม เริ่มตั้งแต่พ่อกำนันครุฑ ได้รับการเลือกตั้งจากผู้ใหญ่บ้านให้เป็นกำนันตำบลระแงง ประมาณปี พ.ศ. 2505-2506 และต่อมาท่านก็ได้ตั้งให้น้องชายคือนายคณัย ประชาน เป็นสารวัตรกำนัน (พ.ศ. 2506) จากนั้น ครอบครัว “ตระกูลประชาน” ก็เริ่มเข้ามา มีบทบาททางสังคมการเมือง จากที่เป็นพ่อค้าธรรมดา ก็ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านมากขึ้น ซึ่งอาจจะมาจากสาเหตุบางประการตามที่นายคณัย ประชาน (2548) ประชานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ในขณะนั้นสรุปไว้ดังนี้ 1) ชาวบ้านศรัทธาในครอบครัว และไม่ได้ดูที่ศาสนา แต่ขอให้ทำงานดี 2) ครอบครัวตนเป็นคนท้องถิ่นเดิม พูดภาษาเหมือนกับชาวบ้าน เช่น เขมรถิ่น กูย ลาว จึงสามารถเข้าถึงชาวบ้านได้ง่าย

³ มูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนามุสลิมอีสาน และ กลุ่มอะฮ์ลุดดีน ถือเป็นองค์กรมุสลิมที่ทำงานเคลื่อนไหวเพื่อสร้างความศรัทธาร่วมกัน ให้เกิดขึ้นในกลุ่มชาวมุสลิมอีสานอย่างต่อเนื่องมากกว่าสองทศวรรษมาแล้ว

การดำรงตำแหน่งทางสังคมการเมืองของครอบครัว “ประธาน” นับว่า ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านมาตลอดจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า การดำรงตำแหน่งทางการเมืองตั้งแต่พ่อกำนันคุณประธาน จนถึง สส.พริดา สุไลมาน มีระยะเวลาที่น่าสนใจและยังเป็นช่วงที่ชุมชนมุสลิมกำลังพัฒนา ซึ่งการเมืองมีผลสำคัญอย่างมาก ต่อการเจริญเติบโตของชาวมุสลิมในเขตเทศบาลตำบลระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

นอกจากนี้ ในทางตรงข้าม ก็เชื่อว่ามุสลิมในพื้นที่ทุกคนจะสนใจเล่นการเมือง เพราะจากการสอบถามบางครอบครัวพบว่า “ไม่อยากให้ลูกหลานเล่นการเมือง ไม่อยากให้ใครมาค้า ครอบครัวไหนที่เป็นนักการเมืองก็จะปลุกฝังให้ลูกหลานเป็นนักการเมืองไปด้วย บางครอบครัวจะไม่ยุ่ง มุ่งทำธุรกิจดีกว่า ตอนสมัยรุ่นปู่ย่า ไม่เล่นการเมืองมุสลิมก็อยู่ได้”

ในบรรทัดนี้ผู้วิจัยขอสรุปถึงบทบาทของมุสลิมต่ออนาคตทางการเมืองของพวกเขาตามที่กลุ่มพริดา สุไลมาน ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ในอนาคตเรื่องอำนาจ วาสนา เป็นสิ่งไม่แน่นอน เป็นสัจธรรมทั่วไป มีขึ้นมีลง เราจะไม่อยู่ในบทบาทนักการเมืองจนแก่เฒ่า ต่อไปถ้าวันหนึ่งเราเห็นว่าใครที่เหมาะสมที่จะทำหน้าที่แทนเราได้ ก็จะสนับสนุนเขา มองลูกหลานไว้เหมือนกันว่าจะมาสานต่องานทางการเมืองได้หรือไม่ วันหนึ่งถ้าเห็นว่ามีบุคคลอื่นที่เขามีความรู้ความสามารถเราก็จะสนับสนุน ไม่เคยคิดยึดติดกับอะไร แม่ของดิฉัน (กำนันบิยาน ประธาน) ชาวบ้านมาบอกว่าให้กลับไปรับตำแหน่งกำนันตำบลระแงง ต่ออีกสมัย แต่ดิฉันก็เห็นว่าคนอื่น ๆ ที่มีความสามารถจะทำได้ก็ให้เขาทำไปดีกว่า (ปัจจุบันตัวแทนกลุ่มชาวลาวได้รับเลือกเป็นกำนันตำบลระแงง อ.ศีขรภูมิ แทนกำนันไพโรจน์ ประธาน ซึ่งเสียชีวิตแล้ว) คิดอย่างเดียวว่าจะทำอะไรที่จะต่อสู้แทนชาวบ้านได้ ต่อไปถ้าชาวบ้านบอกว่าไม่ต้องการเราแล้วเราก็คงยุติบทบาทตรงนี้”

5. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม : จุดเริ่มความจริงใจต่อกันและกัน

นับเป็นเรื่องปกติ เมื่อชุมชนใดก่อตัวขึ้นโดยพลเมืองของชุมชนนั้นมียศประกอบมาจากสมาชิกที่หลากหลายทั้งด้านสังคม ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม การปฏิสัมพันธ์ การคบค้าสมาคมย่อมเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ชุมชนมุสลิมบุรีรัมย์ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของชุมชนต่างๆ ที่รวมตัวกันเป็นชุมชนเทศบาลตำบลระแงง อันประกอบไปด้วยกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมต่างๆ เช่น กลุ่มชาวจีน กลุ่มชาวลาว กลุ่มชาวเขมร กลุ่มชาวกูย และกลุ่มชาวนวน อีกทั้งแต่ละกลุ่มยังมีความเชื่อความศรัทธาที่หลากหลาย แตกต่างกันไป ซึ่งพบว่า ในชุมชนเทศบาลตำบลระแงง ประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่นับถือพุทธศาสนา ศาสนาชาวจีน (นับถือบรรพบุรุษ) ศาสนาอิสลาม และ ศาสนาคริสต์ เป็นต้น โดยมีศาสนสถานของแต่ละกลุ่มความเชื่อเป็นเครื่องหมายยืนยัน ถึงความหลากหลายในชุมชนได้เป็นอย่างดี

5.1 มิติทางการเมืองการปกครอง

กลุ่มชาวจีน “คนรุ่นใหม่” เริ่มหันมาสนใจการเมืองมากขึ้นประมาณ 10 ปี ที่ผ่านมา ซึ่งเริ่มจากการเมืองท้องถิ่น เพราะว่าชาวจีนรุ่นแรกๆ ไม่ได้สนใจมาเล่นการเมืองโดยตรง พวกเขาจะเห็นความสำคัญทางเศรษฐกิจมากกว่าการเมืองในช่วงแรกๆ แต่อาจเป็นกลุ่มสนับสนุนนักการเมืองท้องถิ่น ดังนั้นนอกจากชาวจีนจะเป็นผู้หนุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญของพื้นที่แล้ว “ตำแหน่งทางการเมือง” ก็จะช่วยให้กิจการของพวกเขาดำเนินการมีความก้าวหน้า มั่นคงมากขึ้น แต่ท้ายที่สุดแล้ว การปะทะกันบนเวทีการเมืองระหว่างกลุ่มชาวมุสลิมและกลุ่มชาวจีนก็มักจะเกิดขึ้นอยู่เสมอในช่วงเลือกตั้ง ซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดาของการเมืองที่จะต้องแข่งขันกันให้ใครมาซึ่งชัยชนะจะด้วยวิธีการใดก็ตาม

ผู้วิจัยควรกล่าวว่า โครงสร้างทางสังคมการเมืองเศรษฐกิจในพื้นที่เทศบาลตำบลระแงง มีความชัดเจนว่า กลุ่มมุสลิมโดยเฉพาะเชื้อสายปาตานี และกลุ่มคนจีนจะมีบทบาทและอิทธิพลอย่างสูง คนเขมร คนลาว คนกูย และคนญวน เป็นเพียงผู้สนับสนุน แต่ก็มีผลอย่างมากต่อฐานคะแนน เพราะกลุ่มคนเหล่านี้มีจำนวนมาก และถาพพวกเขาให้การสนับสนุนกลุ่มใดแล้ว กลุ่มนั้นก็จะได้รับชัยชนะทางการเมืองในที่สุด

อย่างไรก็ดี ในการพิจารณาดำเนินทางการเมืองท้องถิ่นจะพบว่า กลุ่มวัฒนธรรมชาวลาว เขมร กูย ญวน ก็จะมีตัวแทนของตนเข้ามามีบทบาททางการเมือง ในการเมืองท้องถิ่นอยู่ด้วยทุกสมัยการเลือกตั้ง ด้วยเหตุนี้ คงจะกล่าวสรุปในตอนต้นตรงนี้ได้ว่า ทุกกลุ่มวัฒนธรรมที่มีในชุมชนศีร์ษะภูมิมีตัวแทนของกลุ่มเขาไปมีบทบาททางการเมืองการปกครองในชุมชนตลอดมา แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า กลุ่มใดจะมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะอย่างไร อยู่กับการเลือกบทบาททางการเมืองของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมนั้นๆ เป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้ อำนาจการต่อรองทางการเมืองในปัจจุบันจึงมีความสำคัญเป็นอย่างสูง การทำงานการเมืองของสองกลุ่มนั้นนอกจากจะต้องแย่งพื้นที่ทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นอาชีพรับเหมา การได้สัมปทาน หรือเจ้าของที่ดิน ซึ่งกลุ่มมุสลิมยังมีความได้เปรียบอยู่ เพราะมีฐานอำนาจเก่าและสร้างสมความเคารพนับถือจากชาวบ้านทั่วไปมาเป็นเวลาหลายสิบปีก่อนกลุ่มชาวจีน

อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์ได้จารึกว่า บทบาททางการเมืองช่วงแรกๆ อยู่ในการคุมอำนาจของกลุ่มชาวมุสลิม ชาวจีนได้แต่เป็นผู้สนับสนุน แต่เมื่อระยะเวลาเปลี่ยนผ่าน ตัวละครทางการเมืองเริ่มมีมากขึ้น ชาวจีนเริ่มหันมาเป็นผู้แสดงเอง ดังนั้น การต่อสู้ย่อมต้องเกิดขึ้นเป็นธรรมดา แต่ถ้าชุมชนไม่คิดหาวิธีป้องกันหรือวางแผนเตรียมไว้ อนาคตปัญหาความขัดแย้งคงต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อปัจจัยต่างๆ เริ่มแปลงไป แต่ต้องยอมรับว่าวิถีแห่ง “การอดกลั้น” “การให้เกียรติ” ของกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ ในชุมชนยังคงมีอยู่สูงมาก และคงมีเพียงแนวทางเดียวที่ชุมชนยังใช้เป็นกลไกเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข แต่จะใช้เวลาเพียงใดยังเป็นคำถามที่ท้าทายสมาชิกชุมชนศีร์ษะภูมิต่อไป อีกทั้ง การที่กลุ่มชาวจีนกลุ่มชาวมุสลิมมีศาสนสถานคือ “ศาลเจ้าจีน” สร้างติดกับ “มัสยิด” คงเป็น “สัญญาณ” และมีนัยยะไรบางประการบ่งบอกได้ว่าทั้งสองวัฒนธรรมมีประวัติศาสตร์ผูกพันเชื่อมโยงมาด้วยกันอย่างชัดเจน

5.2 มิติทางเศรษฐกิจและการลงทุน

ชาวมุสลิมมีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนพื้นที่วิจัย ผ่านกลไกระบบการตลาด การผลิต เป็นสำคัญ กล่าวคือ มุสลิมจะใช้ตลาดเทศบาลเป็นพื้นที่ในการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ อย่างไม่ต้องสงสัยในลักษณะ “ลูกจ้างนายจ้าง” ทุกครอบครัวมุสลิมที่มีอาชีพ จะต้องมีการจ้างงานคนท้องถิ่นในชุมชน ทั้งคนเขมร คนลาว คนกูย และบางครั้งก็มีคนญวนเป็นลูกจ้างทำงาน ถ้าครอบครัวใดสื่อสารด้วยภาษาลาวก็จะจ้างคนลาว ถ้าครอบครัวใดพูดเขมรได้ก็จะมีการจ้างคนญวนทั้งลาว เขมร หรือ กูย ปนอยู่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของเจ้านายที่ต้องการคนวัฒนธรรมใดมาทำงานด้วย ซึ่งกลุ่มวัฒนธรรมเหล่านี้เมื่อมาอยู่แล้วบางครั้งก็ต้องปฏิบัติตามเจ้านาย เช่น เจ้านายไม่กินหมู เวลาอยู่บ้านเจ้านายก็ไม่กินหมู เป็นต้น

ในทำนองเดียวกัน ครอบครัวมุสลิมบางครอบครัวที่มีที่ดินมากพอ ยังมีการแบ่งที่ดินให้กับคนต่างวัฒนธรรมได้ประกอบอาชีพ เช่น เลี้ยงสัตว์ ทำเกษตรกรรม เป็นต้น ซึ่งในลักษณะนี้จะอยู่ในรูปแบบของผู้อุปถัมภ์และผู้รับการอุปถัมภ์ด้วย

นอกจากนี้ ชาวมุสลิมกับกลุ่มชาวจีนในพื้นที่จะเป็นกลุ่มวัฒนธรรมที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ากลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ในภาพรวม ดังนั้นเมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาวมุสลิมและกลุ่มชาวจีนตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจะพบว่า ทั้งสองกลุ่มต่างให้การช่วยเหลืออุปถัมภ์กันมาเป็นเวลายาวนาน กล่าวคือในช่วงสมัยนายอันตรคาน ประธาน บรรพบุรุษของชาวมุสลิมได้อพยพเข้ามาอยู่ในชุมชนศิครภูมิ ขณะนั้น นายอันตรคานได้ประกอบอาชีพเป็นยามเฝ้าตลาดให้กับชาวจีนมาก่อน ซึ่งเป็นการเริ่มต้นความสัมพันธ์อันดีจนถึงสมัยพ่อกำนันครูม ประธาน ที่มีเพื่อนเป็นชาวจีนหลายคน พ่อกำนันได้เริ่มการค้าทำธุรกิจร่วมกับคนจีนด้วยกัน แม้แต่ช่วงที่ชาวจีนจัดหาทุนสร้างโรงเรียนแวงกง (โรงเรียนคนจีนในเขตเทศบาลตำบลระแงง) พ่อกำนันได้ให้การสนับสนุนโรงเรียนแวงกงมาโดยตลอด และในช่วงเทศกาลงานงิ้วของชุมชน ครอบครัวพ่อกำนันก็ได้ช่วยสนับสนุนกิจกรรมของงานงิ้วอยู่เสมอ บางโอกาสก็เข้าไปร่วมเป็นเกียรติในงานด้วยเช่นกัน ในการนี้ จากการศึกษาความสัมพันธ์ของกลุ่มชาวมุสลิม และกลุ่มชาวยวนที่อาศัยในเทศบาลตำบลระแงงเพียง 4-5 ครัวเรือน พบว่า ในสมัยที่เกิดสงครามในประเทศเวียดนามมีกลุ่มคนยวนได้อพยพเข้ามาขอเช่าที่ดินของพ่อกำนันครูมอาศัยเป็นที่พักและประกอบอาชีพ ปัจจุบันกลุ่มคนยวนยังคงสร้างหลักปักฐานใกล้บ้านของตระกูลประธาน หมู่ที่ 2 เขตเทศบาลตำบลระแงง ใกล้สถานีรถไฟศิครภูมิ เช่นบ้านของยายถ่อ คนเก่าคนแก่ของชาวยวนอพยพ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์คุณฟาริดา สุไลมาน (2550) พบว่าท่านกำนันครูม ประธานได้เล่าถึงเรื่องราวของชุมชนชาวยวนว่าน่าสนใจไม่น้อย เนื่องจากว่า ท่านโฮจิมินห์ อดีตผู้นำที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในการปลดปล่อยและรวมประเทศเวียดนามในสมัยสงครามอินโดจีน ท่านได้เคยลี้ภัยสงครามมาอยู่ในเทศบาลตำบลระแงงช่วงหนึ่ง โดยมาอาศัยเป็นพ่อค้าเรขายไอศกรีมหลอดในขณะนั้น แต่เรื่องราวของท่านโฮจิมินห์ได้รับการปกปิดจากกลุ่มชาวยวนจนมาถึงปัจจุบัน

สาเหตุที่ตระกูลประธานมีความเกี่ยวข้องกับชาวยวนเนื่องจากว่า นางต่วน แม่ของกำนันครูมเดิมเป็นคนเขมร แต่สามารถพูดภาษาญวนได้ เพราะมีเชื้อสายญวนอยู่ด้วย จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครอบครัวประธานกับชุมชนชาวยวนพึ่งพิงอาศัยกันเรื่อยมาจนปัจจุบัน

5.3 มิติทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรม

5.3.1 วาทกรรมความเป็นเขาเป็นเรา

ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาวมุสลิมและกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ได้มีการสร้างวาทกรรมขึ้นมาจากสภาพสังคมเพื่อความเป็นเขาเป็นเราในทางสังคม กล่าวคือ มักจะมีการเรียกคนต่างวัฒนธรรม เช่น “พวกคนแขก”⁴ หมายถึงคนมุสลิม “พวกคนเจ๊ก/จีน” คนจีนในพื้นที่ “คนลาว” “คนเขมร” “คนญวน” คำเหล่านี้คือวาทกรรมที่ถูกสร้างโดยคนอื่นที่มองกลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งในลักษณะการมองเช่นนี้ จะนำไปในทางลบมากกว่าทางบวก

สำหรับในพื้นที่วิจัยจากคำบอกเล่าของพี่น้องมุสลิมในชุมชน พบว่า หลายครั้งที่เด็กๆ มุสลิมถูกเพื่อนที่โรงเรียนล้อว่า “ลูกแขก” ไม่ว่ายุคใดสมัยใด คำนี้ก็ยังคงติดปากชาวบ้านอยู่

⁴ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) นิยามความหมายของคำว่า “แขก” (เป็นคำนาม) เช่น ผู้มาหา ผู้มาแต่ถิ่น คำเรียกชาวอินเดีย ศรีลังกา ปากีสถาน บังกลาเทศ อัฟกานิสถาน เนปาล ชาว มลายู ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงและตะวันออกไกล ยกเว้น ชาวอิรวดี แอฟริกาเหนือ และนิโกร ดังนั้นในความหมายทางภาษาและความเข้าใจของชาวบ้านทั่วไป อาจหมายถึงว่า มุสลิมเชื้อสายปากีสถาน (ปาตาน) ในชุมชนมุสลิมอีสาน ก็ถือรวมอยู่ในนิยามนี้ด้วย

“อยู่โรงเรียนเพื่อนชอบแกล้งเอาหมูมาให้เรา ทั้งๆที่รู้ว่า “เราไม่กินหมู” แต่ก็ยังถูกเพื่อนล้อ แม้แต่อาจารย์บางคนก็ยังเรียกเรา จนคุ้นชิน หรือคำว่า “คนจีน คนเจ๊ก” ก็ยังมีเรียกขานกันตามบ้านเรือนทั่วไป”

ความเป็นเขาเป็นเรา จึงถูกผลิตซ้ำในทางปฏิบัติ เช่น ด้านการเมือง ที่มักจะแบ่งขั้วชัดเจนว่าเป็นพวกไหน ใครสนับสนุนใคร รูปร่างหน้าตา มักจะบอกชัดเจนว่า คนไหนแขก คนไหนจีน ซึ่งคนทั่วไปจะเรียกมุสลิมว่า “คนแขก” “คนอิสลาม” มากกว่าที่จะเรียกว่า “มุสลิม” ซึ่งเป็นการใช้วาทกรรมที่ถูกต้อง

“พอโตขึ้นก็ยังคบเพื่อนต่างศาสนาอยู่ เราต้องอยู่กับเขา ทำมาหากินกับเขา” นี่คือการบอกเล่าความรู้สึกที่มุสลิมคนหนึ่งมีต่อเพื่อนต่างศาสนาในชุมชน

สำหรับมุมมองของชาวบ้านทั่วไปก็ยังมีความรู้สึกที่ มุสลิมยังมีวัฒนธรรมบางอย่างที่ปกปิดไม่ค่อยเปิดเผยที่จะบอกกล่าวคนส่วนใหญ่ให้รับรู้ ในทำนองนี้เอง พิธีกรรมทุกอย่างที่ชุมชนมุสลิมปฏิบัติบุคคลทั่วไปจึงไม่ค่อยเข้าใจดีพอ แต่คนทั่วไปก็จะรู้จักมุสลิมดี เพราะว่า เป็นคนในพื้นที่เดียวกัน คบกันตั้งแต่เด็ก ๆ ภูมิลำเนาอยู่ไหน ลูกใคร จนบางคนบอกว่า “**รู้หนา ก็รู้พอ**”

อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ปัจจุบัน “ความเป็นเขาเป็นเรา” ยังคงพบอยู่ในชุมชน แต่จะเป็นในลักษณะความสัมพันธ์ของการหยอกล้อ เพราะทุกคนในชุมชนจะรู้จักกันมานาน แต่มักจะมีผลต่อการนำมาใช้ทางการเมืองเพื่อการแบ่งฝ่าย ในการสนับสนุนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพียงหวังผลทางการเมือง ซึ่งถ้าในอนาคตปัจจัยทางการเมืองหรือปัจจัยทางชุมชนซับซ้อนมากขึ้น แต่ละกลุ่มต้องการผลประโยชน์ต่อรองมากขึ้น “ความเป็นเขาเป็นเรา” ในกลุ่มชาวมุสลิม กับกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ อาจจะนำมาซึ่งความขัดแย้งในชุมชนได้เช่นกัน เพราะเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนต่อความเป็นเอกภาพของชุมชนที่ต้องพึงระวัง

5.3.2 วาทกรรมทางความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักการศาสนา

ความเชื่อทางศาสนาและการปฏิบัติตามวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ ย่อมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้ที่นับถือตามความเชื่อนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาข้อมูลในพื้นที่วิจัยที่เกี่ยวกับประเด็นทางศาสนาและวัฒนธรรมพบว่า แต่ละกลุ่มวัฒนธรรม ต่างกลุ่มต่างก็ปฏิบัติตามความเชื่อของแต่ละกลุ่ม ยังเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่มีการเข้าไปแทรกแซง ครอบงำ หรือพยายามที่จะให้กลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ มาเชื่อตามความเชื่อของกลุ่มตน ที่สำคัญจะสังเกตเห็นว่า ในช่วงของเทศกาลทำบุญของกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การทำบุญเข้าพรรษา ออกพรรษา ของชาวกูย ชาวเขมร ชาวลาวในชุมชน ซึ่งจะต้องไปร่วมพิธีกรรมที่วัด ลูกจ้างชาวกูย ชาวเขมร ชาวลาว ที่มารับจ้างทำงานกับเจ้าของกิจการชาวมุสลิม ก็จะได้หยุดงานจากนายจ้าง เช่น ลูกจ้างร้านซักรีด ร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น หรือในบางกรณี เช่น ร้านเจียงเนื้อ มุสลิมก็จะหยุดเชือดเนื้อในทุกๆ วันพระของชาวพุทธ เป็นต้น

สำหรับพิธีกรรมทางศาสนาที่ต่างวัฒนธรรมต่างก็มีวิถีของใครของมัน มีผู้อาวุโสชาวไทยพุทธคนหนึ่งกล่าวว่า “**ชาวมุสลิมชอบปิดกั้นตนเอง ทำไมเวลาที่มีพิธีกรรมที่มัสยิดไม่ชวนพวกเราไปร่วมด้วย**” การที่ผู้อาวุโสท่านนี้กล่าวประโยคนี้ออกมา ก็เพื่อต้องการสื่อถึงความรู้สึกอยากเข้าไปมีส่วนร่วม กับศาสนาหรือวัฒนธรรมของชาวมุสลิมบ้าง แต่ไม่มีโอกาสจะร่วมในพิธีกรรมต่างๆ ของกลุ่มมุสลิมสักครั้งเดียว

หรือในบางกรณี กลุ่มของพี่น้องศาสนาคริสต์บ้านสันติสุข ซึ่งจะจัดกิจกรรมให้เยาวชนในชุมชนทั่วไปเข้าร่วม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเยาวชนจากวัฒนธรรมเขมรเป็นหลัก และจากการเข้าร่วม

โครงการประชุมวิชาการโลกมุสลิม ประจำปี 2553 เรื่อง “จีน อินเดีย และตะวันออกกลาง: ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก?”

สังเกตการณ์พบว่ากิจกรรมที่จัด เป็นการเรียนการสอนพิเศษช่วงเสาร์อาทิตย์ที่มีกลุ่มวัยรุ่นของชาวคริสต์ ในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางความเชื่อ ความคิดของเยาวชนหรือ ผู้ปกครองพี่น้องวัฒนธรรมเขมรกลุ่มดังกล่าวได้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับว่าชาวเขมรกลุ่มนั้นจะยอมรับได้มาก น้อยเพียงใด ซึ่งคงต้องใช้เวลาพิสูจน์อีกระยะหนึ่งก็เป็นได้

ในการนี้ ถ้ากลุ่มวัฒนธรรมใดมีงานทางด้านวัฒนธรรม เช่น งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ งาน เลี้ยงงานศพ แต่ละกลุ่มก็จะเชิญกลุ่มต่างๆ เขาร่วมงานเสมอ อาทิ เช่น งานศพของพี่น้องชาวไทยพุทธ มุสลิมที่ได้รับเชิญก็จะช่วยงานในส่วนที่จะช่วยได้ เช่น ใส่ซองให้ญาติผู้เสียชีวิต หรือการจัดงานງิ้วงาน ประจำปี ของชุมชนชาวจีน มุสลิมก็จะช่วยสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม และบางโอกาส ก็จะไปร่วมกิจกรรมด้วย ในทำนองเดียวกัน เมื่อมุสลิมในชุมชนเสียชีวิต พี่น้องต่างวัฒนธรรมก็จะมาร่วม ในวันฝังศพของมุสลิม เช่น งานฝังศพของคนในตระกูลประธานเสียชีวิต ก็จะมีชาวบ้านทั่วไปทุกกลุ่ม วัฒนธรรมมาร่วมฝังศพด้วย แต่ในช่วงที่มีพิธีกรรม เช่น ละหมาดศพ กลุ่มต่างวัฒนธรรมก็จะนั่งอย่างสงบ ภายใต้มัสยิดนุรุลอีมาน

ในบางโอกาสที่มุสลิมร่วมงานเลี้ยง เจ้าภาพชาวพุทธจะมีการเตรียมอาหารมุสลิมหรือสั่ง แม่ครัวที่เป็นมุสลิมไปดูแลด้านการปรุงอาหาร บางครั้งในงานเลี้ยงที่จัดในบริเวณมัสยิดนุรุลอีมาน จะ สังเกตเห็นว่ามีแม่บ้านต่างวัฒนธรรมมาช่วยเตรียมอาหาร ล้างถ้วยล้างจาน ดูแลความสะอาดของมัสยิด เป็นต้น ซึ่งปรากฏการณ์ลักษณะนี้ยังคงมีให้ประจักษ์ในชุมชนจนปัจจุบัน

นอกจากนี้ ประเด็นการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างมุสลิมกับวัฒนธรรมอื่นๆ ยังมีปรากฏ อยู่ควบคู่กับการเริ่มตั้งชุมชน โดยมุสลิมคนแรกก็มีภรรยาเป็นคนต่างวัฒนธรรม และยังเริ่มมีให้เห็น มากขึ้นจากกลุ่มมุสลิมอายุ 50 ปี ลงมาจนถึงรุ่นใหม่ หลายครอบครัวที่สามีเป็นมุสลิมเดิม แต่ภรรยาเคย เป็นพุทธมาก่อน และมารับอิสลามภายหลัง ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยในชุมชน แต่บางครอบครัวถึงแม้ว่าสามี เป็นมุสลิมเดิมก็จริง แต่ปัญหาย่อยที่ว่า จะสามารถสร้างความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างศาสนา อิสลามให้ครอบครัวได้หรือไม่ ยังเป็นประเด็นท้าทายที่ผู้วิจัยตั้งคำถามกับชุมชนด้วยเหมือนกัน

จากการสอบถามพูดคุยกับกลุ่มมุสลิมรุ่นใหม่ในชุมชน พวกเขามีทัศนคติเกี่ยวกับประเด็น การแต่งงานระหว่างมุสลิมกับกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ อย่างน่าสนใจดังนี้ 1) คนพุทธมารับนับถืออิสลาม ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี มุสลิมจะได้มีประชากรเพิ่มขึ้น 2) มุสลิมใหม่บางคนเคร่งครัดกว่ามุสลิมแต่กำเนิด 3) ไม่จำเป็นที่มุสลิมจะแต่งงานกับมุสลิมเสมอไป อนาคตข้างหน้าเป็นเรื่องไม่แน่นอน 4) ถ้าเลือกได้ ไม่ระบุว่าเป็นมุสลิมหรือพุทธ ถ้าเป็นมุสลิมครอบครัวอาจจะรับได้มากกว่า แต่ถ้าวาดต่อไปจะมีปัญหา ยอมรับเลือกคนพุทธที่เขารักเราจริงและพร้อมจะเปลี่ยนศาสนาอยู่กับเรามากกว่า 5) ไม่เคยรังเกียจคนต่าง ศาสนาถ้าเขาเป็นคนดีมีน้ำใจ

กล่าวได้ว่ามุสลิมในพื้นที่วิจัยยอมรับการแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรมต่างศาสนาจากตนได้ แต่ไม่ได้ยืนยันว่าเมื่อแต่งงานแล้ว จะเปลี่ยนวิถีชีวิตความเชื่อไปอยู่ในวัฒนธรรมหรือศาสนาอื่น

กล่าวโดยสรุปว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาวมุสลิมกับกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ในชุมชน ยังเป็นลักษณะพึ่งพาอาศัย ต่างฝ่ายต่างเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันตลอดมา มีลักษณะบูรณาการทางสังคม ไม่มีกลุ่มใดคิดจะไปครอบงำกลุ่มใด โดยเฉพาะความเชื่อ ความศรัทธาของแต่ละกลุ่มนับถือ แต่จะสรุปว่า ชุมชนไม่มีความขัดแย้งในกลุ่มวัฒนธรรมเลยก็คงจะยากเกินไปนัก ทั้งนี้ ยังมีความขัดแย้งปรากฏให้เห็น กันอยู่ โดยเฉพาะประเด็นทางการเมือง ซึ่งก็นับเป็นภาวะปกติของชุมชนที่มีการแข่งขันช่วงชิงพื้นที่ทาง

การเมือง แต่ท้ายที่สุด ชุมชนก็ได้จัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการ “อดทนอดกลั้น เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน” หรืออาจจะเรียกว่า “สันติวิธี” ซึ่งมีผลและมีพลังให้ชุมชน ศีลธรรมยังอยู่ในสภาพชุมชนปกติสุขได้ต่อไป ถ้าไม่มีปัจจัยใดๆ เขามาสร้างเงื่อนไขของความขัดแย้งในอนาคตโดยชุมชนไม่อาจจะควบคุมได้ด้วยชุมชนเอง ก็ไม่สามารถจะรับประกันได้ว่า ความขัดแย้งของชุมชนจะไม่เกิดขึ้น โดยอาจมีประเด็นทางการเมือง ประเด็นทางวัฒนธรรม ความเชื่อ เป็นตัวกระตุ้นก็เป็นได้

สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and recommendation)

บทสรุป

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว มีกลไกต่างๆ ที่เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดชุมชนมุสลิมนุรุลอีมาน ในทำนองเดียวกัน ภายใต้การสร้างชุมชนมุสลิมนุรุลอีมาน ยังมีกลไกสำคัญที่นำมาสู่การรักษาความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ภายในกลุ่มชุมชนชาวมุสลิมด้วยกันอย่างน่าสนใจ เพราะถ้าไม่มีกลไกที่จะกล่าวต่อไปนี้ การสร้างความสัมพันธ์กันในกลุ่มชาวมุสลิมอันประกอบไปด้วยหลากหลายชาติพันธุ์ คงเกิดขึ้นได้ไม่ถ่วงนัก นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มชาวมุสลิมนุรุลอีมานมีกลไกต่างๆ ในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนมุสลิมกับกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ได้อย่างลงตัวและสมดุล ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 กลไกที่ช่วยให้เกิดเอกภาพทางสังคมภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

กลไกในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ภายในชุมชนมุสลิมนุรุลอีมาน	กลไกในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนมุสลิมกับกลุ่มชุมชนวัฒนธรรมอื่นๆ ในเขตพื้นที่เทศบาลระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
1. ความเชื่อในศาสนาอิสลามเดียวกัน 2. การเคารพต่อผู้นำชุมชน ผู้นำอาวุโสในชุมชน 3. การให้เกียรติ และแบ่งหน้าที่กันทางสังคม 4. การใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสาร 5. การยอมรับความแตกต่างทางการปฏิบัติในมิติศาสนาบัญญัติ 6. ความรู้สึกรวมถึงความเป็นพี่น้องในศาสนาเดียวกัน ความเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคม 7. การช่วยเหลือเกื้อกูลทางด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ 8. ความรัก ความเสียสละที่มีต่อมัศยิดในฐานะผู้ดูแลรักษาเหมือนกัน ไม่มีใครกลุ่มใดเป็นเจ้าของเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียว	1. การประนีประนอม การให้เกียรติ การอดกลั้น ต่อข้อขัดแย้งทางการเมือง 2. การใช้ภาษาเดียวกันในการสื่อสาร (ภาษาถิ่น/ภาษาไทยกลาง) 3. การเข้าใจขอบเขตในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา 4. การไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความคุ้นเคย รู้จักกันมานาน 5. การแต่งกายของสตรีชาวมุสลิมให้เหมือนกับคนทั่วไปในสภาพการณ์ปกติ ยกเว้นการร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในมัศยิด 6. การเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม 7. การแบ่งปัน การร่วมลงทุนทางธุรกิจ

ด้วยเหตุดังนี้ กระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมนุรุลอีมานภายใต้กระแสโลกสมัยใหม่ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพึ่งพากลไกต่างๆ ทั้งจากทุนทางวัฒนธรรมอันหลากหลาย ภายในกลุ่มชุมชนชาวมุสลิม

ด้วยกันและความเป็นพี่น้องกันในเครือข่ายทางศาสนา ของชุมชนมุสลิมในรู้อิมานกับชุมชนมุสลิมทั่วโลก และที่สำคัญ กระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมที่เข้มแข็งจะเกิดขึ้นไม่ได้เป็นอันขาด ถ้ามุสลิมในชุมชน ปราศจากการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์มุสลิมและระหว่างกลุ่มต่างวัฒนธรรมอื่นๆ ในชุมชน ทั้งนี้ เพราะการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มต่างวัฒนธรรมของชาวมุสลิม นำมาสู่การธำรงความเป็นมุสลิมและการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนมุสลิมในรู้อิมาน ซึ่งสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมต่างๆ จากโลกภายนอก ในการสร้างและการปรับตัวให้ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่นับวันกำแพงกันพรมแดน เริ่มลดระดับลง ดังนั้น ชุมชนมุสลิมจึงต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตากรรมของโลก และต้องมีส่วนแสดงบทบาทในฐานะหุ้นส่วนประชาคมโลกให้เด่นชัดขึ้น ในทำนองเดียวกัน ถ้าชุมชนมุสลิมได้เรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนอื่นๆ มากขึ้น ชุมชนมุสลิมก็จำเป็นที่จะต้องหันมาศึกษาเรียนรู้หลักคำสอนของวัฒนธรรมอิสลามอย่างแท้จริงอาจเป็นเงาตามตัว ในทางกลับกัน ถ้าชุมชนชาวมุสลิมอาศัยเฉพาะ อยู่ภายในกลุ่มวัฒนธรรมเดียว ปิดกั้นตัวเอง ไม่ยอมเรียนรู้และสัมผัสกับโลกภายนอก สภาพการณ์เช่นนี้ ไม่เพียงนำมาสู่การหยุดนิ่งในระบบการเรียนรู้ของชุมชนมุสลิมเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการหยุดนิ่ง ในกระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมที่ควรจะเป็นอย่างน่ากลัวอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. การศึกษากระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมหรือชุมชนทั่วไป ไม่ควรพิจารณาศึกษามิติของ องค์ประกอบเดียว เช่น มัสยิด โรงเรียนสอนศาสนา และ วัด เป็นต้น และละเลยต่อการพิจารณาในมิติอื่นๆ ประกอบ ทำให้ไม่สามารถที่จะมองเห็นกระบวนการสร้างชุมชนที่มีเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การธำรงรักษา และการสร้างความเข้มแข็งให้ต่อเนื่องยั่งยืนได้เท่าที่ควร เช่น มิติด้านการสร้างคุณค่าและความศรัทธา ร่วมของสมาชิกในชุมชน หรือการศึกษาในมิติการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนต่างๆ ทั้งนี้เพื่อต้องการ มองชุมชนในห้วงรอบด้านมากขึ้น อันจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างชุมชนให้มีความต่อเนื่อง และเข้มแข็งต่อไป

2. การนำแนวคิดพหุนิยมมาใช้เพื่อการศึกษาชุมชนมุสลิมหรือชุมชนทั่วไปในโลกปัจจุบัน นับว่า มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะความเป็นโลกาภิวัตน์ เพราะชุมชนเริ่มมีความหลากหลายขึ้น มีการ เคลื่อนตัวของวัฒนธรรมต่างๆ ผสมผสานกันมากขึ้น ผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมมีการติดต่อใกล้ชิดขึ้น จนส่งผลกระทบให้ไม่มีชุมชนใดที่จะประกอบขึ้นด้วยแนวคิดความเป็นหนึ่งเดียวทุกอย่างอีกต่อไป แนวคิดพหุนิยมจึงเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้วิเคราะห์ความหลากหลายที่เกิดขึ้นจริง ของสมาชิกในชุมชนแล้ว แนวคิดพหุนิยมยังเป็นเข็มทิศให้สมาชิกที่หลากหลายในชุมชน มีความจำเป็น ที่จะต้องสร้างกลไกมารักษาความสัมพันธ์อันดีให้คงอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การประนีประนอม การอดกลั้น การเคารพในขอบเขตของการนับถือศาสนา และ การที่ต้องไว้วางใจกัน ตลอดจน การไม่ครอบงำและมีอำนาจเหนือกลุ่มอื่นๆ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนจะต้องมีความเข้าใจและคำนึงถึงอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนดั้งเดิมของสมาชิกในชุมชน ที่ประกอบด้วยวัฒนธรรมต่างๆ อันเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน และการพัฒนาใดๆ ก็ตามที่ “รัฐ” เป็นฝ่ายจัดสรร จะต้องไม่ลืมที่จะคิดทบทวนถึงความสัมพันธ์อันดี และการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของชุมชนเป็นที่ตั้ง เพราะมีฉะนั้นแล้ว “รัฐ” ก็จะถูกกล่าวหาได้ว่าเป็นผู้จู่โจมความแตกแยก หรือมีส่วนรู้เห็นต่อปัญหาความขัดแย้งของชุมชนที่เกิดมาจากการพัฒนาอย่างไม่ต้องสงสัย

2. รัฐ จะต้องเล็งเห็น ให้ความสำคัญ และสนับสนุนส่งเสริม บทบาทขององค์กรมัสยิด หรือองค์กรบริหารงานหลักในชุมชนอย่างจริงจัง โดยเฉพาะองค์กรด้านศาสนา เพราะองค์กรเหล่านี้จะเป็นสถาบันที่สำคัญ ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม และช่วยเสริมสร้างและพัฒนาสมาชิกในชุมชนให้มี “ความเป็นพลเมืองดี” ของชาติได้ในอนาคตอันไกล ในทางกลับกัน ถ้ารัฐไม่มีความบริสุทธิ์ใจ และยังมี ความระแวงสงสัยต่อมัสยิดหรือองค์กรทางศาสนาในชุมชนแล้ว แทนที่รัฐจะได้ประโยชน์จากองค์กร ศาสนาเพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนชุมชน ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สังคม ต่อไป องค์กรมัสยิดหรือองค์กรศาสนา ก็จะกลับเป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐ จนกระทั่งอาจเล็ดลอดถึงขั้นคือแฝงต่อรัฐในที่สุด เพราะต้องไม่ลืมว่า มัสยิดหรือองค์กรทางศาสนา คือสถาบันศูนย์รวมจิตใจของสมาชิกในชุมชนอย่างแท้จริง

3. ประเทศไทยประกอบไปด้วยกลุ่มวัฒนธรรมหลากหลาย ทั้งศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ เป็นต้น แต่ประเทศไทยก็ยังไม่สามารถดึงเอาทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งๆ ที่อาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยถือเป็นพหุสังคมประเทศหนึ่งในโลกนี้ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่นโยบายต่างๆ ของรัฐยังคงไม่เอื้อต่อการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่หลากหลาย มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาประชากรให้เป็น “พลเมืองของชาติไทย” ได้อย่างแท้จริง เพราะรัฐมีแต่กล่าวหาว่าปล่อยให้กลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ มีความเข้มแข็งมากขึ้น อาจจะมีผลต่อการต่อรองเชิงอำนาจกับรัฐ และอาจมีผลต่อความมั่นคงของประเทศไทย ซึ่งในประเด็นนี้ได้แสดงให้เห็นว่า “รัฐไทยมีความอ่อนแอ” อยู่ในตัวไม่น้อย

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนชาวมุสลิมในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ เช่น ปาตาน มลายู เบงกาลี โดยเฉพาะจงเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ว่า พวกเขามีความเป็นอยู่และการสร้างความ เป็นชุมชนทางชาติพันธุ์ของพวกเขาอย่างไร ประเด็นดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องและสำคัญอย่างยิ่ง ต่อกระบวนการสร้างชุมชน และการธำรงความเป็นมุสลิมของพวกเขาในภาคอีสานอย่างชัดเจน

2. การศึกษาเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณกลุ่มชาวมุสลิม “มอฮัลลัฟ” ในภาคอีสานมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะถึงแม้ว่าพวกเขาจะหันมายึดอิสลามเป็นแนวทางชีวิตแล้ว แต่พวกเขายังจะต้องใช้ชีวิตกับครอบครัว เครือญาติและวิถีชีวิตเดิมๆ ที่เคยสัมผัสมาก่อน ซึ่งวิถีชีวิตก่อนและหลังจะมีความแตกต่างอย่างไรเป็นเรื่องน่าสนใจไม่น้อย เพราะพวกเขาได้เชื่อว่าเป็นคนมีวัฒนธรรมความเชื่อในช่วงชีวิตที่ต่างกัน

3. การศึกษาเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพในบทบาทกิจกรรมขององค์กรมัสยิด องค์กรการกุศล มุสลิมระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระหว่างประเทศว่า มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตและกระบวนการ สร้างชุมชนมุสลิมในภาคอีสานอย่างไร เพราะองค์กรเหล่านี้คือกลไกสำคัญในการธำรงความเป็นมุสลิม และกระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมอย่างสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2527. **เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต**. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- ปรีดา ประพฤติกอบ. 2527. “มุสลิมอีสาน : วารสารมุสลิมอีสาน 1(5) : 3.
- แผนงานสร้างเสริมสุขภาพมุสลิมไทย. 2547. **สำมะโนประชากรมุสลิม 2543 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**.
กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ มีกุล. [ม.ป.ป.]. **สภาพสังคมและเศรษฐกิจอีสานก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัตติยา สาและ. 2544. **การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนิกที่ปรากฏในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส**.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2532. **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อมรินทร์
พรินติ้งกรุ๊ป.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : สิริวัฒนา
อินเตอร์พริ้นท์.
- วิชาญ ชูช่วย. 2533. **สังคมชาวมุสลิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. 2541. **ประมวลข้อมูลสถิติที่สำคัญของประเทศไทย พ.ศ. 2541**.
กรุงเทพฯ : อักษรไทย.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. 2531. **กลุ่มชาติพันธุ์ ชาวไทยมุสลิม**. กรุงเทพฯ : [ม.ป.พ.].
- อมรา พงศาณิช. 2545. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม)**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อลิสฯ หะสาเมะ. 2543. **ความสำคัญในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยมุสลิมในชุมชนเรือเสาะ**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สัมภาษณ์

- กะรัมย์ อาลี. ราษฎรบ้านระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 20 ตุลาคม 2548.
- โชพิยา ประธาน. ราษฎรบ้านระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 1 มกราคม 2549.
- คนัย ประธาน. ประธานสภาองค์กรบริหารจังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 19 ตุลาคม 2548.
- ครุณ ประธาน. อดีตกำนันตำบลระแงง ที่ทำงาน ส.ส. พาริดา สุไลมาน ตำบลระแงง อำเภอศีขรภูมิ
จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 2 ตุลาคม 2548.
- น้าอ้อย ยุทธแสง. ราษฎรบ้านระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 20 ตุลาคม 2548
- บิดายะฮ์ เนาว์ไพร. ราษฎรบ้านระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2550.
- บิยาน ประธาน. อดีตกำนันตำบลระแงง ที่ทำงาน ส.ส. พาริดา สุไลมาน ตำบลระแงง อำเภอศีขรภูมิ
จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 2 ตุลาคม 2548.
- ปรีดา ประพฤติกอบ. ประธานมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนามุสลิมอีสาน สัมภาษณ์ ศ.พ.อ.
สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2548.

ฟาติมา นันทาศิริกุล. ราษฎรบ้านระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 11 มีนาคม 2550.
 ฟาริดา สุไลมาน. อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บ้านระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์
 12 มีนาคม 2550.
 ฟาริดา สุไลมาน. อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บ้านระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์
 2 กรกฎาคม 2552.
 ฟารียา ประธาน. ราษฎรบ้านระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 1 มกราคม 2549.
 วีระวัตร สมัญญานุรักษ์. ราษฎรบ้านระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 23 ตุลาคม 2548.
 สัญญา เจริญวิทยานันท์. อิหม่าม มัสยิดนูรุลอีมาน. สัมภาษณ์ 18 ตุลาคม 2548.
 สัญญา เจริญวิทยานันท์. อิหม่าม มัสยิดนูรุลอีมาน. สัมภาษณ์ 5 มีนาคม 2550.
 สัญญา เจริญวิทยานันท์. อิหม่าม มัสยิดนูรุลอีมาน. สัมภาษณ์ 3 กรกฎาคม 2552.
 สุทัศน์ เจริญรัตน์. ประธานชมรมคนรักปราสาท สัมภาษณ์ ศีขรภูมิ. สัมภาษณ์ 2 ตุลาคม 2548.
 สุทัศน์ เจริญรัตน์. ประธานชมรมคนรักปราสาท สัมภาษณ์ ศีขรภูมิ. สัมภาษณ์ 6 พฤศจิกายน 2548.
 สุนิษา ประธาน. ราษฎร บ้านเลขที่ 140 ม.2 บ้านระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 1 ตุลาคม
 2548.
 สุนิสา บุญมี. ราษฎรบ้านระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม 2548.
 สุภาพ ปาทาน. ราษฎรบ้านระแงง อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม 2548.

